

**T.C.
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EKOTURİZM REHBERLİĞİ ANABİLİMDALI**

**SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN YEREL TURİSTLERİN
EKOTURİZM ALGISI ÜZERİNE ETKİSİ: KÜLTÜR
TURİZMİ DESTİNASYONU OLARAK
MARDİN ÖRNEĞİ**

**Hazırlayan
İdris ERKUŞ**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Aysen ERCAN İŞTİN**

Yüksek Lisans Tezi

ŞIRNAK, 2023

**T.C.
ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EKOTURİZM REHBERLİĞİ ANABİLİMDALİ**

**SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN YEREL TURİSTLERİN
EKOTURİZM ALGISI ÜZERİNE ETKİSİ: KÜLTÜR
TURİZMİ DESTİNASYONU OLARAK
MARDİN ÖRNEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
İdris ERKUŞ**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Aysen ERCAN İŞTİN**

ŞIRNAK, 2023

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

İdris ERKUŞ

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Sürdürülebilirliğin Yerel Turistlerin Ekoturizm Algısı Üzerine Etkisi: Kültür Turizmi Destinasyonu Olarak Mardin  rneği” adlı Yüksek Lisans Tezi, Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

İdris ERKUŞ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Aysen ERCAN İŞTİN

Ekoturizm Rehberliği Ana Bilim Dalı Başkanı

Doç. Dr. Sedat ÇELİK

KABUL VE ONAY SAYFASI

Dr. Öğr. Üyesi Aysen ERCAN İŞTİN danışmanlığında **İdris ERKUŞ** tarafından hazırlanan “**Sürdürülebilirliğin Yerel Turistlerin Ekoturizm Algısı Üzerine Etkisi: Kültür Turizmi Destinasyonu Olarak Mardin Örneği**” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

24/01/2023

JÜRİ

İMZA

Danışman	: Dr. Öğrt. Üyesi Aysen ERCAN İŞTİN	
Üye	: Dr. Öğrt. Üyesi Meral ÜZÜLMEZ	
Üye	: Dr. Öğrt. Üyesi Ceren AVCI	

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun tarihi ve.....sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

Doç. Dr. İbrahim HÜSEYİNİ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Mardin'e gelen yerel turistlerin turizme yönelik algılarının belirlenmesine yönelik yaptığım bu araştırma süresince ilgi ve desteğini hiçbir konuda esirgemeyen, bilgisi ve tecrübesiyle bana sürekli yol gösteren beni her konuda yönlendiren danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Aysen ERCAN İŞTİN'e sonuz teşekkürlerimi sunarım

Ayrıca çalışmayı yürüttüğüm bu süre zarfında maddi ve manevi olarak yardımlarını ve destekleriyle her zaman yanımda olan eşime teşekkür ederim.

İdris ERKUŞ

**SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN YEREL TURİSTLERİN EKOTURİZM
ALGISI ÜZERİNE ETKİSİ: KÜLTÜR TURİZMİ DESTİNASYONU
OLARAK MARDİN ÖRNEĞİ**

İdris ERKUŞ

Şırnak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Ekoturizm Rehberliği

Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi / Mart, 2023

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Aysen ERCAN İŞTİN

ÖZET

Turizm, ülkelerin ekonomilerine yatırım yapmasına, iş olanakları yaratmasına ve ülkeler arasındaki ticareti arttırmasına olanak sağlayan dünya ekonomisinde önemli bir sektör haline gelmiştir. Ayrıca, turizm, ülkelerin kültürel ve doğal varlıklarını tanıtmaya ve koruma altına almasına yardımcı olmaktadır. Bu sektörün gelişmesiyle birlikte bazı ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olumsuz etkilerde ortaya çıkabilmektedir. Turizmin olumlu ve olumsuz etkileri üzerinde en çok etkisi bulunan kişilerin orayı ziyaret eden turistlerin olduğu düşünülebilir. Böyle bir durumda turizm faaliyetlerine yönelik, bir bölgeyi ziyaret eden turistlerin algılarının ölçülmesi önemli ve değerli bir konu haline gelmiştir.

Destinasyonların sürdürülebilir turizm gelişimi için uluslararası örgütler tarafından hazırlanan çeşitli sürdürülebilirlik göstergelerini tartışan akademik araştırmalar olmasına rağmen, bu çalışmaların çoğu ziyaretçilerin bakış açısını göz ardı ederek arz yönüne odaklanmaktadır. Dolayısıyla, destinasyonlarda sürdürülebilirlik girişimlerinin başarısı için ziyaretçilerin desteğini almak esas olduğundan, bu bireylerin sürdürülebilirliğin farklı yönlerini nasıl algıladıklarını anlamaya ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, kültürel ve tarihi zenginlikleri farklı dini inanışların bir arada yaşadığı turizm açısından önemli yer olan Mardin ili turistik açıdan da önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir.

Bu çalışmada sürdürülebilirlik ve ekoturizm arasında ilişkiyi incelemek; yerel turistlerin sürdürülebilirliğe ve ekoturizme ilişkin algılarını ortaya koymak ve sürdürülebilirliğin ekoturizm üzerindeki etkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmada yapılan analizler sonucunda, sürdürülebilirlik ve ekoturizm boyutları arasında pozitif doğrusal yüksek düzeyde korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca sürdürülebilirliğin boyutlarının ekoturizm boyutları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür. Yerel turistlerin sürdürülebilirliğe ve ekoturizme ilişkin algılarının ortalamasına ilişkin yapılan farklılık analizleri incelendiğinde ise daha çok olumlu yönde katılım gösterdikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Ekoturizm, Sürdürülebilir Turizm, Sürdürülebilir Kültür Turizmi, Mardin.

**THE EFFECT OF SUSTAINABILITY ON LOCAL TOURISTS'
PERCEPTION OF ECOTOURISM: THE CASE OF MARDİN AS A
CULTURAL TOURISM DESTINATION**

İdris ERKUŞ

Sirnak University, Graduate Education Institute Ecotourism Guidance

Department, Master Thesis / March, 2023

Advisor: Dr. Faculty Member Aysen ERCAN İŞTİN

ABSTRACT

Tourism has become an important sector in the world economy, allowing countries to invest in their economies, create job opportunities and increase trade between countries. In addition, tourism helps countries to promote and protect their cultural and natural assets. With the development of this sector, some economic, socio-cultural and environmental negative effects may occur. It can be thought that the people who have the most impact on the positive and negative effects of tourism are the tourists who visit there. In such a case, measuring the perceptions of tourists visiting a region for tourism activities has become an important and valuable issue.

Although there are academic studies discussing various sustainability indicators prepared by international organizations for sustainable tourism development of destinations, most of these studies focus on the supply side, ignoring the visitors' perspective. Therefore, since getting the support of visitors is essential for the success of sustainability initiatives in destinations, there is a need to understand how these individuals perceive different aspects of sustainability. In this context, the province of Mardin, which is an important place in terms of tourism, where different religious beliefs live together with its cultural and historical riches, has also become an important research topic in terms of tourism.

In this study, to examine the relationship between sustainability and ecotourism; It is aimed to reveal the perceptions of local tourists about sustainability and ecotourism and to reveal the effect of sustainability on ecotourism. As a result of the analyzes made in the research, it has been determined that there is a positive linear high level correlation between the dimensions of sustainability and ecotourism. In addition, it has been observed that the dimensions of sustainability have a significant effect on the dimensions of ecotourism. When the difference analyzes regarding the average of perceptions of local tourists regarding sustainability and ecotourism are examined, it is seen that they participate more positively.

Keywords: Sustainability, Ecotourism, Sustainable Tourism, Sustainable Cultural Tourism, Mardin.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

1.1 Sürdürülebilirlik Kavramı	3
1.1.1. Sürdürülebilirliğin Tanımı	3
1.1.2. Sürdürülebilirliğin Tarihsel Gelişimi	5
1.1.3. Sürdürülebilirliğin Boyutları	10
1.1.3.1. Çevresel Boyutu	11
1.1.3.2. Ekonomik Boyutu	12
1.1.3.3. Toplumsal Boyutu	12
1.2. Sürdürülebilir Turizm Kavramı	14
1.2.1. Sürdürülebilir Turizmin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	19
1.2.2. Sürdürülebilir Turizmin Amaçları ve İlkeleri	25
1.3. Sürdürülebilir Turizm Boyutları	29
1.3.1. Ekonomik Boyut	30
1.3.2. Sosyo-Kültürel Boyut	31
1.3.3. Çevresel Boyut	32
1.4. Sürdürülebilir Turizmin İlke, Amaç ve Hedefleri	32
1.5. Türkiye’de Sürdürülebilir Turizm	35

İKİNCİ BÖLÜM

EKOTURİZM

2.1 Ekoturizm Tanımı.....	41
2.2. Ekoturizmin Özellikleri ve Önemi.....	43
2.3. Eko Turizmin Amaçları & İlkeleri.....	46
2.3.1. Ekoturizmin Amacı.....	46
2.3.2. Eko Turizmin İlkeleri	46
2.4. Ekoturizm ve Çevre İlişkisi.....	48
2.5 Ekoturizm Etkileri	50
2.5.1. Ekoturizmin Ekonomik Etkileri.....	50
2.5.2. Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Etkileri.....	53
2.5.3. Ekoturizmin Çevresel Etkileri	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜR

3.1. Kültür Kavramı.....	57
3.1.1. Kültürün Tanımı.....	57
3.1.2. Kültürün Özellikleri	58
3.1.3. Kültürü Oluşturan Unsurlar	59
3.2. Kültürel Miras.....	61
3.2.1. Somut Kültürel Miras.....	63
3.2.2. Somut Olmayan Kültürel Miras.....	65
3.3. Kültür Turizminin Tanımı ve Özellikleri	66
3.4. Kültür Turizminin Tarihsel Gelişimi.....	68
3.5. Kültür Turizminin Sınıflandırılması.....	70
3.6. Kültür Turizmi Kaynakları ve Çeşitleri	71
3.7. Turizmin Kültürel Etkileri.....	75
3.8. Kültür Turisti ve Çeşitleri	76
3.9. Dünyada ve Türkiye’de Kültür Turizmi	79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN YEREL TURİSTLERİN EKOTURİZM ALGISI
ÜZERİNE ETKİSİ: KÜLTÜR TURİZMİ DESTİNASYONU OLARAK
MARDİN ÖRNEĞİ

4. YÖNTEM VE BULGULAR.....	87
4.1. Araştırmanın Amacı ve Hipotezi	87
4.2. Veri Toplama Aracı, Evren ve Örneklem	88
4.3. Veri Analiz Teknikleri	91
4.4. Güvenilirlik Analizleri	92
4.5. Geçerlik Analizleri	95
4.6. Bulgular	102
4.6.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	102
4.6.1.1 Araştırma Değişkenlerine İlişkin İfadelerin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	103
4.6.2. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Analizi	107
4.6.3. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Regresyon Analizi.....	111
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	115
KAYNAKÇA	121
EKLER.....	142
ÖZGEÇMİŞ.....	148

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Sürdürülebilirliğin Boyutları.....	13
Tablo 1.2 Sürdürülebilir Turizmin Beş Temel Göstergesi.....	17
Tablo 1.3 Sürdürülebilir Turizmin Amacı ve Alt Amaçları.....	34
Tablo 1.4 Turizmin Gelir Gideri ve Ortalama Harcama	37
Tablo 3.1 Kültürün Bazı Özellikleri	59
Tablo 3.2 Kültürü Oluşturan Unsurlar	60
Tablo 3.3 Kültürel Miras Sınıflandırılması.....	62
Tablo 3.4 Kültür Turizminin Tarihsel Gelişimi	69
Tablo 3.5 Kültür Turizmin Sınıflandırılması	70
Tablo 3.6 Kültür Turizmi Kaynakları	71
Tablo 3.7 Kültür Turisti Çeşitleri.....	78
Tablo 3.8 2013-2019 Yılları Arasında Türkiye’den Çıkış Yapan.....	80
Tablo 3.9 Türkiye’de Müze ve Ören Yerlerinin	81
Tablo 4.1 Sürdürülebilirlik Ölçeği Maddeleri.....	89
Tablo 4.2 Ekoturizm Algısı Ölçeği Maddeleri.....	90
Tablo 4.3 Sürdürülebilirlik Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları	93
Tablo 4.4 Ekoturizm Algısı Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları	94
Tablo 4.5 Sürdürülebilirlik Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları.....	96
Tablo 4.6 Ekoturizm Algısı Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları.....	100
Tablo 4.7 Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	103
Tablo 4.8 Yerel Turistlerin Sürdürülebilirliğe İlişkin İfadelerinin	104
Tablo 4.9 Yerel Turistlerin Ekoturizme İlişkin İfadelerinin	106
Tablo 4.10 Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Analizi.....	108
Tablo 4.11 Araştırma Değişkenlerinin Boyutlarına İlişkin Regresyon Analizi	112

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Üç Sütun Modeli	11
Şekil 1.2. Taşıma Kapasitesinin Belirleyici ve Etkileri	19
Şekil 1.3. Sürdürülebilir Turizm ve Sürdürülebilir Gelişme.....	23

GİRİŞ

Turizm, bireylerin sürekli ikamet etmemeleri veya çalıştıkları ve yaşadıkları yerlerin dışında gelir getirici faaliyetlerde bulunmamaları koşuluyla seyahat eden ve kalan insanlardan oluşan bir dizi ilişki olarak tanımlanmaktadır (Hunziker ve Krapf'dan aktaran oşkun, 2011, s.6). Günümüzde Turizm, bir ülkenin ekonomisi için önemli bir kaynaktır. Turistlerin getirdiğı para, ülkenin yerel ekonomisini canlandırır ve işletmeler için yeni iş fırsatları yaratır. Ayrıca, turizm aynı zamanda bir ülkenin kültürel ve tarihi değerlerinin tanıtılmasına da katkıda bulunur. Turistlerin ziyaret ettiği yerler, ülkenin kültürel mirasının korunmasına ve yeniden canlandırılmasına yardımcı olur. Bu sayede insanlar arasındaki kültürel değiş-tokuşun ve anlayışın artmasına da katkı sağlar. 2000'li yıllarda, Türkiye, dünya çapında popüler bir tatil destinasyonu ve yılda milyonlarca ziyaretçiyi ağırlayan bir ülke haline gelmiştir. Bu dönemde, yerli ve yabancı turistler daha çok Türkiye'nin sahil bölgelerine gitmişlerdir. Bu durum, zamanla ekonomik refahın artmasıyla birlikte günümüzde turizm içeriğinin değişmesine ve alternatif turizm türlerinin artmasına olanak sağlamıştır. İnsanların farklı ziyaretçi profillerine ve ihtiyaçlarına hitap edecek çeşitli seçenekler sunulmaya başlanılmıştır. Bunlar arasında doğa turizmi, sağlık turizmi, kültür turizmi, aktivite turizmi, gastronomi turizmi gibi kavramların yer aldığı görülmektedir.

İnsanın geçmişe yaptığı yolculuklar bir tür kültür turizmi olarak görülebilir. Aslında antik coğrafyacı Strabon, Arap seyyah İbn Batuta ve ünlü seyyah Evliya Çelebi'nin eserleri kültür turizmi açısından önemlidir (Bkz; Parmaksızoğlu, 1981; Strabon, 1993; Evliya Çelebi, 1999). Bu ifadeden de yola çıkarak turizm sadece sahil turizminden oluşan bir olgu değildir.

Kültür turizmi de Türkiye de önemli turizm türleri arasında yerini almaktadır.

Mardin Türkiye'nin Güneydoğusunda yer alan bir şehir olmakla birlikte birçok kültür ve medeniyet tarafından yerleşim yeri olarak kullanılmakla beraber tarihi eserleri ve kültürel zenginlikleri olduğu kadar, doğal güzellikleriyle de dikkatleri üzerine çekmektedir. "Sürdürülebilirliğin Yerel Turistlerin Ekoturizm Algısı Üzerine Etkisi: Kültür Turizm Destinasyonu olarak Mardin Örneği" başlıklı çalışmada turizmin sürdürülebilirliği ve ekoturizm kavramları konuları ele alınmıştır. Yürütülen bu çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde çalışma çerçevesinde bulunan kavramlar üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilirliğin tanımı, sürdürülebilirliğin tarihsel gelişimi ve boyutları, sürdürülebilir turizm kavramı ve bu turizmin boyutları, sürdürülebilir turizmin ilke, amaç, hedefleri ve Türkiye'nin sürdürülebilir turizm açısından bulunduğu durum ele alınmıştır.

İkinci bölümde ekoturizm kavramı detaylıca incelenmiştir. Bu kavram içerisinde bulunan ekoturizmin özellikleri, önemi, amaçları, ilkeleri, ekoturizm ve çevre ilişkisi, ekoturizmin etkileri; ekonomik, kültürel ve çevresel açıdan incelenmiştir.

Üçüncü bölümde kültür kavramı, kültür kümesinin içerisinde bulunan kültürel miras, kültür turizmi, kültür turizminin tarihsel gelişimi ve özellikleri, kültür turizminin sınıflandırılması, kaynakları ve çeşitleri, kültürel etkileri, kültür turisti ve çeşitleri Dünyada ve Türkiye'de de kültür turizmi ile ilgili başlıklar incelenmiştir.

Çalışmanın son kısmında ise araştırmanın konusu, önemi ve amacına değinilmiş olup araştırmanın bulgularına yönelik sonuçlar ve bu sonuçların değerlendirilmesiyle ortaya çıkan önerilerden oluşmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

1.1 Sürdürülebilirlik Kavramı

Yıllar geçtikçe insanlar doğayı bilinçsizce kullanmış, doğayı korumayı başaramamış, doğayı kirletmiş ve çevre sorunlarına neden olmuştur. Bu küçümseme nedeniyle insanlar, tükenmekte olan kültürel ve doğal kaynakların akılsızca tüketilmesini önlemek için çözümler aramaktadır. Bu konuda ortaya çıkan çözüm, kültürel ve doğal kaynakların bilinçli tüketimini sağlamak ve gelecek nesillerin bu kaynaklardan yararlanmasını sağlamak olarak tanımlanan sürdürülebilirlik anlayışıdır (Tıraş, 2012, ss.57-59). Tezin bu bölümünde sürdürülebilirlik kavramının tanımına, tarihsel gelişimine, alt başlıklar altında sürdürülebilirliğin boyutlarına, alt başlıklar altında sürdürülebilir turizm kavramına, alt başlıklar altında sürdürülebilir turizmin boyutlarına, sürdürülebilir turizmin ilke, amaç ve hedeflerine, dünyada ve Türkiye’de sürdürülebilir turizm uygulamalarına yer verilmiştir.

1.1.1. Sürdürülebilirliğin Tanımı

Sürdürülebilirlik kelimesi kökeni itibarıyla Latince’den “Sustinere” kelimesinden gelmekte ve sözlüklerde birçok anlamda kullanılmasına rağmen sürdürmek, sağlamak, desteklemek, devam ettirmek, var olmak anlamlarında kullanılmıştır. Her ne kadar madencilik, gemi sanayi, konut yapımı, orman yönetimi, ekoloji gibi alanlarda sürdürülebilirlik konusuna değinilse de 1970’lerden sonra sürdürülebilirlik kavramı önemli bir konu haline gelmiştir (Türksoy, 2016, ss.27-28). 1972 ile 2012 yılları arasında sürdürülebilirlik olgusu uluslararası düzeyde dönemin gerekliliklerine bağlı olarak sürekli değişim göstermiştir (Gümüş ve Dönmez, 2016, s.7)

Sürdürülebilirlik ilk defa 1712 yılında Alman bilim adamı Johann Carl von Carlowitz tarafından "Sylvicul tura Oeconomica" adlı kitabında ormanlara

uygulanmıştır. Carlowitz kitabında, sürdürülebilir ormancılık için kesmekten çok ağaç dikmenin gerekli olduğunu savunmaktadır (Pittel, 2002, s.9).

Gilman (1992) sürdürülebilirliği, bir toplumun, ekosistemin veya devam eden herhangi bir sistemin birincil kaynakları tüketmeden belirsiz bir gelecekte işlemesi şeklinde tanımlamıştır. Ruckelshaus (1989) sürdürülebilirliği, "ekolojinin en geniş sınırları içinde ekonomik büyümenin ve kalkınmanın karşılıklı etkileşim ile sağlanacağı ve zaman içinde korunacağı doktrindir" şeklinde tanımlamıştır. Sürdürülebilirlik, insanların var olan sosyal, ekonomik ve çevresel işlevlerini sürdürmek ve doğal çevreye verilen zararı en aza indirmektir (Ballı, 2019, s.466). Sezgin ve Karaman (2008) sürdürülebilirliği, kaynakları tehlikeye atmadan veya aşırı derecede tüketmeden gelecek nesillerin ihtiyaçlarını dikkate alarak bugünün ihtiyaçlarını karşılamak olarak tanımlamaktadır.

Öz (2008) göre sürdürülebilirlik, yaşam standartlarını değiştirmeden zihniyetleri değiştirmektir. Yarının tüketimini bugünden önlemek için üç bileşenin üzerinde durulması gerektiğini vurgulamıştır. Bunlar ekonomik, çevresel ve sosyaldır. Sürdürülebilir bir toplum çeşitli bileşenlerin birbiriyle ilişkili olduğu dikkate alındığında, tüketim toplumu olmaktan çok ileriye dönük, çevreye zarar vermeden yönetilen, sosyal sorumluluk sahibi ve ekonomik çözümler hedefleyen bir toplumdur. Yapılan tanımlara bakınca; sürdürülebilirlik, aşırı tüketimden kaçınarak birincil kaynakları kullanmak, ekonomik büyümeyi sağlarken çevre bilincini geliştirmek, gelecek nesillere kullanılabilir değer bırakmak gibi kavramların vurgulanmasıdır.

Sürdürülebilirlik insan yaşamı ve biyolojik türler için hayati önem taşıyan çevresel, doğal ve kültürel kaynakların korunması için gerekli politikaları uygulayan, nesiller arası aktarım stratejileri geliştiren ve uygulayan bir süreçtir (Güven, 2016, s.30).

Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun, sürdürülebilir kalkınma kavramı günümüz dünyasında önemli bir yer tutmaktadır. Çeşitli ülkelerin ekonomi ve çevre politikaları üzerindeki etkisi tartışılmaz. Doğal kaynakların azalması, ekosistem fonksiyonlarının bozulması, mevsimsel değişimler ve doğaya zarar veren insan faaliyetleri sürdürülebilirliğin önemini ortaya koymaktadır (Şen vd., 2018, s.7). Sürdürülebilirlik sadece geçmişi değil bugünü ve geleceği de korumaktadır.

Dolayısıyla doğal çevreye zarar vermeden çevre ile birlikte gelişen bir sanayi yapısı tüm ülkelerin ihtiyacıdır. Ekonomik kalkınmanın yanı sıra, bugünü ve gelecek

nesilleri bekleyen çevresel tehditler konusunda farkındalığın artırılmasına ihtiyaç vardır. Sürdürülebilirlik kavramı sayesinde bu farkındalığı oluşturmak ve gelecek nesillere aktarmak için stratejiler geliştirmek mümkündür. Çevre bilincinin üreticilerden tüketicilere ve karar vermeyi destekleyen ve zararı büyük ölçüde azaltan politikalar uygulayan hükümetlere kadar tüm topluma aşılmasına ihtiyaç vardır (Karabıçak ve Özdemir, 2015, s.48).

1.1.2. Sürdürülebilirliğin Tarihsel Gelişimi

Sürdürülebilirlik kavramı literatüre 1700'lü yıllarda girmiş olmasına rağmen ortaya çıkışı çiftçiliğin ve yerleşik yaşamın başlangıcı kadar eskidir. Biyoçeşitlilik artmaya devam ettikçe, doğal kaynakları kullanma eğilimi de artmaktadır. Ancak ekosistemin kendini yenileme hızı bu büyümenin gerisinde kaldığı için, insanın ve tüm canlıların bağlı olduğu dünya ve doğa yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Sürdürülebilirlik kavramı, insanların içinde yaşadıkları doğaya ve kendilerine karşı yerine getirmeleri gereken sorumlulukları belirlemek ve ekolojik dengeyi korumak için ortaya çıkmıştır (Ballı, 2019, s.466).

Sürdürülebilirlik kavramı başta Birleşmiş Milletler (BM) öncülüğünde olmak üzere birçok uluslararası ve yerel kuruluş tarafından bilimsel araştırmalara konu edilmiş ve kavram üzerine konferanslar düzenlenmiştir (Bozlağan, 2005, s.1017). Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk olarak 1972 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'nda gündeme getirilmiştir. İsveç'in başkenti Stockholm'de Türkiye dahil 113 ülkenin katıldığı konferansta çevre-insan kavramına atıfta bulunularak önemli kararlar alınmıştır (Çamur ve Vaizoğlu, 2007, s.299). 5 Haziran 1972 tarihinde "Dünya Çevre Günü" ilan edilmiş ve o gün Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) kurulmuştur. Bu program, bugünün ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayan yaşanabilir iyi bir çevrenin, kaynak kullanımında nesiller arası eşitlik ilkesinin, ekolojik çevre sistemlerinin korunması ve geliştirilmesinin ve gelecek nesillere aktarılmasının önemine değinmektedir (Duran, 2018, s.3). Stockholm Konferansı ile birlikte çevre konuları uluslararası gündeme hâkim olmaya başlamış ve çevrenin korunmasında dönüm noktası niteliğinde kararların alınmasına yol açmıştır (İnam, 2009, s.24).

Sürdürülebilirliğin tarihsel gelişimi içerisinde ele alınması gereken bir diğer çalışma ise Dünya Koruma Stratejisidir. Bu strateji, Birleşmiş Milletler Çevre

Programı (UNEP), Uluslararası Doğal Kaynakları ve Doğayı Koruma Birliği (IUCN) ve Dünya Yabani Hayat Fonu (WWF) tarafından 1980 yılında hazırlanmış ve yayınlanmıştır. Strateji, sürdürülebilir kalkınma konusunda toplumsal farkındalığın sağlanabilmesi için koruma ve geliştirme fikirlerinin birlikte ele alınması gerektiğini savunmaktadır (Bozdoğan, 2005, s.1017).

1983 yılında BM, Norveç Devlet Başkanı Gro Harlem Brundtland başkanlığında bir komite kurulmuş ve komiteden bir rapor hazırlamasını istenmiştir. 1987'de "Brundtland Raporu" olarak da bilinen "Ortak Geleceğimiz" raporunu yayınlanmıştır. Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (UNCED) tarafından hazırlanan bu raporda, sürdürülebilir kalkınma ilk kez tanımlanmıştır. Rapora göre sürdürülebilirlik, bugünün ihtiyaç ve beklentilerini gelecek nesillerin ihtiyaçlarını tehlikeye atmadan karşılamaktır. Çevre sorunlarının tüm canlıların geleceğini giderek daha fazla tehdit ettiği ve bunu önlemek için geleneksel kalkınma yaklaşımlarından ziyade sürdürülebilir kalkınma yaklaşımlarının benimsenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Er, 2016, s.24).

Sürdürülebilir kalkınma iki küresel hedefe dayanmaktadır. Birincisi, ülkeler arasındaki eşitsizliği, yani iyi ve kötü ekonomik koşullar arasındaki dengeyi ortadan kaldırmaktır. Aksi takdirde, koşulları kötü olan ülkeler, koşulları iyileştirmek için çevreye daha fazla baskı yapacak ve çevreye zarar verecek ve bu ülkelerin sürdürülebilirliği düşük düzeyde olacaktır. İkincisi, küresel çevreyi korumaktır. Bu hedefler ancak siyasi düzen, teknolojik yeniden yapılanma, yeni devlet politikaları ve ekonomik yapılarda yapılacak iyileştirmeler, vatandaşların karar alma süreçlerine aktif katılımını sağlarsa mümkün olacaktır (Eş, 2008, s.7). Rapor, artan küresel çevre sorunlarının ele alınması için uluslararası düzeyde uyumlu eylemin önemini vurgulamaktadır.

"Yeryüzü Zirvesi" olarak da bilinen Rio Konferansı, 1992 yılında düzenlenmiş ve konferansta 178 ülkenin katılımıyla, sürdürülebilir kalkınma kavramı küresel ölçekte değerlendirilmiş ve geleceğe yönelik eylem planları için uygulamaya konulmuştur. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (BMKP) ve Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu (UNCED) işbirliğinde ülkeler bir araya gelmiştir (Keleş ve Hamamcı, 2005). Konferans, STK'lar, merkezi hükümet kurumları, yerel yönetim, iş ve kadın grupları gibi farklı sektörlerden temsilcilerin katılımıyla öncekilerden

farklıdır (Kahraman ve Türkay, 2014, s.104). Zirvede ele alınan konular arasında üretim ve tüketim kalıpları, yoksulluk, çevre sorunları, çevre üzerinde baskı oluşturan kalkınma kalıpları ve ülkelerin gelişmişlik düzeyleri yer alınmış ve çevreye zararı gözetmeyen ekonomik faaliyetlerde çevreyi korumanın ve geliştirmenin önemi vurgulanmıştır. Bozulan bir çevrenin hiçbir ekonomik kazanımla eski haline döndürülemeyeceği vurgulanmıştır (Akıncı ve Ekiztepe, 2016, s.39). Rio konferansı sonucunda bir eylem planı (Rio Sözleşmesi olarak da bilinir), iki bildiri ve iki uluslararası anlaşma geliştirilmiştir. Bunlar (Akıncı ve Ekiztepe, 2016, s.42);

- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi
- Orman yönetimi, muhafazası ve sürdürülebilirliği hakkında bir bildiri,
- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi,
- Çevre ve Kalkınmaya İlişkin Rio Deklarasyonu,
- En önemli eylem planı Gündem 21'dir.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmak için gerekli ilke ve eylemleri içeren Gündem 21, zirvenin ana çıktısı olarak kabul edilmiştir. 1992 yılında dünyanın sorunlarını değerlendiren ve aynı zamanda gelecekteki olası tehditlere karşı önlemleri de içeren bir eylem planıdır. Eylem planı, katılımcı ülkeler tarafından geliştirilen çevre ve kalkınma konusunda küresel bir işbirliği maddesi içermektedir (Yıldırım vd., 2000, s.114). Gündem 21, üç ana bölüm ve bir yardımcı bölüm olmak üzere toplam 40 bölümden oluşmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma için bir yol haritasıdır.

"Sosyal ve Ekonomik Boyutlar" başlıklı birinci bölüm, tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesi, yoksullukla mücadele, insan sağlığının korunması ve haklarına saygı gösterilmesi, karar alma süreçlerinde hem çevrenin hem de kalkınmanın dikkate alınması gibi konuları kapsamaktadır. "Kalkınma için kaynakların korunması ve yönetimi" başlıklı ikinci bölüm, ormansızlaşma ile mücadele, atmosferin korunması, biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kalkınmada çevresel faktörlerin önemine odaklanmaktadır. "Temel Grupların Rollerinin Geliştirilmesi" başlıklı üçüncü Bölüm, sürdürülebilirliğin gerçekleştirilmesinde yerel yönetimler, kadınlar, STK'lar, işçiler, işverenler, çocuklar ve gençlerin rollerini belirlemeye ve güçlendirmeye odaklanmaktadır. Dördüncü ve son bölüm ise "Uygulama Araçları" başlığı altında sürdürülebilir kalkınma için

uygulanacak sağlık teknolojisi transferi, finansal kaynaklar, uluslararası yasal enstrümanlar ve yönetmelikler, kamuoyu farkındalığı ve teşvik edici eğitim gibi araçları içermektedir (Emrealp, 2005, s.17).

Gündem 21'e göre sürdürülebilir kalkınmayı sağlamaya yönelik faaliyetler toplumun tüm kesimlerinin katılımıyla mümkün olacaktır. Gelişmekte olan ülkelerde ekonomik kalkınma, yoksulluğun azaltılması, doğal kaynakların ihtiyatlı kullanımı ve uluslararası eşitsizliklerin en aza indirilmesi için uluslararası işbirliği konuları vurgulanmıştır (Kahraman ve Türkay, 2014, s.105).

Sürdürülebilir kalkınma ve insan yerleşimleri ilişkisine ilişkin bir diğer önemli çalışma ise 3-14 Haziran 1996 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen Habitat II Zirvesi'dir. Kentli ve kırsal kesimde yaşayan insanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi, barınma, istihdam ve güvenli ve sağlıklı bir çevre sağlanması konulu bir konferanstır. Herkes için yeterli konut, güvenli kentler, temel hizmetlere eşit erişim, eşit koşullarda sağlıklı ve yaşanabilir kentleşme ile sürdürülebilir insan yerleşimleri öngörülebilir (Öz, 2008, s.10).

Sürdürülebilirliğe ilişkin bir diğer gelişme olan Rio+5 Zirvesi, Rio Konferansı'nda alınan tarihi kararları gözden geçirmek, uygulanabilirliğini izlemek ve küresel sürdürülebilir kalkınma değişikliği sürecindeki olası engelleri değerlendirmek için 1997'de düzenlenmiştir. BM Özel Oturumu olarak New York'ta yapılan zirvede Rio'nun beklentilerini karşılamayan daha somut girişimlere ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır (Arat vd., 2002, s.3). Zirvede yine gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklara paralel olarak çevresel bozulmadaki eşitsizlikler, su kıtlığı ve tatlı suyun insan yaşamı üzerindeki tehdidi tartışılmıştır. Rio+5 zirvesi sonucunda bazı ülkeler kendi sürdürülebilir kalkınma sektörlerini oluşturmuştur (Akıncı Ekiztepe, 2016, s.45).

2012 yılında Rio Konferansı'nın 20. yıl dönümü vesilesiyle Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde Rio+20 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı düzenlenmiştir. Gerçekleşen konferanslar, sürdürülebilir kalkınma konusundaki duyarlılığın devam ettiğini kanıtlamıştır (Kahraman ve Türkay, 2014, s.110). Sonuç bildirgesinde İstediğimiz Gelecek Belgesi (TheFutureWeWant) 193 ülkenin temsilcileri tarafından imzalanmış ve tüm milletlerle paylaşılmıştır. Belge, sürdürülebilirliği hayata geçirmek için gerekli stratejik önlemleri içeren siyasi bir

belgedir. Yeşil büyüme konusu zirvenin gündemine alınmıştır (Akıncı Ekiztepe, 2016, s.47). Ayrıca, 2015 yılında New York'ta Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi düzenlenmiştir. Zirve, 2000 yılında kabul edilen Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne karşı 15 yıllık performansı değerlendirmiş ve küresel ölçekte ekonomik, sosyal ve çevresel sorunların ele alınması için yeterince hedeflerin gerçekleştirmediği sonucuna varmıştır. Bu amaçla aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 193 üye ülkenin ortak düşüncesiyle daha kapsamlı hedefler belirlenmiştir. Bu hedefler, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (2030 Sustainable Development Goals) olarak bilinen 17 ana hedefi ve bunlara bağlı 169 hedefi içermektedir (UN, 2015, s.1). Kalkınma hedeflerinin merkezine "sürdürülebilirliği" koyan zirvede, ekonomik, sosyal ve çevresel konuların evrensel olduğu ve tüm insanları kapsadığı vurgulanmıştır (Kavas Bilgiç, 2016).

D-8 Üye Devletlerinin 2030 yılına kadar ulaşmayı taahhüt ettikleri 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SKH), aşağıdaki şekilde yeni küresel hedefler olarak tanımlanmıştır (UN, 2015 s.14):

- Her türlü yoksulluğu her yerde sona erdirmek,
- Beslenme imkanlarının iyileştirilmesi, gıda güvenliğinin sağlanması, sürdürülebilir tarımın teşvik edilmesi ve açlığın ortadan kaldırılması,
- Herkes için sağlıklı ve kaliteli bir yaşam sağlamak ve her yaştan bireyin esenliğini desteklemek,
- Herkes için kaliteli eğitim fırsatlarına eşit erişim sağlamak ve yaşam boyu öğrenme fırsatları sağlamak,
- Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını, toplumsal yaşamda güçlendirilmesini, fırsat eşitliğinin sağlanmasını ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını,
- Herkes için temiz su ve sağlıklı koşullar, sürdürülebilir yönetimin sürekliliği,
- Herkes için karşılanabilir, erişilebilir, modern ve sürdürülebilir enerji güvenliği oluşturmak,
- Tam ve üretken istihdamı ve işleri teşvik eden sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik büyümeyi sağlamak,

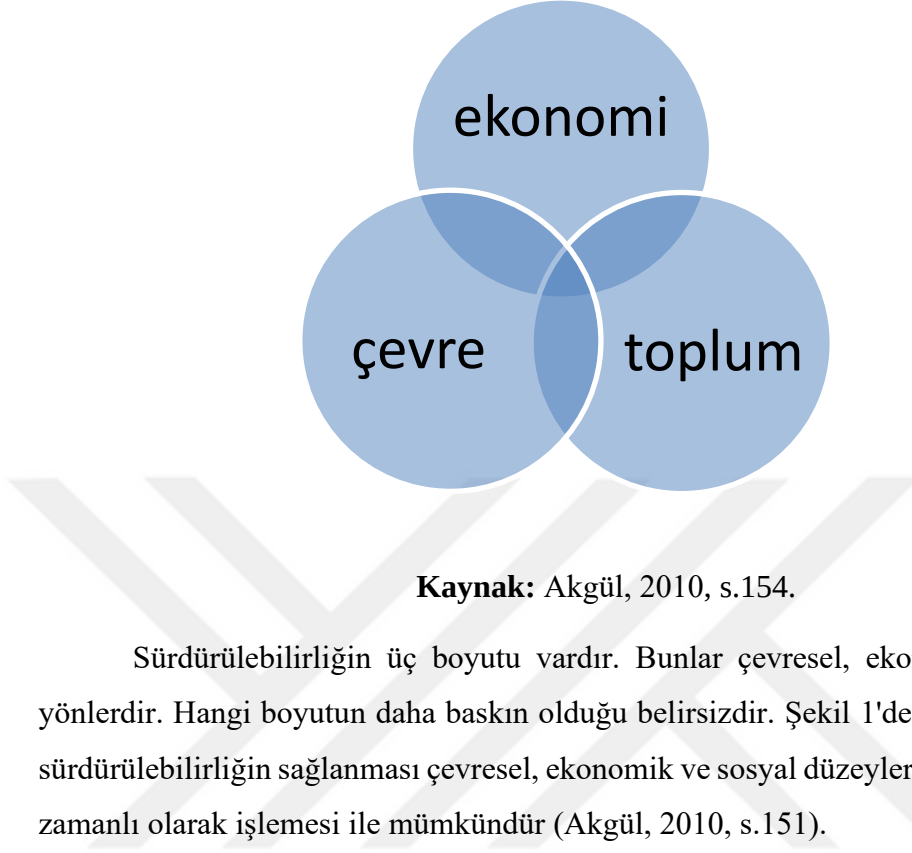
- Yenilikçi, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşme için dirençli altyapının sağlanması,
- Ülke içi ve ülkeler arası eşitsizlikleri en aza indirmek,
- Şehirler ve insanlar için sürdürülebilir, güvenli, dayanıklı ve kapsayıcı yaşam alanlarını desteklemek,
- Sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarının sağlanması,
- İklim değişikliği konularını ele almak için acil durum planları geliştirmek,
- Okyanusların ve kaynaklarının korunması yoluyla sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek ve okyanusların ve kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını sağlamak,
- Karasal ekosistemleri korumak, gelişimini ve sürdürülebilir kullanımını desteklemek, ormanların sürdürülebilir kullanımını sağlamak, çölleşmeye yönelik çözümler geliştirmek, arazi kaybını önlemek ve verimliliği artırmak, biyolojik çeşitlilik kaybını önlemek,
- Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumları desteklemek, herkesin adalete erişimini sağlamak ve her konuda etkin, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar oluşturmak,
- Sürdürülebilir kalkınma uygulama yaklaşımlarını güçlendirerek küresel birlik ve beraberliği yeniden canlandırmaktır.

Belirlenen kalkınma hedefleri doğrultusunda sürdürülebilirlik kavramı küresel bir verimlilik stratejisine dönüştürülmüştür. Sürdürülebilirlik kavramına duyulan ihtiyaç sadece az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için değil, gelişmiş ülkeler için de önemlidir. Gelişmiş ülkelerde işsizlik, çevresel tahribat, aşırı kentleşme, sağlıksız yaşam koşulları ve eşitsizlik gibi sorunlar tehdit edicidir. Bu nedenle SKH 2030, dünyadaki tüm ülkeler için ortak bir görev haline gelmiştir. Kalkınma hedeflerinin başarısı, devlet yöneticileri, STK'lar, bilim camiası ve ilgili paydaşların işbirliğine bağlıdır (Peşkircioğlu, 2016, s.8).

1.1.3. Sürdürülebilirliğin Boyutları

Sürdürülebilirlik kavramı turizmden çevresel, ekonomik, tarımsal ve sivil toplum faaliyetlerine kadar geniş bir yelpazede yer almaktadır. Kullanım alanı ve amacına göre farklı boyutları vardır (Şen vd., 2018, s.9).

Şekil 1.1. Üç Sütun Modeli

Kaynak: Akgül, 2010, s.154.

Sürdürülebilirliğin üç boyutu vardır. Bunlar çevresel, ekonomik ve sosyal yönlerdir. Hangi boyutun daha baskın olduğu belirsizdir. Şekil 1'de gösterildiği gibi, sürdürülebilirliğin sağlanması çevresel, ekonomik ve sosyal düzeylerdeki süreçlerin eş zamanlı olarak işlemesi ile mümkündür (Akgül, 2010, s.151).

1.1.3.1. Çevresel Boyutu

Yıllar geçtikçe insanlar çevre ile iç içe yaşamış ve çevre kaynaklarından bilinçsizce yararlanmıştır. Hızlı nüfus artışı, kentleşme ve sanayileşme ile birlikte çevresel kaygıların ihmal edilmesiyle birlikte sürdürülebilirlik kavramı ön plana çıkmıştır (Aksu, 2011, s. 9). Çevresel sürdürülebilirlik, doğal kaynakların şimdiki nesil tarafından bilinçli bir şekilde kullanılması ve kullandığımız ekolojik çevrenin gelecek nesillere daha iyi koşullarda veya mevcut durumunu koruyarak aktarılmasını ifade etmektedir (Akgül, 2010, s.156). Dolayısıyla çevresel sürdürülebilirlik, temel kaynakların uzun dönemli korunması ve bu kaynakların gelecek nesillere onların ihtiyaçları gözetilerek aktarılmasıdır.

Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması için kaynak tüketiminin en aza indirilmesi, yenilenebilir kaynaklardan malzeme kullanılması, atıkların geri dönüştürülmesi ve biyoçeşitliliğin korunması gerekmektedir (Akgül, 2010, s.156). İnsanların çevre üzerindeki baskısını azaltmak, doğayı ve ekosistemleri korumayı içermektedir. Dünyada yenilenebilir kaynaklar ve yenilenemeyen kaynaklar vardır.

Sürdürülebilirliğin ve gelecek nesillerde faydanın sağlanması için yenilenebilir kaynakların tüketim oranı, yenileme oranından daha düşük olmalı ve yenilenemeyen kaynaklara göre yenilenebilir kaynakların kullanımına öncelik verilmelidir (Eş, 2008, s. 18).

1.1.3.2. Ekonomik Boyutu

Ekonomik sürdürülebilirlik, ekonomik faaliyetlerde maliyet etkin üretim sağlarken toplumsal refahın da sağlanmasıdır. Ekonomik girişim ve faaliyetlerin canlılığı ve sürekliliği sağlanmalıdır (Demircan, 2016, s.21).

Ekonomik maliyetler ile çevresel faktörler arasında bir bağlantı vardır. Bu ilişki, ekonomik faaliyetlerde doğal kaynakları ihtiyatlı kullanmak, yenilenemeyen kaynaklara fazla önem vermemek ve alternatif yenilenebilir kaynakları kullanmaktır. Ekonomik maliyetleri düşürerek ekolojik çevre üzerindeki yükü artırmak doğru değildir. Ekolojik çevrenin kaynakları sürekli olarak aşınmakta, yenilenemez hale gelmekte ve ekonomik maliyeti artmaktadır. Sürdürülebilirliğin kapsamına aykırıdır (Akgül, 2010, s.157).

Özçağ ve Hotunluoğlu'na (2015) göre ekonomik sürdürülebilirlik, borcun uzun vadeli sürdürülebilirliğini sağlayabilecek ve üretim sürecine zarar verebilecek mal ve hizmet üretiminin sürekliliğine dayalı faktörlerin ortadan kaldırılmasıdır. Çevre dostu ve geri dönüştürülebilir ürünler üretmek için ekonomi politikaları içermektedir. Üretim ve tüketim kalıplarını değiştirirken hem ekonomiyi hem de çevreyi dikkate alan, çevreye verilen zararı dikkate alan politikalar geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.

2012 yılında yapılan Johannesburg zirvesinde yeşil ekonomi kavramı vurgulanmıştır. Yoksullukla mücadele, istihdam üzerinde olumlu etkisi olan ve ekonomik faaliyetlerin ekosistemler üzerindeki etkisini en aza indiren üretim ve tüketimi içermektedir. Doğal sermayeyi korumayı ve emek yoğun endüstrilerin ortaya çıkmasını sağlamayı amaçlayan, çevreye uyumlu bir kavramdır (Bedük, 2019, s.19). Çağdaş insan bilinçsizce kıt kaynakların tüketimini azaltmalı, tükettiğinden fazlasını üretmeli ve doğal kaynak tüketiminde nesiller arası adaleti sağlamalıdır (Güven, 2016, s.33).

1.1.3.3. Toplumsal Boyutu

Sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıktığında ekonomik ve çevresel boyutların önemli olduğu, yoksulluk, katılımcı kalkınma, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve sosyal dışlanma gibi konuların sıklıkla tartışılmasından dolayı sürdürülebilirliğin toplumsal bir boyutunun da olduğu anlaşılmıştır (Özdemir ve Oğuz, 2018, s.773).

Kişi sosyal boyutun temelidir. Sürdürülebilir sosyal kalkınma, insanların yaşam standartlarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır (Gürlük, 2010, s.87). Sosyal sürdürülebilirlik, barınma, gıda, istihdam, sosyal adalet gibi insani ihtiyaçlara odaklanmakta ve gelir dağılımında eşitlik, sağlık ve eğitim gibi sosyal hizmetler, cinsiyete dayalı eşitlik gibi konuları kapsamaktadır.

Tablo 1.1 Sürdürülebilirliğin Boyutları

Çevresel Boyut	Ekonomik Boyut	Toplumsal Boyut
İnsanlar için sağlıklı bir çevre	Büyüme	Kültürel kimlik
Yenilenebilir kaynakların verimli kullanımı	Gelişme	Adalet
Tükenebilir doğal kaynakların korunması	Kalkınma	Tam istihdam
Biyolojik çeşitliliğin korunması	Üretkenlik	Eşitlik
Atıkların geri dönüşümünü sağlama	İstikrar	Eğitim
Ekolojik entegrasyon	-	Sağlık
-	-	Tam katılım

Kaynak: Duran, 2018, s. 13.

Sosyal adalet, insanlar için temel ihtiyaçları karşılamak kadar önemlidir. Sosyal adalet, devletin kaynaklarından bireylerin eşit olarak yararlanması ve eşitlik ilkesine dayalı olarak tüm bireylere eşit haklar tanınması ve toplumun yoksul kesimlerine özel önem verilmelidir (Şen vd., 2018, s.37). Tablo 1.1’de çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki olumlu etkiyi göstermektedir.

1.2. Sürdürülebilir Turizm Kavramı

Turizm esas olarak ekonomideki diğer sektörlerle bütünleştiği için, turizm eğilimleri geleceğin dünyasını şekillendirecek kilit sürücülerden ayrı düşünülemez. Gün geçtikçe gelişen ve büyüyen turizm sektörü dünya ekonomisinde oldukça önemli bir alanı oluşturmaktadır. Ülkelerin kalkınmasında, makro düzeyde ve mikro düzeyde katma değer sağlamaktadır (Uğuz ve Uğuz, 2011, ss.332-333). Bu anlamda gelişmekte olan ülkelerde ekonominin önemli bir sektörü olarak turizm, ülkenin doğal kaynaklarının kalitesine büyük ölçüde bağlıdır (He vd., 2018, s.1244). Çünkü insanların boş zamanlarının ve gelirlerinin artması onları turizme yönlendirmekte ve herhangi bir ekonomik faaliyette olduğu gibi, turizm kaynaklarından yararlanmalarına yöneltmektedir (Nasser, 2003).

Bu hususta turizm giderek artan bir biçimde, merkezi unsurlar haline gelen doğa ve doğal kaynakların pazarlanmasına dayanmaktadır (Gössling, 2002, s.540). Turist kabul eden bölgelerde en önemli unsur çekiciliği sağlayan doğal ve kültürel değerler olarak görülmektedir ve bu nedenle değerlerin korunması oldukça gereklidir (Giritlioğlu ve Bulut, 2015, s.25). Fakat bir ülke veya bölgede turizmin hızlı bir şekilde gelişmesi kimi zaman birtakım olumsuz etkilere de neden olmaktadır (Uğuz ve Uğuz, 2011, ss.332-333; Durlu Özkaya vd., 2013, s.14). Doğal kaynakların aşırı kullanılması ve zamanla tüm çekiciliğini yitirmesi, çevre kirliliği, alt yapı yetersizlikleri ve buna bağlı olarak yerel halkın yaşayabileceği sorunlar vb. etkiler oluşabilmektedir. Bu anlamda turizm kaynaklarının aşırı kullanımı kaynakların miktarı ve kalitesinde düşmeye neden olabilmektedir (Nasser, 2003). Elbette yaşanan kimi sorunlar bazı önlemler almaya veya daha duyarlı bir turizm gelişiminin sağlanmasına neden olmuştur.

Plansızca tüketilen kaynaklar turizm alanında sürdürülebilirliğin sağlanması gerektiği gerçeğini ortaya koymaktadır (Altanlar ve Akıncı, 2011, s.1). Örneğin konaklama işlemelerinin su tüketim miktarı sürdürülebilirlik sorunlarına neden olabilmektedir. Akademik araştırmalarla çok sayıda turist, sürdürülebilir su kullanımını üzerinde olumsuz etkiler yarattığı ve bunun da ekosistemlere zarar verdiği yönündeki benzer düşünce ortaya konulmuştur (Gössling, 2001). Bu anlamda çevreye daha duyarlı bir anlayış geliştirilmeli ve turizm gelişmesi sadece sayısal verilerle değerlendirilmekten ziyade çevre, sosyal ve kültürel değerlerle bir bütün halinde ele

alınmalıdır. Böylece turizmin sürdürülebilirliğinde çevreye duyarlı ve planlı bir gelişme sağlanacaktır.

Son yıllarda sürdürülebilirlik kavramı turizm akademisyenleri ve uygulayıcıları arasında ivme kazanmıştır. Bu kavram bir yandan turizmi geliştirme aracı olarak görülürken diğer yandan önemli ölçüde tartışılan bir konu olmuştur (Nicholas vd., 2009). Turizmde sürdürülebilirliğin önem kazanmasının temel nedenleri arasında küreselleşme ve beraberinde doğal değerlerin yok olmaya başlaması ve kaynakların korunmadan kullanılması yer almaktadır (Selvi ve Şahin, 2012, s.23).

Sürdürülebilir turizmde; yerel halk ve tüketicilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında kaynaklar kullanılırken geleceğin de planlanması, yaşam kalitesinin artırılması, kaynakların korunması ve daha planlı ve çevreyle uyumlu olarak turizm kapasitelerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir (Seyhan ve Yılmaz, 2010). Kaypak (2010, ss.99-100) sürdürülebilir turizmi turistik değerlerin, korunması, geliştirilmesi ve devamlılığının da sağlanarak her zaman çekiciliğinin sağlanması şeklinde yorumlamıştır. Böylelikle doğal ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılabilmesi mümkün görülmüştür. Sezgin ve Karaman (2008, s.430) turizme olanak sağlayan ülkesel, bölgesel veya yerel değerlerin bilinmesini, korunmasını, geliştirilmesini ve çekicilik unsurunun her zaman devam edebilmesini turizmin sürdürülebilirliği olarak ifade etmişlerdir.

Genel kabul görmüş sürdürülebilir turizm tanımı ise Dünya turizm Örgütü (WTO – World Tourism Organisation) tarafından “Mevcut ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini tam olarak dikkate alan, ziyaretçilerin, endüstrinin, çevrenin ve ev sahibi toplumların ihtiyaçlarını ele alan turizm” şeklinde yapılmıştır. Turizm Birliği ve Dünya Doğa Fonu 1992 yılında sürdürülebilir turizm tanımında şu hususlara dikkat çekmiştir (Johnson, 2002, s.261):

- Doğal, sosyal ve kültürel kaynakların yenilenmesi ve gelecekteki üretkenliği için doğal kapasiteler içinde çalışır,
- İnsanların ve toplumların, geçmiş ve şimdiki zamanın ve yaşam tarzlarının turizm deneyimlerine yaptığı katkıyı tanır,
- Bu insanların turizmin ekonomik yararlarında eşit bir pay sahibi olmalarını kabul eder,

- Tüm paydaşların, özellikle de yerel halkın ve toplulukların ev sahibi alandaki isteklerinin yönlendirilmesidir.

Turizmde sürdürülebilirliğin tarihi incelendiğinde; turizmin olumsuz etkilerine yönelik akademik çalışmaların 1960'lı yıllara kadar dayandığı, 80'lerde ise teori ve pratikte taşıma kapasitesine odaklanıldığı ve günümüze yaklaştıkça etkilerin daha ayrıntılı incelendiği ifade edilebilir (Saarinen, 2006, ss.1121-1122). Sürdürülebilir turizm kavramı ise 90'lı yıllardan itibaren araştırmacılar için önemli bir kavram olmuştur. Günümüzde turizm gelişiminin sürdürülebilir olması konusunda geniş bir fikir birliği olmasıyla birlikte, bunun nasıl başarılacağı sorusu tartışma konusu olmaya devam etmektedir (Gössling vd., 2005, s.417). Turizm ve sürdürülebilirlik konusunda ilk stratejiler ise Kanada'da Globe 90 konferansında konuşulmuştur. Bu konferansta; turizm sektöründen, kamu ve özel kuruluşlardan ve akademisyenlerden oluşan katılımcılar, turizmin sürdürülebilirliğinde çevrenin önemi ve turist çeken çevrelerin turizm gelişiminin nasıl planlandığı gibi konularda sunumlar gerçekleştirmişlerdir (Dowling ve Fennell, 2003, s.8).

Turizmin sürdürülebilirliğini sağlama konusunda taşıma kapasitesi ve ekosistemin kaldırabileceği sınırlar dahilinde hareket edilmeli ve biyo-çeşitlilik korunmalıdır. Sonuçta turizm çekicilik unsurunu doğal, kültürel ve tarihi değerler oluşturmaktadır (Seyhan ve Yılmaz, 2010). Bu anlamda birtakım sürdürülebilir turizm göstergeleri belirlenmiştir. Kanada Danışmanlık ve Denetimi (1995) sürdürülebilir turizmin temel göstergelerini; site göstergesi, stres, kullanım yoğunluğu, sosyal etki, gelişim kontrolü, atık yönetimi, planlama süreci, kritik ekosistem, yerel halkın memnuniyeti, taşıma kapasitesi ve çekicilik olarak ifade etmiştir. Weaver ve Oppermann (2000, s.355) ise sürdürülebilir turizm göstergelerini daha ayrıntılı bir şekilde inceleyerek; çevresel, ekonomik, toplumsal, kültürel ve yönetsel olmak üzere beş temel göstergeye ulaşmışlardır. Bu göstergelere Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 1.2 Sürdürülebilir Turizmin Beş Temel Göstergesi

Çevresel Göstergeler	Ekonomik Göstergeler	Kültürel Göstergeler
- Konaklama birimi ve tesis sayısı, - Turizmle ilişkili altyapı ve üst yapı için işgal edilen alan, - Turistik inşaatlar yüzünden doğal alanların tahrip edilmesi veya değiştirilmesi, - Turizmle ilişkilendirilen toprak kayması, erozyon ve sel gibi doğal afetler, - Turizmin biyolojik çeşitliliğe etkisi, - Turizmin popülasyona etkisi, - Turizm tesisleri ve turistik aktivitelerin yoğunluğu, - Turizmden kaynaklı katı atık, hava, su ve gürültü kirliliği, - Turizmden kaynaklı trafik tıkanıklığı, - Taşıma kapasitesi ve - Mevsimsellik.	- Doğrudan turizmden edinilen gelir, - Turizmden edinilen dolaylı gelir, - Turizmle ilişkili destinasyon iş gücü oranı, - Toplam ortalama gelirden turizm gelirinin oranı, - Turizmle ilgili tüm ithalatın kapsamı, - Satış/pazarlama maliyetleri, - Yapılan turizm yatırımları, - Toplam ekonomik etki ve - Mevsimsellik.	- Turizm mimarisinin yerel değerlere uygunluğu, - Uluslararası ziyaretçilerin oranı, - Pazar hakimiyeti, - Kültürel metalaşmanın kapsamı ve - Üretim döngüsünde destinasyonun konumu.
Toplumsal Göstergeler	Yönetimsel Göstergeler	
- Yerel halkın turizm ve turistlere karşı etkisi, - Yerel halkın turizme karşı olan şikayetlerinin miktarı, - Turist ve turizm sektörüne yönelik işlenen suçların oranı,	- Turizm konaklamaları, aktiviteleri ve ulaşımında geridönüşümün ve enerji verimliliğinin sağlanması, - Turistlerin varlığıyla ilişkili olarak yaşamı koruma ve/veya geliştirilmesi,	

• Tekrar ziyaret eden turistlerin oranı, • Ortalama kalış süreleri, • Turistlerin destinasyon memnuniyeti, • Mevsimsellik, • Üretim döngüsünde destinasyonun konumu ve • Toplumsal taşıma kapasitesi.	• Turizmle ilişkili kanunlar ve kuralların miktarı, • Turizmle ilişkili işletmeler için ÇED (Çevresel Etki Değerlendirmesi) prosedürünün varlığı, • Turizm nedeniyle korunan kültürel miras alanlarının sayısı, • Etik kodların sayısı ve turistlerin/turizm sektörünün kodlara bağlılığı, • Turizm eğitimi/yerel eğitim ve farkındalık Programlarının varlığı.
--	---

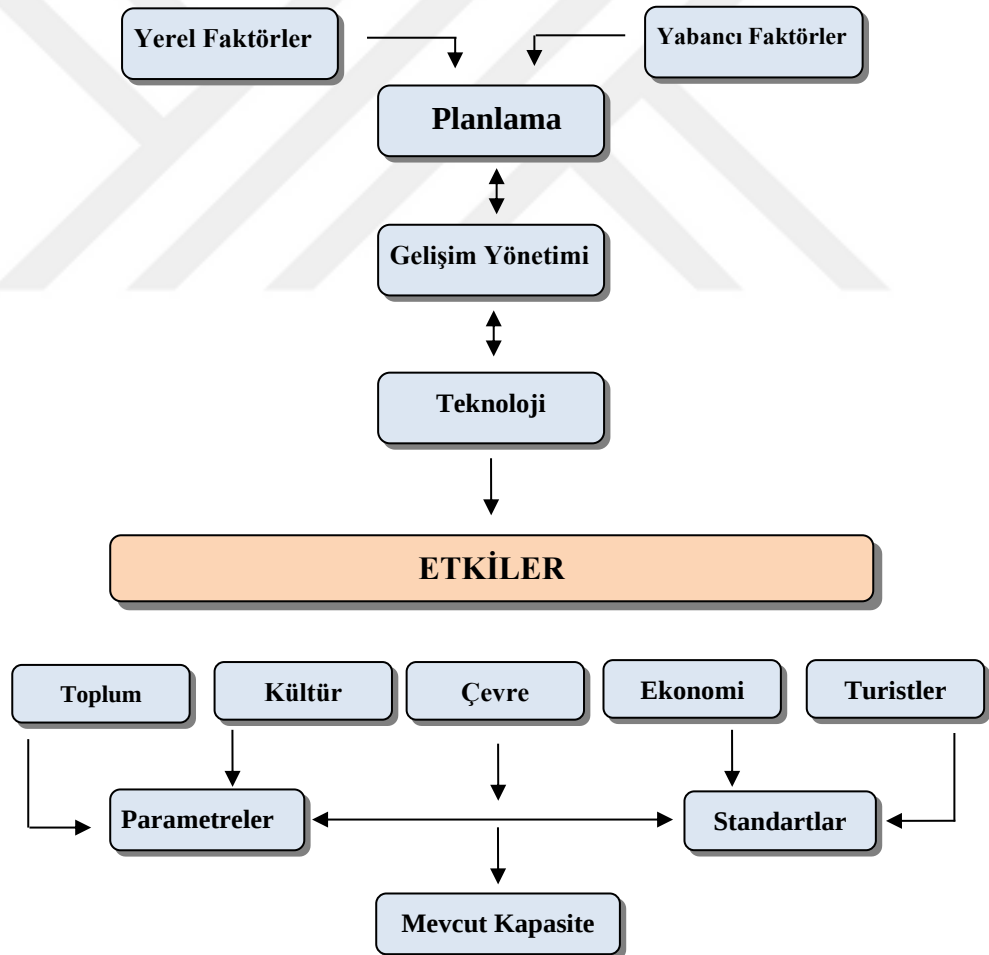
Kaynak: Weaver ve Oppermann, 2000, s. 355'ten Türkçe' ye yazar tarafından uyarlanmıştır.

Teorik olarak turizm; çevresel taşıma kapasitesi, sosyal sorumluluk ve turizmin yerel halkın istekleriyle bütünleşmesini dikkate alarak sürdürülebilirlik ilkelerini benimseyebilir (Krippendorf, 1987; Johnson, 2002). Turizm destinasyonlarında sürdürülebilir gelişmenin sağlanması konusunda taşıma kapasitesi temel etkenlerden biri olarak görülmektedir (Saarinen, 2006, s.1125). Ayrıca taşıma kapasitesi, sürdürülebilir turizmin bir kilit uygulaması olarak da değerlendirilmektedir (Butler, 1999, s.9). Kaynakların tüketilmeden kullanılması, atıkların azaltılması, çeşitliliğin sağlanması, yerel ekonomilerin desteklenmesi, turizm planlamasının yapılması vb. unsurlarında beraberinde yerine getirilmesi gerekmektedir (Seçkin vd., 2010, s.29).

Pek çok ülkenin turistik destinasyonların yönetiminde “taşıma kapasitesi” terimi yer almaktadır. Aguiló vd. (2005, s.220) bazı destinasyonların hayatta kalma şanslarının büyük oranda taşıma kapasitesine bağlamaktadır. Bununla birlikte turist kabul eden destinasyon ve yerel halk açısından olumsuz etkiler de söz konusudur. Butler (1996, s.284) bu kavramın önceleri dikkat çeken bir konu olmadığını fakat zamanla endişe duyulacak bir potansiyelde olduğunun anlaşılmasıyla aşamalı olarak geliştiğini vurgulamaktadır. Yazara göre bu kavram turizm araştırmalarıyla birlikte, karar organları, akademisyenler ve halk tarafından önemsenmeye başlamıştır. Şekil 2’de taşıma kapasitesinin belirleyicileri ve etkileri yer almaktadır. Bu hususta turizmin sürdürülebilirliğinde taşıma kapasitesi oldukça önemli bir etken olarak görülmekte ve bazı sınırların aşılması turizm kapasitesinde şu aşağıda belirtilen olumsuz etkilere neden olmaktadır (Cooper vd., 2005, s.267):

- Fiziksel eşikler, turist akışlarının hacmini sınırlayabilir ve turistleri güvenlik ve tehlikelere maruz bırakabilir.
- Çevresel eşikler de sağlık tehditleri gibi ikincil problemlerle turist akışını sınırlayabilir.
- Sosyal ve kültürel eşikler ise yerel halkın turistlere karşı kırgınlaşması ve düşmanlaşmasına neden olabilir.
- Turist akışı, eşikleri turistlerin memnuniyet düzeylerini ve onların alternatif arayışlara girmelerine neden olabilmektedir.
- Ekonomik eşikler ise kaynakların ve üretim faktörlerinin yanlış tahsisi ile sonuçlanabilir.

Şekil 1.2. Taşıma Kapasitesinin Belirleyici ve Etkileri

Kaynak: (Cooper vd.,2005).

Taşıma kapasitesinde dikkate alınması gereken birtakım faktörler ise şu şekilde sıralanmıştır (Cooper vd., 2005, s.268): Ortalama konaklama süresi, turistler ve yerel

halkın özellikleri, turistlerin coğrafik yoğunluğu, mevsimselliğin oranı, turistik aktivite türleri, özel alanlara ulaşılabilirlik, altyapı kullanım oranı ve onun yedek kapasitesi ve ekonominin çeşitli üretken sektörleri arasında yedek kapasitesinin genişliğidir.

1.2.1. Sürdürülebilir Turizmin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Dünyada meydana gelen derin ve hızlı değişimler, turizmin değişmesine de yansımıştır. Küresel, politik ve ekonomik yeniden yapılanmalar, turizmin hem mekânsal anlamda hem de turizm pazarının büyüklüğünde önemli bir artışla genişlemesine neden olmuştur (Butler, 1999, s.7).

Rio Dünya Zirvesi'nden itibaren sürdürülebilirlik, turizm kalkınma politikalarında temel konu haline almıştır (Yunis, 2003, ss.11-12). 1980'li yıllardan itibaren Dünya Turizm Örgütü, çevre dostu ve kültürel olarak daha hassas turizm politikalarını desteklemeye başlamıştır. Aslında 70'li yıllardan az sayıda olsa da bazı turizm işletmeleri doğa dostu uygulamalarıyla sürdürülebilirlik yaklaşımına öncü davranışlar sergilemişlerdir. Ancak Rio Dünya Zirvesi ile birlikte turizmin sürdürülebilirliği konusunda, merkezi ve yerel hükümetler, turizm sektörü ve akademisyenler arasında büyük bir farkındalık yaratılmıştır. Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyonu'nda turizm ile ilgili aşağıdaki rehber ilkeler oluşturulmuştur (World Travel Tourism Council ve Earth Council, 1995, s.34):

- Seyahat ve turizm, insanların doğa ile uyum sağlayarak sağlıklı ve verimli bir yaşam sürdürmelerine yardımcı olmalıdır.
- Seyahat ve turizm dünyanın ekosisteminin korunmasına ve restorasyonuna katkıda bulunmalıdır.
- Seyahat ve turizm sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarına dayanmalıdır.
- Uluslar, turizm hizmetlerinde uluslararası ticaretin sürdürülebilir bir temelde gerçekleştirilebileceği, açık bir ekonomik sistemi teşvik etmek için iş birliği yapmalıdır.
- Seyahat ve turizm, barış, kalkınma ve çevre koruma birbirine bağlıdır.
- Seyahat ve turizm hizmetlerinde ticaretin korumacılığın durdurulması veya tersine çevrilmesi.

- Turizm geliştirme konuları, ilgili vatandaşların katılımıyla, yerel düzeyde planlama kararları alınmak suretiyle ele alınmalıdır.
- Uluslar, turistleri veya turist bölgelerini etkileyebilecek doğal afetler konusunda birbirlerini uyarılması.
- Seyahat ve turizm, kadınların ve yerli halkın istihdamını en üst düzeyde tutmak için kapasitelerini kullanmalıdır.
- Turizm gelişimi, yerli halkların kimliğini, kültürünü ve çıkarlarını tanımalı ve desteklemelidir.
- Çevreyi koruyan uluslararası yasalara seyahat ve turizm sektörü tarafından saygı gösterilmelidir.

Son yıllarda ise sürdürülebilir turizm gelişimi kavramı hem turizm teorisyenleri hem de uygulayıcılar arasında ilgi odağı haline gelmiştir. Bu anlamda turizm geliştirme planları ve uygulamalarının bir hedefi olarak, destinasyonları ve turizm endüstrisini temsil eden pek çok kuruluş sürdürülebilir turizm geliştirme planları ve ilkeleri yayınlamaya başlamıştır (Sharples, 2000, s.1). Sürdürülebilir turizmde yerel yönetimlerin de önemli bir rolü bulunmaktadır. Elbette ki turizmin sürdürülebilirliği uzun vadeli bir süreci ve paydaşların ortak katkılarıyla gerçekleşmektedir. Bu anlamda yerel yönetimler de turizmin sürdürülebilirliği konusunda toplumun bilinçlenmesinde etkilidirler (Selvi ve Şahin, 2012, s.25).

Miller (2001, s.351) ise sürdürülebilir turizm gelişiminde temel organizasyonları şu şekilde sıralamıştır: Avrupa Çevre Ajansı (EEA), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Dünya Bankası, Dünya Çevre İzleme Enstitüsü, Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Enstitüsü (IISD), Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu (UNCSD), Dünya Turizm Örgütü (WTO)'dür. Elbette bu organizasyonlarla birlikte, turizmle ilgili ve ilgisiz organizasyonlar, kamu kuruluşları ve ulusal organizasyonlar da yer alabilmektedir.

Butler (1999, s.12) “sürdürülebilir turizm” kavramı hakkında yapılan tanımlamaların farklı şekilde yorumlanabileceğini savunmuştur ve tek bir sektörel yaklaşım, doğası gereği bütünsel ve çok sektörlü olan sürdürülebilir kalkınma kavramıyla çelişmektedir. Bu anlamda sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda geliştirilen turizm ile otomatik olarak aynı görülmemektedir.

Sharpley (2000, ss.1-2) de benzer şekilde sürdürülebilir gelişme ve sürdürülebilir turizm gelişimi kavramlarına odaklanarak; sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir gelişme kavramları arasında önemli farklılıklar ortaya çıktığını, sürdürülebilir gelişmenin ilke ve hedeflerinin turizmin özel bağlamına doğrudan aktarılamayacağını ileri sürmektedir. Hall (2010, s.41)'a göre;

...Sürdürülebilir bir turizm endüstrisi, planlama sürecine dahil olan tüm tarafların sürdürülebilir kalkınma ilkelerine bağlılığını gerektirir. Ancak bu kadar yaygın bağlılık sayesinde; sosyal, çevresel, ekonomik, kültürel ve politik hedeflerin uzun vadeli entegrasyonuna ulaşılabilir. ...

Sürdürülebilir gelişme, destinasyonlarda doğal, yerleşik ve sosyokültürel kaynakların akılcıca yönetilmesini gerektirmektedir (Briassoulis, 2002, s.1065).

Sürdürülebilir gelişme, turizm sektörlerinde yoğun bir şekilde tartışılmıştır. Lee (2013, s. 38)'ye göre bu gelişme turistlerin ihtiyaçlarını karşılayabilir, ekonomik büyümeyi artırma, fiziksel konumlarını koruma ve yerel halkın yaşam kalitesini artırma fırsatlarını sunarken, aynı zamanda turizm gelişiminin bir arada yaşanmasıyla geleceğe yönelik fırsatları ve çevre kalitesini geliştirebilir. Dünya Turizm Örgütü (1998) ise, sürdürülebilir turizm gelişiminin, mevcut turistlerin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını karşılarken geleceğe yönelik fırsatları koruduğunu ve geliştirdiğini ileri sürmektedir. McMinn (1997, s.135) ise mevcut dönemin çevre bilincini simgeleyen ve karakterize eden sürdürülebilir turizm (kalkınma) paradigmasının tartışılmaz olduğunu savunmaktadır. Bu anlamda önerilen turizm gelişmelerinin ekonomik avantajlara sahip olması, yerel halk için sosyal faydalar yaratması ve doğal çevreye zarar vermemesi gerektiği ifade edilmektedir. Dünya Turizm Örgütü – sürdürülebilir turizm gelişimi ise şu şekilde tanımlanmıştır WTO (1998, s.21);

“Sürdürülebilir turizm gelişimi, geleceğin fırsatlarını korurken ve geliştirirken, mevcut turistlerin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Kültürel bütünlüğü, temel ekoloji süreçlerini, biyolojik çeşitliliği ve yaşam destek sistemlerini korurken ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçların karşılanabileceği şekilde tüm kaynakların yönetimine öncülük etmesi öngörülmektedir.”

Ahn vd. (2002, s.1) sürdürülebilir turizm gelişimini, “paydaş grupları arasında arzu edilen bir yaşam kalitesini geliştirmeye yönelik düzeyde uyum sağlamaya odaklanması” şeklinde ifade etmişlerdir. Kısacası, sürdürülebilir turizm gelişimi

bütüncül bir açıdan değerlendirildiğinde; ekolojik olarak sorumlu, sosyal olarak uyumlu, kültürel açıdan uygun, politik olarak adil, teknolojik olarak destekleyici ve ev sahibi toplum için ekonomik açıdan yaşanabilir olmalıdır (Choi ve Sirakaya, 2006, s.1286). Sürdürülebilir turizm gelişiminin tüm kaynakların yönetiminde ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçları karşılayacak, kültürel bütünlüğü, temel ekolojik süreçleri, biyolojik çeşitliliği ve yaşam destek sistemlerini koruyacak şekilde yönetilmesi öngörülmektedir (Dowling & Fennell, 2003, s.5). Sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik incelemelerde bulunan Liu (2003, ss.472- 473) kritik önemi olan konuları aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

- Her şeyden önce, sürdürülebilirlik kavramı hakkında dengeli bir bakış açısı olmalı; doğanın bir parçası olarak kendimizi düşünmekten ziyade, insanların “doğayı idare etmek, kullanmak ve doğadan yararlanmak” rolünü unutmamaları gerekmektedir.
- Sadece teorik olarak değil, aynı zamanda pratik olarak da mümkün olan politika ve önlemlerin geliştirilmesi için ihtiyaç vardır.
- Turizmin özelliklerini ve değişim kalıplarını, doğal, teknolojik, sosyal ve ekonomik çevreyle dinamik etkileşimini anlamamızı geliştirmek için bir sistem perspektifi gereklidir.

Şekil 1.3. Sürdürülebilir Turizm ve Sürdürülebilir Gelişme

Kaynak: Hall, 2008, s. 27’den Türkçeye çevrilmiştir.

Hall (2008, s.27) sürdürülebilir turizmin hem turizm hem de sürdürülebilir gelişmenin bir alt kümesi olduğunu ifade etmektedir. Sürdürülebilir turizm sadece

sürdürülebilirlik kavramlarının turizm endüstrisi seviyesinde uygulanması ve bunun sonucu olarak sosyal, çevresel ve ekonomik etkilere atıfta bulunurken, sürdürülebilir kalkınma, dünyanın çevresi ile insan etkileşiminin tüm yönlerini içeren daha geniş bir ölçekte faaliyet göstermektedir.

Hall (2008, s.65) sürdürülebilir turizm gelişimde birtakım önemli ilkelerden bahsederek aşağıdaki konuların önemine değinmiştir:

- Sürdürülebilir turizm, turizm etkilerinin yönetiminin piyasa ekonomisine göre öncelikli olduğu bir değer yönelimini temsil etmektedir.
- Sürdürülebilir turizm gelişiminin uygulanması hem ölçek hem de bağlama özgü önlemler gerektirir.
- Sürdürülebilir turizm sorunları küresel ve ekonomik yeniden yapılanma ile şekillenmekle birlikte, gelişmekte olan veya gelişmiş ekonomilerden temel olarak farklıdır.
- Toplum ölçeğinde, sürdürülebilir turizm kaynakların yerel kontrolünü gerektirmektedir.
- Sürdürülebilir turizm gelişimi sabır, özen ve uzun vadeli bir taahhüt gerektirmektedir.

Sezgin ve Karaman (2008, s.433) ise sürdürülebilir turizm gelişiminin birtakım temel ilkelerden geçtiğini ifade ederek aşağıda belirtildiği gibi sıralamıştır:

Sürdürülebilir turizm gelişimi,

...yerel turist destinasyonlarında daha önce dahil edilmeyen ihtiyaçları belirlemelidir.

...yerel destinasyonlarda yoksulluk ve adaletsizliği azaltmalıdır.

...yerel halkın kendini daha özgür hissetmesi adına gerekli imkanların oluşturulmasına katkıda bulunmalıdır.

...sadece ülke bazında değil yerel veya bölge bazında da ekonomik gelişmeye katkı sağlamalıdır.

...ihtiyaçların karşılanmasında mevcut dönemi değil gelecek dönemleri de göz önünde bulundurmalıdır.

Coccossis ise, turizmi sürdürülebilir kalkınma bağlamında yorumlamanın en az dört yolu olduğunu ileri sürmüştür (Butler, 1999, s.10): Bunlardan ilki turizmin ekonomik sürdürülebilirliği gibi sektörel bir bakış açısıdır. İkincisi ise ekolojik açıdan sürdürülebilir turizme duyulan ihtiyacı vurgulayan ekolojik bir bakış açısıdır. Bir diğeri ise destinasyonların rekabet gücünü tanıyan, uzun vadeli turizm bakış açısıdır. Son olarak ise fiziksel ve beşeri ortamlar boyunca sürdürülebilir kalkınma stratejisinin bir parçası olarak turizmi kabul eden bir bakış açısıdır.

Yfantidou ve Matarazzo (2017, s.462) ise sürdürülebilir bir turizm kalkınma planının gerçekleştirmek için aşağıda belirtilen hedefleri işaret etmişlerdir:

- Herhangi bir turizm geliştirme çabası ve çevrenin sürdürülmesindeki kritik bağın temel paydaşları (örneğin; vatandaşlar, geliştiriciler) arasında bir farkındalık ve anlayışın desteklenmesi,
- Toplam kalite deneyiminin sunulması yoluyla turist memnuniyetinin en üst düzeye çıkarılması,
- Vatandaş/STK katılım programları yoluyla ev sahibi topluluğun desteğinin genişletilmesi,
- Yerel toplulukların yaşam kalitesinin geliştirilmesi ve sürdürülmesi,
- Tüm turizm planlama ve geliştirme programlarında ekonomik, sosyal ve çevresel ihtiyaçlar arasında denge sağlanması,
- Her bir destinasyonun hem fiziksel hem de sosyal taşıma kapasitesi açısından turizm gelişimine sınırlama getirilmesi,
- Yerel kültürün korunması ve değerlerinin, mirasın, geleneksel yaşam tarzının, yerli davranışın ve yerel sosyo-politik imajın desteklenmesi,
- Eğitim ve stajlarla turizm tabanlı insan kaynaklarının geliştirilmesidir.

1.2.2. Sürdürülebilir Turizmin Amaçları ve İlkeleri

Turizmde sürdürülebilir bir model geliştirmek için, mevcut ve potansiyel etkilerin sürekli olarak izlendiği ve gerekli önleyici veya düzeltici önlemlerin alınmasına olanak tanıyan etkili bir yönetim gereklidir (WTO, 2004). Aslında bir ülke veya bölge için turizm sektörünün devamlılığı; kullanılan kaynakların, doğal ve kültürel değerlerin korunmasıyla sağlanabilmektedir. Sürdürülebilirlik bu anlamda

hem ekonomik hem de ekolojik planlamayı gerektirmektedir (Beyhan ve Ünügür, 2005, s.80).

McKercher (1993, s.7) turizmin birtakım temel gerçekleri olduğunu savunarak bu gerçeklerin gelecekteki sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesinde kilit role sahip olduğunu ifade etmektedir. Bu gerçekler ise aşağıda sıralanmıştır:

- Endüstriyel bir faaliyet olarak turizm; kaynakları tüketir, atık oluşturur ve belirli altyapıya ihtiyaç duymaktadır.
- Turizm, kaynakları tüketme kabiliyetine sahiptir.
- Turizm, kaynak bağımlı bir endüstri olarak hayatta kalmayı sağlamak adına kıt kaynaklar için rekabet etmek zorundadır.
- Turizm, özel sektörün hâkim olduğu bir sektördür ve yatırım kararları ağırlıklı olarak kâr maksimizasyonuna dayanmaktadır.
- Turizm çok yönlü bir endüstridir ve bu nedenle kontrol etmek neredeyse imkansızdır.
- Turistler tüketicilerdir, antropolog değildir.
- Turizm eğlencedir.
- Diğer sanayi faaliyetlerinden farklı olarak turizm, ürünü ihraç etmek yerine müşterileri ithal ederek gelir yaratmaktadır.

Turizm sistemlerinin karmaşık ilişkileri göz önünde bulundurulduğunda, toplum temelli turizm gelişimi için sürdürülebilir göstergeler, geleneksel göstergelerden ve uygun bir kalkınma süreci çerçevesinden farklı şekilde ele alınması önerilmektedir (Choi ve Sirakaya, 2006, ss.1277-1278). Bu bağlamda sürdürülebilir turizmin hedeflerini ve göstergelerini açıklığa kavuşturmak için aşağıda belirtilen esaslar önerilir:

- Sürdürülebilir turizm stratejileri, hükümetin her kademesinde yeterli politikalar ve uygun karar alma süreçleri yaratmanın yollarını ve araçlarını içermelidir.
- Sürdürülebilir turizm politikaları, tüm ekonomik, sosyal, kültürel, doğal, teknolojik ve politik ortamları göz önünde bulundurarak toplum temelli turizm gelişimi için uygulanabilir tanımlamalar, ilkeler, uygulama

stratejileri, eylem planları ve sürdürülebilir kalkınma izleme sistemi sağlamalıdır.

- Sürdürülebilir turizmin kapsamı, birçok paydaşı içeren oldukça politik bir konudur; ulusal ve bölgesel düzeyde yasal olarak bağlayıcı taahhütler biçimindeki siyasi destek, bilgi, finansman, eğitim ve uzmanlık elde etmede kritik bir unsurdur.
- Topluluk temelli bir hedefin vizyonlarını ve değerlerini yansıtmak için, tüm paydaşların tam olarak topluma katılımını sağlamak için sürdürülebilirlik göstergesi gelişiminin kullanılması ve değerlendirilmesi süreci şeffaf bir şekilde ifade edilmelidir.
- Sürdürülebilirlik göstergeleri, toplum temelli hedefin uzun vadeli sürdürülebilirliğini sağlamak için bir organizasyonel yapı gerektirir.
- Sürdürülebilirlik göstergeleri, sürdürülebilir kalkınmayı doğru bir şekilde ölçmede yetersiz ya da uygunsuz olduğu için geleneksel bir kalkınma çerçevesi yerine bir sürdürülebilirlik çerçevesine dayanmalıdır.
- Göstergelerin sayısı niceliksel veya niteliksel olarak yönetilebilir, kolayca uygulanabilir ve destinasyon ve topluluk düzeyinde zamansal olarak uygun olmalıdır.
- Sürdürülebilirlik göstergeleri geliştirme süreci, yüksek derecede güvenilirlik, öngörü kapasitesi ve bütünleştirici yeteneği olan sistematik bir yaklaşım gerektirmektedir.
- Destinasyonlarda sürdürülebilirlik göstergelerinin nasıl seçileceği ve kullanılacağına dair açık yönergeler önerilmeli ve test edilmelidir.
- Gelecekteki gelişimi yönlendirmeli ve topluluğun hedefini yansıtmalıdır.
- Sürdürülebilirlik göstergeleri sadece turizm gelişiminin potansiyel olarak olumsuz etkilerini önlemek için değil, aynı zamanda sürdürülebilir büyümeyi teşvik etmek için de erken bir uyarı sistemi olarak hizmet etmelidir.

Sürdürülebilir turizm göstergeleri, pratik planlama araçları olarak çoklu kullanımlara sahip olabilir; bunların uygulanması, yerel yöneticiler tarafından adresleme gerektiren konulara göre kararlaştırılmalıdır (Lozano & Oyola vd., 2012,

ss.666-667). Bu hususta sürdürülebilir turizm göstergeleri için üç temel işlev önermişlerdir:

Bölgesel düzeyde genel eylem planlarının oluşturulması: İlk temel işlev ile ilgili olarak, genel eylem planlarını bölgesel düzeyde formüle etmek için sürdürülebilir turizm göstergeleri kullanılabilir. Bölgesel yönetim, yerel belediye eylem planlarının turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini nasıl geliştirebileceğini düzenlemektedir. Bu planlar, yerel turizm yöneticilerinin ilgili destinasyonlarda takip etmesi ve / veya ayarlaması gereken ana eylem çizgilerini tasvir etmektedir. Böylelikle, yerel yönetimlerin belirli sürdürülebilirlik konularını ele almak için yürüttükleri projeleri finanse etmek için bölgesel yönetimler tarafından hibe yardımları düzenli olarak sağlanmaktadır. Yöneticiler bu nedenle, her bir destinasyonun durumunun teşhisini kolaylaştırmak ve bölgeye yönelik öncelikli eylem hatlarını nesnel olarak tanımlamak için kendi ellerinde analitik araçlara sahip olmalıdır.

Destinasyonlar için kısa vadeli stratejilerin tanımı: Sürdürülebilir turizm göstergelerinin planlama süreçlerinde ikinci temel işlevi, sürdürülebilirliği geliştirmek için kısa vadeli eylem stratejilerinin oluşturulmasıdır. Bölge planları çerçevesinde, yerel turizm yöneticileri, turistik faaliyetlerin sürdürülebilirliğini geliştirmeyi amaçlayan spesifik stratejiler geliştirmelidir. Bu bağlamda, bileşik göstergeler, destinasyonların pekiştirilmiş olmayan güçlü yönleri gösterdiği sürdürülebilirlik konularını iyileştirecek kısa vadeli stratejilerin tasarımını desteklemek için gerekli bilgileri sunmaktadır. Bu kısa vadeli stratejiler, bileşik göstergenin farklı elemanları değiştiğinde analiz edilen hedefin ulaştığı pozisyonun kararlılık analizinden formüle edilebilir.

Destinasyon kıyaslama (Benchmarking) uygulamalarının oluşturulması: Temel işlevi, destinasyonlar arasında sürdürülebilir turizmin kıyaslama uygulamalarının tanımlanmasıdır. Turizm destinasyonlarının kıyaslanması, bu uygulamaları getiren destinasyonun performansını iyileştirmek amacıyla, diğer destinasyonlardan en etkili uygulama ve kapasitelerin tanımlanmasını, öğrenilmesini ve uygulanmasını içeren sürekli ve sistematik bir süreçtir.

Cater (1993, ss.85-90) ise sürdürülebilir turizm için üç ana hedefi belirtmiştir: Yerel halkın ihtiyaçlarını kısa ve uzun vadede iyileştirilmiş yaşam standartları açısından karşılamak; giderek artan sayıda turist isteklerini tatmin etmek ve önceki

hedeflerin her ikisine ulaşmak için doğal çevreyi korumaktır. Globe '90 (1990, s.2)'da ise sürdürülebilir turizmin amaçları şu şekilde özetlemiştir: Turizmin ekonomiye ve çevreye sağlayacağı önemli katkılar konusunda büyük bir farkındalığın ve anlayışın oluşturulmasını sağlamak, gelişmede eşitliği desteklemek, yerel halkın yaşam kalitesini geliştirmek, ziyaretçilere yüksek kalitede bir deneyim sunmak ve bu amaçlarla birlikte çevre kalitesinin devamlılığını sağlamaktır.

Sürdürülebilir turizm için belirlenen birtakım amaçların yanı sıra farklı yazarlar tarafından farklı ilkeler de ortaya koyulmuştur. Örneğin; Beyhan ve Ünügür (2005, s.80) sürdürülebilir turizm anlayışının daha iyi benimsenmesi adına on temel ilke belirlemişlerdir: Öncelikli ihtiyaçların belirlenmesi, daha zayıf yerlerin ve toplulukların desteklenmesi, planlı olarak turizm gelişiminin amaçlarının belirlenmesi, alanlar ve varlıkların gelişiminin takip edilmesi, malzeme politikasının oluşturulması, doğanın korunması, tarımsal ve ormanlık alanların güçlendirilmesi, ekonomik faaliyetlerin düzenlenmesi, turizm pazarlaması ve planlamasının belirlenmesidir.

Mikaeili ve Memlük (2013, s.89) ise turizmde sürdürülebilirliğin ilkelerini şu şekilde sıralamışlardır: Yapılan turizm yerel işlerin gelişimine de fayda sağlamalı, yerel halkın yaşam kalitesi iyileştirilmeye çalışılmalı, destinasyonlardaki ekonomik faaliyetler ile turizm faaliyetleri arasında uyum sağlanmalı, turizm faaliyetlerinin yerel toplumlarla başlatılması, hizmet kalitesi ve turist memnuniyetlerinin sağlanması, turizme yönelik yasa ve yönetmeliklerde uluslararası standartlara uygun kararlar alınması, doğal ve sosyo-kültürel kaynakların korunmasıdır.

Yfantidou ve Matarazzo (2017, s.463) sürdürülebilir turizmin on temel ilkesini şu şekilde özetlemişlerdir: Kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılması, aşırı tüketim ve atıkların azaltılması, çeşitliliğin korunması, turizmin planlamaya entegre edilmesi, yerel ekonomilerin desteklenmesi, yerel toplulukların dahil edilmesi, paydaşların ve yerel halkın dahil edilmesi, personelin eğitilmesi, turizmi tam ve sorumlu bir şekilde bilgilendiren pazarlama, sektörün etkin veri toplama ve analizini kullanarak sürekli olarak araştırılması ve izlenmesidir.

1.3. Sürdürülebilir Turizm Boyutları

Sürdürülebilirlik kavramı literatürde üç temel başlık altında incelenmiştir; ekonomik, sosyo-kültürel ve çevreseldir. Nitekim sürdürülebilir bir turizm destinasyonu, söz konusu üç temel boyutun da dengeli bir şekilde yönetilmesiyle mümkün olacaktır (Mearns & Boshoff, 2017, s.90).

1.3.1. Ekonomik Boyut

Turizm sektörü destinasyonlarda; elektrik, su sistemleri, yollar, limanlar ve havaalanları gibi altyapı ve konaklama işletmeleri, yiyecek-içecek işletmeleri, rent a car hizmetleri, tur operatörü ve seyahat acenteleri gibi üstyapı yatırımlarının artmasına etki eder (Kozak vd., 2014, ss.81-82). Ayrıca tarım sektörü, inşaat sektörü, mobilya, dokuma ve kimyasal maddeler üreten sanayi sektörü, ulaştırma, haberleşme, güvenlik, sağlık, el sanatları gibi 35 alt sektör ile ilişki içerisindedir (Kozak vd., 2014, ss.80-81). 2019 yılında tüm dünyada turist hareketine katılan 1 milyar 460 milyon kişi, ekonomiye 1 trilyon 481 milyar dolarlık katkı sağlamıştır (UNWTO, 2020, s.2). Türkiye ise 2019 yılında yaklaşık 52 milyon ile en çok turist çeken 6. ülke olmasına rağmen yaklaşık 25 milyar dolar turizm geliri ile turizm gelirlerinde ilk ona girememiştir (UNWTO, 2020, s.8). Yani Türkiye'nin turizm faaliyetlerinden hala istenilen düzeyde gelir sağlamadığı söylenebilir.

Turizm hareketine katılanların gittikleri destinasyonda yapacağı harcamalar; o ülkenin doğrudan ya da dolaylı gelirine, gelirin el değiştirmesiyle çarpan etkisine, ödemeler dengesine, döviz talebine, bölgeler arası dengeli kalkınmaya katkı sağlar. Ayrıca turizm, emek yoğun bir hizmet sektörü olması sebebiyle cinsiyet, yaş, meslek gözetmeksizin yüksek istihdam olanağı yaratır (Kozak vd., 2014, ss.73-80). Ancak öte yandan turizm sektörünün; mevsimlik iş gücü yaratması, uzun süren çalışma saatleri ve buna karşılık düşük ücretler sağlanması, ucuz işgücü olması sebebiyle yerel halka değil "gurbetçilere" fırsat verilmesi, turistlerin farklı tüketim alışkanlıkları ya da tarım alanlarının turizm sektörüne tahsis edilmesiyle bazı gıda malzemelerinde ithalata bağımlılık, turizm hareketinin kıyı şeridi olmak üzere belirli yerlerde yoğunlaşması nedeniyle bölgesel enflasyon baskısı gibi ciddi olumsuz ekonomik etkileri de bulunmaktadır (Kozak vd., 2014, ss.82-86).

Turizm sektöründe; yerel işletmelerin desteklenmesi, yerel halka istihdam fırsatı verilmesi, ihtiyaç duyulan ham maddelerin yerel işletmelerden temin edilmesi yani turizm sektörünün yerel halka somut olarak ekonomik katkı sağlaması amacıyla

UNWTO tarafından 2002 yılında 'yoksulluğun azaltılması için sürdürülebilir turizm' girişimi başlatılmıştır (Koçak, 2016, ss.59-60). Bu girişimin başarıya ulaşabilmesi ve destinasyonların ekonomik açıdan sürdürülebilirliğini sağlamak için turizm faaliyetlerinin 12 aya yayılmasını ve sektörde çalışanlarının 12 ay istihdam edilmesini, çalışanlara yönelik mesleki beceri ve eğitim programları düzenlenmesini, turistlerin beklentilerine yönelik ürün ve hizmet sunabilmek için devamlı pazar araştırması yapılmasını, geri bildirimlerin dikkate alınmasını ve müşteri memnuniyetini sağlamak gerekmektedir (Koçak, 2016, ss.57-59).

1.3.2. Sosyo-Kültürel Boyut

Sosyo-kültürel çevre bağlamında turizm literatüründe en çok ele alınan konulardan biri, turizmin ev sahibi toplum üzerindeki etkileridir. Genellikle turizm hareketinde meydana gelen sosyo-kültürel etkileşimler, gelişmemiş ülkelerin kültürel yapısının gelişmiş ülkelerin etki altına alması şeklindedir. Farklı gelenek ve göreneklere sahip, farklı coğrafyalardaki bireylerin bir araya gelmesi; kültürlerarası bilgi alışverişi, hoşgörü, barış, kadın hakları konusundaki bilinç, yabancı dil bilgisi, boş zaman ve eğlence planlarındaki değişiklikler, temizlik bilinci, kültürel değerlere sahip çıkma bilinci gibi sosyo-kültürel etkileşimlere neden olmaktadır (Kozak vd., 2014, ss.89-91). Ancak turist kabul eden destinasyonda kitlesel turizm hareketinin yoğunlaşmasıyla beraber sosyal taşıma kapasitesinin aşıldığı durumlarda; yerel halkın yabancı düşmanlığını, uyuşturucu, fuhuş gibi suçları, yöre kültürünün metalaşmasını, yerel dilde yozlaşmayı, snobizmi arttırarak turizm hareketi olumsuz sosyo-kültürel etkilere de neden olabilir (Kozak vd., 2014, ss.92-94). Ayrıca turizm hareketi nedeniyle; fiyatların artması, kadın turistlere olumsuz tutumlar geliştirilmesi, yabancı turistlerle yaşanan gelişigüzel cinsel birliktelikler ve başta AIDS olmak üzere zührevi hastalıklardaki artış, çeşitli nedenlerle yapılan sahte evlilikler, arkeolojik alanların kimi zaman turistler kimi zaman ise yerel halk tarafından tahrip edilmesi ve yağmalanması, yoğun talep karşısında seri üretime geçilerek bazı el sanatlarının yok olması gibi olumsuz sosyo-kültürel etkiler de meydana gelmektedir (Cooper ve Ozdil, 1992, ss.381-382).

Destinasyondaki yerel halk ve destinasyonu ziyaret eden turistler arasında olumlu ilişkiler yaratmak ve toplumun turizm hareketine karşı düşmanlık geliştirmesinin önüne geçmek için turizm sektörünün sosyo-kültürel yapı üzerindeki

etkilerini incelemek ve gereken önlemleri almak önemlidir (UNWTO, 2004, s.56). Sürdürülebilir turizm anlayışı için sosyo-kültürel anlamda ele alınacak temel konular; turizm hareketinin yerel toplumun yaşam tarzındaki ve demografik yapısındaki meydana getirdiği değişiklikler, toplumun turizm hareketine yönelik geliştirdiği tutumlar ve memnuniyet durumu, toplumun bölgedeki cazibe merkezlerine erişilebilirliği, toplumun bilgilendirilerek alınacak kararlara katılımının sağlanması, destinasyonun kültürel varlıkları ve mirasının korunması olarak sıralanabilir (UNWTO, 2004, ss.58-59).

1.3.3. Çevresel Boyut

Turizm sektörünün hammaddesini doğal ve kültürel çekicilikler oluşturmaktadır. Dolayısıyla turist akışının devamlılığı ve turizm hareketinin ülkeye istenilen düzeyde ekonomik katkılar sağlaması ise bozulmamış doğal çevre ile mümkündür (Kozak vd., 2014, s.94). Turizm hareketi; doğal güzelliklerin ve geleneksel mimari dokunun korunması, tarihi yapıların restorasyon, bakım ve onarımı gibi fiziksel çevre için olumlu katkılar sağlamaktadır (Kozak vd., 2014, s.95). Ancak öte yandan kitle turizm hareketiyle turistik alanların kontrolsüz gelişmesi; mimari tarzda estetik olmayan yapıların özellikle kıyı şeritleri boyunca plansız artması, bazı turizm bölgelerinde alt yapının eksikliğinden kaynaklı olarak kanalizasyon sularının denize boşaltılmasıyla deniz kirliliği, ormanların tahribi, avlanma nedeniyle yaban hayatındaki bazı türlerin neslinin tükenmesi, trafik yoğunluğu ve beraberinde haberleşme, sağlık hizmetlerine erişim güçlüğü, gürültü kirliliği gibi problemleri meydana getirmiştir (Kozak vd., 2014, ss.96-97). Sürdürülebilir turizmin çevresel boyutunda ele alınacak başlıca konular; doğal çevrenin korunması, su kaynaklarının korunması, hava kalitesinin korunması, gürültü seviyesi kontrolü sağlanması, katı atık yönetimi, enerji tasarrufu, yenilenebilir enerji, turizm gelişiminin yoğunluğunu kontrol etme (çevresel taşıma kapasitesi) olarak sıralanmıştır (UNWTO, 2004, ss.147-196).

1.4. Sürdürülebilir Turizmin İlke, Amaç ve Hedefleri

Bölgesel ve yerel kültürel ve doğal kaynakların bilinçli kullanımı turizmde sürekliliği sağlayabilir. Sürdürülebilir turizm gelişimini anlamak ve doğayla uyumlu turizmi geliştirmek bazı ilkeleri gerektirmektedir. Bunlar (Beyhan ve Ünügür, 2005, s.80):

- Harekete geçmeden önce ihtiyaçları belirlemek,

- Savunmasız toplulukları, unsurları ve yerleri desteklemek,
- Gelişim hedeflerinin düzenli olarak belirlenmesi,
- Alanın kontrolünü ele almak ve gelişimi için uygun politikaları formüle etmek,
- Malzeme içeriğinin belirlenmesi,
- Doğal çevreyi önemsemek ve korumak,
- Orman ve tarım alanları için kullanım kısıtlamalarının belirlenmesi,
- Ekonomik büyümeye katkıda bulunan faaliyetleri genişletmek ve turizm pazarlama gereksinimlerine odaklanmasıdır.

Bu ilkelere ek olarak, sürdürülebilir turizm için yol gösterici olarak on ilke belirlenmiştir. Bu ilkeler aşağıda belirtilmiştir. (Garrod & Fyall, 2002; Mercan, 2010, s.22; Eser, 2011, s.52-53):

Kaynakların sürdürülebilir kullanımı: Kültürel, sosyal ve doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımı çok önemlidir ve uzun vadede yeni iş alanlarının açılmasına yardımcı olur.

Aşırı tüketimin ve israfın azaltılması: Turizm endüstrisinin sunduğu hizmetlerin kalitesini artırmak ve uzun vadeli çevresel maliyetlerden kaçınmak için aşırı tüketimin ve israfın azaltılmasına ihtiyaç vardır.

Çeşitliliğin korunması ve sürdürülmesi: Doğal, kültürel ve sosyal çeşitliliğin korunması ve sürdürülmesi uzun vadede sürdürülebilir turizm için önemlidir.

Turizmi planlamaya entegre edilmesi: Turizmi çevresel etki değerlendirmeleri ve uzun vadede sürdürülebilir kılmak için ulusal ve yerel stratejik planlama çerçevesinde ele alınmasıdır.

Yerel ekonomileri desteklenmesi: Turizm yerel ekonomileri korur ve destekler; çevresel zararı önler.

Yerel halkı dahil etmesi: Yerel halkın turizme katılımını sağlamak, hem yerel halkın sektöre olan bağlılığını artırabilir hem de seyahat deneyimlerinin kalitesini iyileştirebilir.

İlgili gruplar ve yerel halkla istişare: Turizm sektörünün uzun vadeli yaşayabilirliği için yerel halk, kuruluşlar ve diğer kurumlarla birlikte hareket etmek ve her konuda birbirlerine danışmak mümkündür.

Turizm personeli eğitimi: Turizm hizmetlerinin kalitesini artırmak için sürdürülebilir turizm ile birlikte yerel personel de dahil olmak üzere çeşitli alanlarda gerekli personel eğitimini içermektedir.

Sorumlu turizm pazarlaması kavramı: Pazarlama, turizm endüstrisi için güvenilir ve gerekli bilgileri sağlar, bir turistik destinasyonun kültürel, sosyal ve doğal çevresi hakkında farkındalık yaratır ve turist memnuniyetini artırır.

Araştırma ihtiyacı: Sürekli gözlem ve araştırmalarla elde edilen verilerin sektöre uygulanması, sektöre, tüketicilere ve destinasyonlara fayda sağlarken sorunların çözümünde önemli bir faktördür.

Bu ilkelerden hareketle sürdürülebilir turizm hedefleri belirlenmiştir. Bu amaçlar aşağıda belirtilmiştir (Inskeep, 1991, s.461; Kınacı, 2011, s.89):

- Kalkınmada eşitliği sağlamak ve korumak,
- Turizmin çevre ve ekonomi üzerindeki olumlu etkisinin anlaşılmasını sağlamak ve bu konuda daha fazla bilgi edinmek,
- Yerel halkın yaşam kalitesini yükseltmek,
- Bölgeye gelen ziyaretçiler için turizm deneyiminin kalitesinin artırılması,
- Çevresel faktörleri koruyarak kaliteyi artırmak.

Sürdürülebilir turizmin amaçları birincil ve ikincil amaçlar olarak ikiye ayrılır. Bu hedefler aşağıdaki Tablo 3'te gösterilmektedir (Çakılcıoğlu, 2002; Gündüz, 2016, s.109):

Tablo 1.3 Sürdürülebilir Turizmin Amacı ve Alt Amaçları

Ana Amaç	Turizmin çevre, doğal, tarihsel ve kültürel tüm değerlere zarar vermeden, destinasyon ve ülke ekonomisine ve toplumsal düzene katkı sağlayacak biçimde geliştirilmesi
Alt Amaç 1	Kültürel, tarihsel ve doğal kaynakları korumak ve turizme kazandırmak

Alt Amaç 2	Kültürel, tarihsel ve doğal kaynaklar ile bütünleşmiş olan çevre ve toplumu korumak
Alt Amaç 3	Turizm çeşitlerini arttırmak ve mevsimlere yaymak
Alt Amaç 4	Ulaşım imkânlarını kolaylaştırmak
Alt Amaç 5	Altyapı ve hizmet sorunlarını çözmek
Alt Amaç 6	Turizmde tanıtım ve Pazarlama faaliyetlerini arttırarak turizm gelirlerini yükseltmek
Alt Amaç 7	Turizm pazarındaki işgücünün nitelik ve niceliğini arttırmak
Alt Amaç 8	Turizme yönelik yatırım girişimleri geliştirmek

Kaynak: Gündüz, 2016, s. 109.

Tablo 1.3'te belirtilen hedeflere, sürdürülebilir turizm ilkeleriyle bütünleşik politikaların bilinçli planlanması ve uygulanması ile fiziksel ve doğal çevreye verilen zararın en aza indirmek için turizm paydaşlarının işbirliği ve kararlılığı sayesinde ulaşılabilir (Güven, 2016, s.39).

Sürdürülebilir turizmin ilke, amaç ve hedeflerine baktığımızda, turizmden sosyal, ekonomik ve kültürel faydalar elde edilirken gelecek için önemli olan kaynakların korunmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda sürdürülebilir turizm için politikalar belirlenirken belirli ilkelerden ve karlılıktan taviz verilmeden kararlar alınmalıdır. Turizmin sürekliliği ve sağlıklı gelişimi adına sürdürülebilir turizmin ilke, amaç ve hedefleri benimsenerek turizmin sürdürülebilirliğinin bir tercih değil, zorunlu bir süreç olması sağlanmalıdır (Gündüz,2016, ss.113-114).

1.5. Türkiye’de Sürdürülebilir Turizm

1945 yılının ardından dünyada yaşanan savaş kalıntılarından kurtulmak ve ekonomik anlamda hemen toparlanmak için gelişmekte olan ülkeler potansiyel turizm faaliyetlerine yönelmişlerdir. Gelir seviyesini arttırmak, diğer ülkelere olan bağımlılıktan kurtulmak ve ülkenin var olan kaynaklarını pazarlamak için seyahat

uygulamalarını aktif hale getirmeyi amaç edinmişlerdir. Gelişmekte olan ülkelerin ana amacı turizmi bir iş imkânı haline getirmek, kar sağlamak ve cari açığı kapatarak ekonomik kalkınmayı sağlamak olmuştur (Hall, 1994).

Ülkelerin turizmi bir çıkış noktası olarak görmeleri ve turizme yönelme fikri ilgili devletlere maddi olanaklar sağlayan Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve diğer kalkınma ajanslarının baskılamaları ve yol göstermesi sonucunda meydana gelmiştir (Mowforth, Munt, 1998). Burada amaç gelişmek ve maddi anlamda kazanç sağlamak olduğu için turizmin topluma ve ekolojiye vermiş olduğu hasarlar dikkate alınmamıştır (Godfrey, 1996). Bu dönemlerde popüler olan toplu turizm hareketleri, özellikle yaz turizmi olarak da bilinen deniz, kum, güneş üçlüsünden oluşan seyahat uygulamaları yerel halkın kültürel değerlerini ve canlı çeşitliliğini hiçe saymıştır (Neto, 2003).

Ekonomik durumu çok iyi olmayan ülkelerin yürüttüğü turizm uygulamaları, yabancı tur operatörlerine yönlendirilmenin ardından turizmden elde edilen gelirin yerel halka değil direkt olarak ülke dışına gitmesine, iş imkânlarının turizm bölgesinde yaşayan halka uygun görülmemesine, turizm ekonomisine aşırı tabiiyete, bölgeler arasında gelişmişlik açısından dengesizliğin oluşmasına, toplumsal ve kültürel hazinenin tamamen kar sağlamak amacıyla kullanılması ve hasar görmesi ve canlı çeşitliliğinde ve ekolojik dengede olumsuzların meydana gelmesine sebebiyet vermiştir (Hall, 1994). Topluluklar halinde yapılan kitle turizminin başarı kriteri, gelen turist sayısının fazla olmasıyla değerlendirilmiştir. Bölgede yaşayan halk turizm faaliyetlerinde başrol olmak yerine genelde izleyici ya da basit ticari işlerde yer almıştır (Mitchell ve Reid, 2001).

Diğer ülkeler gibi Türkiye de ülke ekonomisini geliştirmek için turizmi değerlendirmiş ve turizm faaliyetlerine yönelmiştir. 1982 yılı Türkiye turizmi açısından dönüm noktası niteliğindedir. Bu yılda kabul edilen Turizmi Teşvik Kanunu ülkeye yabancı turist kazandırmış ve turizmden elde edilen gelir artış göstermiştir. Günümüzde Türkiye’de seyahat hareketlerine katılan kişi sayısı 41 milyonu aşarak Türkiye dünyada adı geçen varış yerlerinden birisi haline gelmiştir. Bu gelişmeyle beraber turizmdeki süratli ve bilinçsiz büyümenin çevresel tahribat, toplumların kimliklerinden uzaklaşması, toplumsal adaletsizlik ve kültür şoku gibi olumsuz etkilere sahip olduğu bilinmektedir (TUIK, 2021).

Tablo 1.4 Turizmin Gelir Gideri ve Ortalama Harcama

YIL	TOPLAM					
	GELEN TURİST SAYISI	ÇIKAN TURİST SAYISI	TURİZMİN GELİRİ (1000\$)	ORTALAMA HARCAMA (\$)	TURİZM GELİRİNİN GSYİH İÇİNDEKİ PAYI (%)	TURİZMİN GELİRİ (MİLYON\$)
2004	20753734	20262640	17076607	843	4,2	2954
2005	25045142	24124501	18593951	803	3,4	3271
2006	23924023	23148669	18593951	803	3,4	3271
2007	27239630	27214988	20942500	770	3,1	4043
2008	31137774	30979979	25415067	820	3,3	4266
2009	31759816	32006149	25064482	783	3,9	5090
2010	32997308	33027943	24930997	755	3,2	5875
2011	36769039	36151328	28115692	778	3,4	5531
2012	3771525	36463921	29007003	795	3,3	4593
2013	39860771	39226226	32308991	824	3,4	5254
2014	41627246	41415070	34305903	828	3,7	5470
2015	41114069	41617530	31464777	756	3,7	5698
2016	30906680	31365330	22107440	705	2,6	5050
2017	37969824	38620346	26283656	681	3,1	5137
2018	46112592	45628673	29512926	647	3,8	4896
2019	51747198	51860042	34520332	666	4,6	4404
2020	15971201	15826266	12059320	762	1,7	1105
2021	30038961	29357463	24482332	834	-	1852

YIL	YABANCI		VATANDAŞ		YABANCI+VATANDAŞ
	TURİZMİN GELİRİ (1000\$)	ORTALAMA HARCAMA(\$)	TURİZM GELİRİ (1000\$)	ORTALAMA HARCAMA(\$)	GSM+MARİNA HİZMET HARCAMALARI
2004	13061118	759	3862552	1262	152937
2005	15725813	766	4374383	1214	221915
2006	13918757	722	4463614	1153	211580
2007	15936347	692	4703850	1121	302303
2008	19612296	742	5418439	1191	384332
2009	19063702	697	5690629	1222	310150
2010	19110003	670	5558366	1231	262627
2011	22222454	709	5638484	1168	254753
2012	22410364	715	6354378	1241	242261
2013	25322291	749	6760180	1252	226519
2014	27778026	775	6289260	1130	238617
2015	25438923	715	5843074	970	182780
2016	15991381	633	5964853	978	151206
2017	20232971	630	5908752	903	151933
2018	24028311	617	5345472	801	139142
2019	28704946	642	5688271	796	127116
2020	9097118	716	2886859	926	75343
2021	18790273	785	5576964	1029	115095

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye’de turizm faaliyetlerini iyileştirmek için aralıklarla beş yıllık kalkınma planları yürütülmüştür. Yürütülen kalkınma planlarında genel olarak amaç kitle turizmi ile seyahat eden kişi sayısını arttırarak maddi kazanç sağlanabileceği yönündedir. Son yıllarda kalkınma planlarında ise hedef yerel toplumun ve yerel idarelerin turizm faaliyetlerinde söz hakkı alması, adaletli paylaşım yapılmasıdır.

Ülkelerde uygulanan turizm faaliyetlerinin ve turist sayısındaki artışın sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi için dünya büyüklüğünde hazırlanan rekabet raporları önem arz etmektedir. Ülkelerin hem uluslararası hem de seyahat ve turizm endüstrilerinin rekabet gücünü kontrol etmek ve değerlendirmede Dünya Ekonomik Formu bünyesinde yürütülen çalışmalar oldukça ehemmiyetlidir. Dünya Ekonomik Formu kapsamında yürütülen Seyahat ve Turizm Rekabetçilik Endeksi (WEF, 2019), sektörün rekabet kuvvetini etkileyen etkenlerin teşhis edilmesini ve ülkelerin birbirleri ile kıyaslanmasını sağlarken, Küresel Rekabetçilik Endeksi ise ülkelerin uluslararası rekabetçilik seviyelerinin çözümlenmesine olanak sağlamaktadır (WEF, 2019).

Türkiye’de sürdürülebilir turizm projelerine yeşil yıldız sertifika sistemi örnek olarak verilebilir. Günümüzde artık işletmeler ekonomik kar elde etmenin dışında sosyal sorumluluk projelerine ve yeşil uygulamalara önem vererek hedeflerine ulaşmayı seçmişlerdir. Yeşil yıldız projesi kazanç elde etmenin yanı sıra toplumsal sorumluluğa önem veren ve yeşil uygulamalarda bulunan konaklama işletmelerine yönelik bir sertifikasyon sistemidir. Kültür ve Turizm Bakanlığının kontrolleri neticesinde konaklama işletmelerine verilen çevreye duyarlı tesis belgesiyle işletmeler çevreyi korumaya ve insanları bilinçlendirmeye yönelik çalışmalar yürütmektedir. Türkiye’de faaliyet gösteren yeşil yıldızlı otellere Crowne Plaza Otelleri, Ottium Otellerinin Side şubesi, Fame Otelleri, Dedeman Otellerinin Zonguldak şubesi ve Crystal Otelleri örnek olarak verilebilir (Yıldırım, 2019, s. 2).

Ülkeler için tespit edilen rekabet gücü puanları ilgili sektörlerin kusurlu ya da eksik yönlerinin tespit edilmesi bakımından yarar sağlamaktadır (Mazanec & Ring, 2011, s. 728). İlerleyen zamanlarda bu tespitler sonucunda yapılan iyileştirme çalışmaları hem ülke ekonomisine hem de rekabet seviyesindeki artışa olumlu anlamda etki etmektedir. Bu açıdan, Seyahat ve Turizm Rekabetçilik Endeksi Türkiye’nin turizm rekabet durumunu belirlemede ve buna etki eden unsurları ortaya çıkarırken, Küresel Rekabetçilik Endeksi ile ortaklaşa analiz edildiğinde çarpan ve çoğaltan etkisi ile 40’tan fazla endüstri ile etkileşim halinde olan turizm sektörünün ülke rekabeti üzerindeki var olan tesirinin değerlendirilmesine de olanak sağlayacağı düşünülmektedir (Ersun ve Arslan, 2011, s. 234).

Dünya ülkeleri içinde turizmden gelir sağlayan ilk on ülke arasında olmak isteyen Türkiye'nin amacına ulaşması için yapması gereken, sektörün niteliksel ve sürdürülebilir olarak verimliliğin arttırılması durumunda küresel rekabette avantaj sağlayarak bölgelerin desteklenmesidir. Bununla birlikte birey başına düşen harcama miktarı artış gösterecek ve adaletli olarak yerli halk da turizm pazarından payını alacaktır. Bütün bu beklentiler için turizmin tüm ortaklarının, yönetimlerin, toplumun, konaklama işletmelerinin, turizm şirketlerinin, yiyecek içecek firmalarının, sivil toplum örgütlerinin turizmi sürdürülebilir olarak verimli hale getirmek için birlikte faaliyet halinde olması gerekmektedir. Gelecek nesiller açısından Türkiye'de yürütülen turizm uygulamalarının güçlü ve sürdürülebilir hale getirilmesi de turizmin tüm iş ortaklarının görevidir (Oku, 2013, s.33)

İKİNCİ BÖLÜM

EKOTURİZM

2.1 Ekoturizm Tanımı

Bir kavram olarak ekoturizmin tanımı aynı ideolojiye sahip olmasına rağmen pek çok araştırmacı farklı şekilde tanımlamıştır. Ekoturizm, genellikle kitle turizmine bir alternatif olarak doğa doğa temelli bir turizm türü olarak tanımlanmaktadır (Peltomaa, 2015, s. 11). Ekoturizm, genellikle doğa, kırsal ve macera turizmi ile aynı anlamlarda anılmaktadır. Çünkü tüm bu türler temelinde doğal ortamlarda gerçekleşmektedir (Harris, 2004). Yapılan araştırmalarda ağırlıklı olarak ekoturizmin doğa temelli sürdürülebilir bir turizm türü olduğu üzerine durulmuştur. Fakat Valentine 1993 yılında yapmış olduğu çalışmada ekoturizm ve doğa turizmi arasındaki farka değinmiştir. Ekoturizm tıpkı doğa turizmi gibi doğa temelli bir turizm olmasının yanında mutlak bir koruma güdüsü içermektedir (Diamantis, 1998). Ekoturizm Derneği tarafından yapılan en eski tanımlardan bir tanesinde ekoturizmin çevre ve yerel halkın refahına olan faydası üzerinde durulmuştur. Bu tanıma göre ekoturizm, korumayı teşvik eden, minimum düzeyde ziyaretçi etkisine sahip ve yerel halkın refah düzeyinin esas alındığı bir turizm çeşididir (Harris, 2004, s.4)

Araştırmacı Higham'ın 2007 yılında yapmış olduğu çalışmasında ekoturizmin tanımını, kavramla alakalı olarak en çok kullanılan terimleri bir araya getirip ekoturizmin temel ilkelerini analiz ederek tanımlamıştır. Higham'a göre ekoturizmde en yaygın değerlerin başında sorumluluk, koruma ve sürdürülebilirlik kavramları ön plandadır. Dünya Doğa Fonu'nun 1995 yılında yaptığı tanıma göre de ekoturizm, doğal alanların korunmasına ve yerel halkın refahına katkıda bulunan sorumlu seyahat türüdür (Peltomaa, 2015, s.11). Blamey (2001) çalışmasında ekoturizm

tanımı yaparken özellikle sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi üzerinde durmuştur (Boley, 2009). Ekoturizm, çeşitli türlerin ve habitatların korunmasına doğrudan katkı sağlayan ve yerel halkın bir yaşam şekli olarak yaban hayatına değer vermesi, dolayısıyla bu alanların korunmasına yeterli gelirin ayrılmasını sağlayarak dolaylı olarak katkı sağlayan düşük etkili doğa turizmidir (Goodwin, 1996, s.287)

Ekoturizm, bir destinasyonun yerel kültürü de dahil olmak üzere doğal güzelliklerinden esinlenen bir turizm türüdür. Bu turizm şekline katılan turistler nispeten daha az gelişmiş bölgeleri ziyaret etmeyi tercih ederler. Aynı zamanda bu türe katılan turistler, yaban hayata zarar vermekten kaçınan ve doğal kaynakları tüketmeyen kişilerdir. Ekoturizm sayesinde yerel halkın ekonomik refahına doğrudan bir fayda sağlanır (Ziffer, 1989). 1990 yılında Ekoturizm tanımını yapan araştırmacıların tanımlarına baktığımızda yapılan tanımların birbirine benzeyen çok yönü olduğu görülmektedir. Ekoturizmin tanımı yapılırken araştırmacıların ortak vardığı kanı bu türün doğa temelli olmasıdır. Ekoturizm, yerel halkın kültürel değerlerine dikkat çeken, sadece yerel halkın değil bölgeye gelen turistlerin de menfaatlerinin dikkate alındığı, korumacı ve sürdürülebilir bir turizm türüdür (Turoğlu ve Özdemir, 2011, s.100). Doğaya verilen zararın en aza indirgenmeye çalışıldığı ekoturizmde amaç daha nitelikli bir turizm anlayışının oluşturulmasıdır. Ekoturizmde uygulanacak olan projelerde bu turizm türünden faydalanan tüm paydaşların bir arada olması gerekmektedir (Korkmaz ve Yavaş, 2020).

Ekoturizm, hem destinasyona ait kaynakların korunması hem de destinasyonun gelişmesine katkıda bulunması beklenen turizm türüdür. Bu sebeple ekoturizmin temel işlevi, doğal alanların korunması, çevre bilincinin geliştirilmesi, yüksek kalitede bir turizm deneyiminin sağlanması ve yerel ekonominin teşvik edilmesidir (Ross & Wall, 1999).

Dünya Turizm Örgütü (WTO) ekoturizm tanımını, ekoturizmin hacmini belirlemek ve dünya çapında değerini ölçmek için tanımlamıştır. Bu bağlamda örgütün yapmış olduğu tanıma göre ekoturizm, doğal çevrenin korunduğu, çevre bilincinin kişilere öğretildiği, ekolojik olarak turizmde sürdürülebilirliğin esas alındığı doğa temelli turizm şeklidir (Goodwin, 1996, s.287). Dünyanın en büyük endüstrilerinden biri olan turizm biyoçeşitliliğin korunması hususunda önemli bir etkiye sahiptir. Bu

sebepten ötürü bir koruma ve kalkınma stratejisi olarak ekoturizmin önemine dikkat çekilmiş ve 2002 yılı Uluslararası Ekoturizm Yılı olarak ilan edilmiştir (Harris, 2004).

Birleşmiş milletler Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Yaban Hayatı Fonu (WWF) ekoturizmin tanımına ek olarak ekoturizme ait bazı temel özelliklere değinmiştir. Bu temel özellikler (Harris, 2004);

- Ekoturizm faaliyetleri nispeten bozulmamış alanlarda yapılmaktadır.
- Doğanın korunmasına katkı sağlayan ekoturizm, biyoçeşitliliği tehdit faaliyetleri azaltır. Aynı zamanda biyoçeşitliliğin korunması konusunda hem yerel halkın hem de turistlerin bilinçlenmesini sağlar.
- Ekoturizm faaliyetleri sayesinde yerel halkın refah seviyesinde artışların olmasına yardımcı olur.
- Hem turistler açısından hem de yerel halk açısından yorumlayıcı ve öğrenme deneyimi içerir.
- Yerel katılım sayesinde iş fırsatları yaratır.
- Yenilenemeyen kaynaklar açısından mümkün olan en düşük tüketimin gerekliliğini vurgular.

Ekoturizm, turizmin ve özellikle kitle turizminin sebep olduğu etkileri en aza indirmek için sürdürülebilirlik ilkesine dayanan alternatif bir turizm türüdür. Ekoturizm hareketinde ziyaretçiler nispeten bozulmamış doğaya sahip olan destinasyonlara seyahat ederler. Doğanın korunmasının esas alındığı ekoturizmde yerel halkın refahına fayda sağlanması gerekmektedir. Aynı zamanda bu turizm hareketine katılan ziyaretçilerin katıldıkları seyahatten en yüksek fayda ile ayrılmaları da dikkate alınması gereken bir diğer konudur. Ekoturizm, temelinde doğa olan diğer türlerden farklı olarak koruma iç güdüsünün yüksek olduğu bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2. Ekoturizmin Özellikleri ve Önemi

Ekoturizm; eğitime, doğal ve kültürel çevrenin korunmasına özel önem gösteren doğa temelli bir turizm türüdür. Doğayı koruma için bir araç olan ekoturizm aynı zamanda yerel halk için sürdürülebilir ekonomik bir fayda sağlamaktadır. Ekoturizm, doğası gereği yerel ekonomiye önemli faydalar sağlarken, turistler için maksimum düzeyde memnuniyeti hedeflemektedir. Aynı zamanda, turistler ile çevre

ve kültür arasındaki ilişkinin kurulmasına da yardımcı olmaktadır (Kumar & Rao, 2016).

Ekoturizm, bölgesel ekonominin sürdürülebilir bir şekilde gelişmesine ve yerel halkın sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak sağlayan bir faaliyettir. Sosyal ve kültürel fayda sağlamasının yanında, kültürel mirasın önemi ve koruma bilincinin yerel halk tarafından daha güçlü şekilde benimsenmesini sağlamaktadır. Yerel halkın ekonomik refaha oluşması bölgede yaşam standartının da iyileşmesini beraberinde getirecektir (Barkauskiene & Snieska, 2013).

Çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını arttıran doğal alanlara yapılan sorumlu bir seyahat türü olan ekoturizm hem ekonomik anlamda hem de koruma ve geliştirme anlamında dikkat çeken türler arasındadır. Ekoturizm, sürdürülebilir kalkınmanın hedeflerinin gerçekleşmesini sağlayan ve teşvik eden kavramlardan bir tanesidir (Das, 2011). Ekoturizm, önemli bir sürdürülebilir kalkınma aracı olmasının yanında, seyahat endüstrisinde büyüyen bir niş pazardır. Eko-toplum, doğal alanları koruma, ziyaretçileri sürdürülebilirlik konusunda eğiten, yerel halkın değerlerini canlı tutan ekoturizm turizm endüstrisi içinde diğer türlerden farklılaşmaktadır. Her durumda kalkınmayı amaçlayan ekoturizmin sahip olduğu bileşenler ekoturizmin önemini vurgulamaktadır (Wood, 2002).

Koruma bağlamında sosyoekonomik kaygıları ele almak için öne çıkan yaklaşımlardan biri olan ekoturizm, bölgelerde gelir yaratarak yerel topluluklar için sürdürülebilir alternatifler sunmaktadır. Yaratılan ekonomik faydanın hem destinasyonun korunmasına katkı sağlaması hem de kırsal kalkınmaya destek olması beklenmektedir. Bu sebeple ekoturizm, bugünün ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamalarına engel olmadan sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen ideal bir yoldur (Borchers, 2002).

Sürdürülebilir bir turizm geliştirme biçimi olarak ekoturizm, eğitim kavramının ekoturizm ile birleştirilmesi, kültürel ve ekolojik korumanın önemi hakkında toplumlarda farkındalığı arttırmıştır. Aynı zamanda, ekoturizm yerel toplulukların kültürleri hakkında bir farkındalık yaratarak kültürel mirasın korunmasının önemine de dikkat çekmiştir. Ekolojik ve çevresel korumanın öneminin yanında kültürel mirasın korunmasına da vurgu yapan ekoturizm, o yöreye ait el sanatlarının geliştirilmesini sağlamakta ve yerel halka bir gelir kaynağı yaratılmasına

yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, yerel bölgelerde ekoturizmin geliştirilmesi, yerel halkın ekonomisinin bağımsız hale gelmesine, yaşam kalitelerinin iyileştirilmesine, yoksulluk koşullarından kurtulmaya ve kültürel anlamda kimliklerinin geliştirilmesine bir yol olmuştur (Bith, 2011).

Ekoturizm, bir bölgede sürdürülebilir turizm anlayışının oluşmasını sağlamaktadır. Ekoturizm ile beraber destinasyonlarda doğal ve kültürel miras bilinci hem turistlerde hem de yerel halkta oluşur. Bu bilincin oluşmasıyla beraber bölgede yaşayanlar kendi değerlerine sahip çıkacaktır. Destinasyonu ziyarete gelen turistlerde oluşan koruma içgüdüleriyle beraber turistler de geldikleri destinasyondan en az zararla ayrılacaktır. Ekoturizm, yerel halkın ürettiği mal ve hizmetlerin satılmasıyla beraber yerel ekonomiye de katkı sağlayacaktır.

Ekoturizm genel olarak seyahat etmeyi ve eğitimi içermektedir. Bu turizm türünde katılımcılar doğal ortamlara seyahat ederek, yerel kültürü deneyimler. Ekoturizmin bir beklentisi de çevre dostu ulaşımıdır. Katılımcıların doğal unsurlara ve kültüre saygılı olarak, çevre etkilerini en aza indirmeleri beklentisi bulunmaktadır. Günümüzde ekoturizm içeriği her geçen gün zenginleşmektedir. Fakat ekoturizm tanımlarındaki ortak noktalar göz önüne alındığında, ekoturizmin sahip olduğu özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Rahemtulla & Wellstead, 2001, ss.1-2):

- Ulaşılabilir, benzersiz doğal çevre gerektirir
- Katılımcıların çevre ahlakını güçlendirir, istenen davranışlarını geliştirir
- Tüketici doğal çevrenin aşınmasına neden olmaz, kaynakları bozmaz ve yörenin uzun süreli güvenliğini sağlar
- İnsanlar çevresi yerine sorunun çevresine yönlendirilirler
- Dışsal değerlerden ziyade öz değerlere odaklanır
- Çevreye ve yaban hayatına faydalı etkilere sahiptir
- Yerel toplulukları turizme aktif olarak katar
- Yöredeki çevre ve kültürel değerlere öncelikli etki yapar
- Memnuniyet düzeyi eğitim ve kıymet bilirlilik ile ölçülür
- Faaliyetlerinde yerel rehberlerin, tur operatörlerinin ve işletmelerin eğitilmiş olmalarına gerek duyulur

- Faaliyetleri ciddi hazırlık gerektirir, liderler ve katılımcıların bilgili olmalarına ihtiyaç duyulur
- Yerel halka girişimcilik ve istihdam olanakları sağlar

2.3. Eko Turizmin Amaçları & İlkeleri

2.3.1. Ekoturizmin Amacı

Ekoturizm, nispeten doğası bozulmamış destinasyonlara seyahat etmek, turizmin sebep olduğu yıkıcı etkiyi en aza indirmek, turistler ve yerel halk üzerinde çevre bilincini oluşturmak, çevrenin korunması için finansal kaynak yaratmak, yerel halk için gelir kaynağı oluşturmak ve kültürel mirasa saygı bilinci oluşturmak için tercih edilen bir turizm türüdür (Khah & Wani, 2011). Ekoturizmin turistler açısından bakıldığında amacı, yeni yerler görme, nispeten bozulmamış doğayı deneyimleme ve doğanın korunması gibi amaçlardır. Ekonomi açısından ekoturizmin amacı yerel halka gelir kaynağı ve yeni kazanç alanları oluşturmaktır. Endüstri bakımından ekoturizmin amacı, tüketen kitle turizminin etiklerini en aza indirmek ve sürdürülebilir bir turizm anlayışı oluşturmaktır (Erdoğan ve Erdogan, 2014). Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO) Quebec'te düzenlemiş olduğu Ekoturizm Zirvesinde ekoturizmin amaçlarını şu şekilde sıralamıştır (Tosun ve Şahin, 2019) : Turizmin sebep olduğu yıkıcı etkiyi en aza indirmeye çalışmak, yerel halka ve turistlere doğal ve kültürel kaynakların korunmasının önemi hakkında eğitimlerin verilmesi, turizmin, yerel halkın refah düzeyine katkısının vurgulanması ve turizmin teşvik edilmesi, korunan alanların korunabilmesi için kaynakların oluşturulması, turizmin sebep olduğu olumsuz etkiler en aza indirilirken oluşturulan uzun dönemli programların değerlendirilmesi ve bu programların tüm paydaşlarca desteklenmesi, turizm geliştirilirken yerel halkın ekonomik refah seviyesine olan katkısının ön planda olması, turizm için gerekli olan altyapıların ekoturizme uygun şekilde yapılıyor olmasıdır.

2.3.2. Eko Turizmin İlkeleri

Ekoturizm, çevreyi koruyan ve yerel halkın refah seviyesini dikkate alan doğal temelli sürdürülebilir ve sorumlu bir seyahattir (Wood, 2002). Ekoturizm olduğu iddia edilen her turizm hareketi sürdürülebilir değildir. Ekoturizm hareketinin sürdürülebilir ilkelere dayandırılması gerekmektedir. Ekoturizmin kabul edilen ilkeleri, sosyal, ekonomik ve çevresel hedeflere ulaşılmasına katkıda bulunur ve daha sürdürülebilir

bir turizm hedefine ulaşmayı sağlar (P. A. Wight, 2010). Bu bağlamda ekoturizmin ilkeleri şu şekilde belirlenmiştir (Wood, 2002);

- Sürdürülebilir bir ekoturizm hareketi için turizmin olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi gerekmektedir.
- Ekoturizmin etkin uygulanabilmesi için tüm paydaşların bir arada olmasının önemine dikkat çekilmelidir.
- Turistleri korumanın önemi konusunda bilgilendirmek gerekmektedir.
- Ekoturizmde popüler hale gelen destinasyonların yönetilmesinde ihtiyaç duyulan planlar oluşturulmalıdır.
- Ekoturizm sayesinde yerel işletmeler ve yerel halkın ekonomik faydasının en üst düzeye çıkarılması konusunda çaba harcanmalıdır.

Ekoturizmi diğer doğa tabanlı turizmlerden ayıran en önemli ilkeler arasında eğitici ve sürdürülebilir olması kabul edilmektedir. Quebec deklarasyonunda ekoturizm tanımlanırken doğaya dayalı turizm, minimum etki yönetimi, çevre eğitimi, koruma ve topluma katkı ilkeleri üzerine durulmuştur (Khah & Wani, 2011). Uluslararası Ekoturizm Derneğine göre turizm hareketinin ekoturizm olarak kabul edilmesi için aşağıdaki ilkeleri benimsemesi gerekmektedir (The International Ecotourism Society);

- Turizmin neden olduğu fiziksel, sosyal ve psikolojik etkileri en aza indirilmeli
- Kültürel ve çevresel farkındalıklara karşı saygı çerçevesi oluşturulmalı
- Ev sahibi toplulukların yanında ziyaretçiler içinde olumlu deneyimler sağlanmalı Koruma için ekonomik kaynaklar oluşturulmalı
- Özel sektör ve yerel halk için gelir kaynakları oluşturulmalı
- Çevreye olumsuz etkisi en az olan tesisler tasarlanmalı

Yerel halka ait gelenek ve göreneklerin tanıtımı yapılmalı, aynı zamanda yerel halk ile ortak çalışmalar tasarlanmalıdır. Sürdürülebilir bir turizm hareketinin oluşturulması için ekoturizm kavramı altında yatan bazı temel ilkeler Wight'in yapmış olduğu çalışmada şu şekilde belirtilmiştir (Wight, 1993);

- Ekoturizm hareketi gerçekleştirilirken doğal kaynağı tahrip etmemli ve çevreye duyarlı bir şekilde geliştirilmelidir.
- Etkin bir ekoturizm için tüm paydaşlar bir arada olmalı ve eğitim içermelidir.
- Doğal ve kültürel kaynakların tüm paydaşlarca tanınması teşvik edilmelidir.

- Hem operasyon öncesi hem de operasyon sırasında tüm paydaşların (sivil kuruluşlar, bilim insanları, yerel halk) ortaklık içinde olmalıdır.
- Tüm paydaşlarca doğal ve kültürel çevreye yönelik sorumluluklar belirlenmeli ve teşvik edilmelidir.
- Sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan uzun vadeli faydalar sağlanmalıdır.

Etkili bir ekoturizm içi belirlenen ilkelere göre hareket etmek ülkeler için önemli bir karardır. Hetzer (1965) yapmış olduğu çalışmasında ekoturizmi ilkelerini minimum çevresel etki, yerel halkın kültürü üzerinde minimum etki ve maksimum saygı, yerel halkın ekonomisine ekonomik fayda ve ziyaretçiler için maksimum memnuniyet şeklinde belirtmiştir. Honey ise (2008)'in yapmış olduğu çalışmasında ekoturizm ilkeleri aşağıdaki gibi belirtilmiştir (Mclaughlin, 2011);

- Doğal alanlara seyahat etmek
- Turizmin olumsuz etkilerini en aza indirmek (uygun yapı malzemeleri kullanmak, yenilenebilir enerji kaynakları, ziyaretçi yönetim stratejileri, koruma planları gibi ilkeler turizmin etkilerini en aza indirmeye yarar sağlamaktadır)
- Çevre bilinci oluşturmak (hem ziyaretçiler, hem yerel halk hem de rehberler açısından ekoturizm eğitimlerinin verilmesi)
- Korum için doğrudan finansal kaynakların oluşturulması
- Yerel halk için finansal faydalar ve bu faydaların güçlendirilmesi (yerel halk için istihdam kaynaklarının oluşturulması)
- Yerel kültüre karşı saygının oluşturulması

Gelişmekte olan ülkelerde ekoturizm girişimiyle beraber demokratik hareketler gerçekleşir. Barış ve refah gibi konularda uluslararası bir anlayışı teşvik eder. Ekoturizm, habitatların ve türlerin korunması için turizm endüstrisinin bir parçası haline gelmiştir. Bu bağlamda oluşturulan ekoturizm ilkeleri oldukça önemlidir. Destinasyonlarda sürdürülebilir bir ekoturizm hareketi oluşturmak isteyen yönetimlerin bu ilkelere uygun faaliyetler gerçekleştirmesi gerekmektedir. Belirlenen bu ilkeler doğrultusunda oluşturulan planlar sayesinde destinasyonda sürdürülebilir bir ekoturizm hareketinden söz edebiliriz.

2.4. Ekoturizm ve Çevre İlişkisi

Doğayı ve insanı bir araya getiren ekoturizm, doğal alanlar üzerinde yoğun bir etkileşim içerisindedir. (Israngkura, 1996, s.10 aktaran Zere, 2020, s.75). Ekoturizme yönelik ilginin artmasıyla birçok olumlu etki beraberinde gelmiştir. Dünya'nın birçok bölgesinde hükümetler doğal çevreyi korumak için belirli alanları milli park ya da koruma alanları haline getirmiştir (Mastny, 2002 aktaran Kuter ve Ünal, 2009, s.151). Sürdürülebilir gelişmeyi en iyi şekilde ifade eden ekoturizmin diğer turizm çeşitlerinde de görüldüğü gibi doğal çevre üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006, s.68).

Ekoturizmin çevresel olumlu etkileri aşağıda belirtilenler gibi sıralanabilir (Jiang, 2008, s.119; Gaul, 2003, ss.3-9; Diamantis, 1999, s.105);

- Çevrenin korunmasını teşvik eder ve bu alanların kalitesini artırır,
- Doğal kaynakların etkin kullanılması için gerekli eğitimleri sağlar ve özellikle öğrenciler arasında doğaya karşı sağlıklı tutum ve davranışların gelişmesine yardımcı olur,
- Yerel halkın çevre bilincini artırır ve insanları doğada uygun davranış sergilemeye yöneltir,
- Bölgedeki bitki türlerini ve yaban hayatındaki hayvanları korumaya yönelik yerel halkta bilinç oluşturur,
- Ekoturizm sayesinde mekanik ve kimyasal arıtmaya yatırım yapılarak bölgedeki su kalitesinin yükselmesini sağlar,
- Çevresel refaha bağlılığı teşvik eder,
- Korunan alanlarla birlikte korunmayan alanların da korunmasını sağlar,
- Yapısı bozulmuş alanların restorasyonu ve geri dönüşümüne imkân verir,
- Ekoturistlerin doğayı geliştirmesinde aktif olarak rol oynar.

Ekoturizm iyi yönetilmediği takdirde olumsuz etkileri de beraberinde getirmektedir. Ekoturizmin olumsuz çevresel etkileri de aşağıdaki gibi sıralanabilir (Al-Sayed ve Al-Langawi, 2003, s.232; USAID, 2012, ss.6-11; Jiang, 2008, s.119);

- Doğal kaynakların, arazilerin ve diğer yaşam alanlarının aşırı bilinçsiz kullanılmasıyla birlikte ekosistemin dengesinin bozulmasına ve bölgedeki canlıların neslinin tükenmesinde rol oynar,

- Bio çeşitliliğin korunması için tropikal ormanların ve habitatın kaybolmasına neden olur,
- Tehdit altında veya nesli tükenmekte olan türleri olumsuz etkiler,
- Nehirler, göller ve sulak alanlara yakın bölgelerde inşa edilen tesislerden dolayı estetik olmayan görüntülere neden olur,
- Kurak ve yarı kurak bölgelerdeki canlıları korumak için aşırı su kaybına neden olur,
- Ekoturizm işletmelerinden kaynaklanan kanalizasyon sistemlerinin düzgün yapılmamasıyla birlikte yeraltı ve yer üstünde bulunan su kaynaklarına zarar verir,
- Yenilenemeyen enerji kaynaklarında aşırı tüketime yol açar,
- Bilinçsiz ziyaretçilerin neden olduğu çevre kirliliğiyle birlikte yaban hayatı ve bitki örtüsü tahrip edilir,
- Aşırı ses ve ışık kullanımından dolayı yaban hayvanlarının davranışlarında değişikliğe yol açar,
- Doğal ve kültürel alanlarda gerekli denetimler yapılmadığı takdirde kaçak yapıların inşa edilmesine ve doğal güzelliklerin tahrip edilmesine neden olur,
- Otomobillerin aşırı kullanılmasıyla hava ve gürültü kirliliği artış göstermektedir,
- Faaliyet gösterilen bölgenin taşıma kapasitesinde artışa neden olur,
- Atık miktarında artış olur,
- Park alanlarının genişletilmesi ve altyapıların arttırılmasına bağlı olarak çeşitli çevre sorunları oluşturmaktadır.

2.5 Ekoturizm Etkileri

Doğal ve kültürel kaynakları korunmasına yönelik bilinci artırma ve yerel halkın refah seviyesini yükseltme temeline dayanan ekoturizmin diğer turizm türlerinde olduğu gibi ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel alanlar üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri bulunmaktadır (Yavuz, 2011, s.34). Ekoturizmin ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel alanlar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri ilerleyen başlıklarda belirtilmiştir.

2.5.1. Ekoturizmin Ekonomik Etkileri

Ekoturizm, yıllık büyüme oranının %10'dan %30'lara çıkması beklenen ve bu beklentiyle birlikte en hızlı büyüme gösteren bir turizm endüstrisidir. Yapısı gereği ekoturizm, nispeten bozulmamış alanları korur ve uzun vadede ekonomik fırsatlar yaratır (Saskatchewan Environmental Society, 2009 aktaran Kuter ve Ünal, 2009, s.152). Ekoturizm, ekonomik refahı düşük ve az gelişmiş ülkelerde ekonomik seviyeyi yükseltmeye yarayan bir araç olarak görülmektedir (Page & Dowling, 2001 aktaran Turpcu, 2017, s.16).

Ekoturizm, yerel halka istihdam ve iş imkanı sağlayarak ekonomik anlamda katkı sunmaktadır. Ekoturizm faaliyetlerinin gerçekleştirildiği yörenin flora ve faunası, doğal alanlarına saygı gösterilip sürdürülebilirliğinin sağlanması ve bölgede yer alan doğal güzelliklerin yapısına uygun bir şekilde ekonomik sınıflandırmalar yapılması gerekmektedir (Che, 2006, s.214). Ekoturizmin ekonomik etkileri, doğrudan, dolaylı ve uyarılmış etkiler olarak üç gruba ayrılmaktadır;

- Doğrudan etkiler, ekoturistlerin konaklama, eğlence ve yiyecek-içecek gibi faaliyetleri için bölgede doğrudan yapmış oldukları harcamalardır,
- Dolaylı etkiler, ekoturizm işletmesinin gelirlerinin bir kısmının etkileşim içerisinde olduğu diğer sektörlerle aktarılması sonucu ortaya çıkar,
- Uyarılmış etkiler ise, ekoturizm işletmesinde bulunan çalışanların kendi kazanmış oldukları paralarıyla yapmış oldukları harcamalar sonucu ortaya çıkar (Hoşcan, 2008, s.41).

Ekoturizmin yaratacağı olumlu ekonomik etkiler aşağıda belirtildiği gibi sıralanabilir (Tisdell, 1996, ss.12-13);

- Ekoturizm ile doğrudan ilgili iş imkânlarına ek olarak, oteller, restoranlar, hediyelik eşya satan işletmeler, seyahat hizmetleri gibi diğer turizmle ilgili olan işletmelere olan talebin artmasıyla bölgedeki ekonomik faaliyetlerin gelişmesine katkıda bulunur,
- Döviz girdisinin artmasını sağlar,
- Çeşitli ekonomik fırsatlar yaratarak, tarıma dayalı faaliyetlerle yerel halka doğrudan veya dolaylı yeni iş fırsatları yaratır,
- Ekoturistlerden elde edilen gelirlerle bölgeye ve özellikle yerel halka doğrudan ekonomik katkı sağlar,

- Havaalanı ya da yerel halkın kullanmış olduğu köy yolları gibi yerel altyapıyı iyileştirir,
- Yöreye özgü el sanatları ve yiyecekler gibi yöresel ürünlerin satılmasına olanak sağlayarak buradan gelen gelir ile yerel kültürlerin sürdürülebilirliğini sağlar,
- Arazilerin ve doğal bitki örtüsünün daha verimli kullanılmasını teşvik eder,
- İyi yönetildiği takdirde korunmakta olan alanları ve parkları kendi kendine finanse edebilme potansiyeli oluşturarak doğal mirasın korunmasına katkıda bulunur.

Ekoturizmin olumlu etkilerinin yanında olumsuz ekonomik etkileri de bulunmaktadır. Bu etkiler ise aşağıdaki gibi sıralanabilir (Jiang, 2008, s.119; Ayotte, 2009, s.25; Diamantis, 1999, s.105);

- Özellikle düşük sezonda ekoturizmden sınırlı gelir elde edilmektedir,
- Köy gibi kırsal bölgelerde sunulan hizmetlerde fiyat artışına neden olmaktadır,
- Yerel enflasyona neden olarak personel ücretleri ve yöresel bölgelerde üretilen ürünlerde artışa neden olmaktadır,
- Belirli faaliyetlerin gerçekleştirilmesinden dolayı ekonomide aşırı bağımlılık potansiyeli vardır,
- Bölgeye yeni tüketicilerin dahil olmasından dolayı arazi fiyatları artış göstermektedir,
- Bölgeye ait üretilen mallar, hizmetler ve iş gücü yerine ithal edilen mallara bağımlılık artış göstermektedir,
- İthalat, bölgeye gelen turistler veya yerel olmayan katılımlardan dolayı turizm harcamalarında gelir sızıntısına neden olmaktadır,
- Turizm hizmetlerinin üretimi ve tüketimi mevsimsellik gösterdiği için yerel halk tüm yıl boyunca gelir elde edememektedir,
- Ekoturizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için arazi temini, korunan alanların oluşturulması, altyapı ve üstyapı gibi yatırımların ilk aşamadaki yüksek maliyetleri ve ilerleyen süreçlerde bakımlarının yapılması yüksek maliyet artışının devamlılığına neden olmaktadır,
- Yaban hayatında yer alan vahşi hayvanların ekoturizm ürünlerine zarar vermesi yeniden maliyet artışına neden olmaktadır.

2.5.2. Ekoturizmin Sosyo-Kültürel Etkileri

Ekoturizm faaliyetleri gerçekleştirilirken katılımcılar ile yerel halkın etkileşim içerisinde olması bireylerin düşünce ve davranışlarında değişikliğe yol açmaktadır (Özkök ve Çoban, 2009, s.596). Bu değişiklikler, ekoturizmin gerçekleştirildiği bölgeler üzerinde sosyo-kültürel etkilere neden olmaktadır. Kültürel varlıkları korumak, ekoturizmin gerçekleştirildiği bölgenin sosyal ve kültürel ortamına saygı göstermek ekoturizmin ilkelerindendir (Çakır, 2011, s.74).

Bu ilkelere bağlı olarak ekoturizmin sosyo-kültürel açıdan olumlu etkileri şu şekilde sıralanabilir (Jiang, 2008, s.119; Koens, Dieperink ve Mirenda, 2009, s.1227; Gaul, 2013, ss.12-13; Swarbrooke, 1999, s.72);

- Sosyal refah seviyesini yükseltmektedir,
- Kırsal bölgelerin itibarını arttırmaktadır,
- Yerel halkın içerisinde bulunan fakir grupların güçlenmesine yardımcı olmaktadır,
- Yerel halkın güvenini, öz saygısını, gurur ve haysiyetini yüceltmektedir,
- Kırsal bölgeler ile şehir merkezi arasındaki iletişimi sağlamaktadır,
- Yerel halkın sahip olduğu turistik mekanları ekoturistlere ücretsiz bir şekilde sunmaktadır,
- Eğitim ve sağlık imkânlarını geliştirerek toplumun refah seviyesini yükseltmektedir,
- Yerel kültürlerin geliştirilip tanıtılmasında rol oynamaktadır,
- Toplu organizasyonların sayısındaki artış ile birlikte ekonomik ve sosyal sermaye de artış göstermektedir,
- Yerel halk ve ekoturistler için yiyecek ve içme suyunu temin etmektedir,
- Yerel halkın yaşam koşullarını iyileştirir,
- Geleneksel kültürlerin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır,
- Ekoturistlerin, ev sahibi toplulukların dinine saygı göstermesini sağlamaktadır,
- Geleneksel el sanatları ürünlerin tanıtılması için yeni pazarların geliştirilmesine imkân vermektedir,
- Kültürel ve doğal mirasların yerel halk ve resmî kurumlar tarafından korunmasını sağlamaktadır.

Ekoturizm olumlu sosyo-kültürel etkilerinin yanında olumsuz sosyo-kültürel etkileri de bulunmaktadır. Bu etkiler aşağıda belirtildiği şekilde sıralanabilir (Herbig ve O' Hara, 1997, s.233; Jiang, 2008, s.119; Koens, Dieperink ve Mirenda, 2009, s.1227; Gaul, 2003, ss.13-15);

- Ekoturizmden kazanç elde etmek için yöreye özgü festivaller ve gösterilerin düzenlenmesi sonucu kültürel değerlerin ve yapıların orijinalliğinin bozulmasına sebep olmaktadır,
- Yoğun trafik sıkışıklığından dolayı ev sahiplerini ve bölgedeki çalışanları rahatsız etmektedir,
- Yerel kültürlerin yozlaşmasına neden olmaktadır,
- Dil konusundaki farklılıklar turistler ve yerel halk arasında iletişim kopukluğuna neden olmaktadır,
- Fuhuş, uyuşturucu ve alkol tüketimindeki artışa bağlı olarak suç oranlarda artışa sebep olmaktadır,
- Yerel halka turistik işletmelerin kullanımı engellenerek doğal kaynaklardan faydalanmalarına izin verilmemektedir,
- Kültürel yaklaşımlar ve yaşlı insanlara karşı saygının yitirilmesi gibi durumlar sonucunda toplum içerisinde uyumsuzluk ve sosyal dengesizliklere yol açmaktadır,
- Hızlı nüfus artışına neden olmaktadır,
- Yerel kültürler ile birlikte dini değerleri de değiştirmektedir,
- Yerel halk için HIV/AIDS gibi çeşitli sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır,
- Turistler ve yerel halk arasındaki anlaşmazlık ve saldırganlık gibi durumlara sebep olmaktadır

2.5.3. Ekoturizmin Çevresel Etkileri

Doğayı ve insanı bir araya getiren ekoturizm, doğal alanlar üzerinde yoğun bir etkileşim içerisindedir. (Israngkura, 1996: 10 aktaran Zere, 2020, s.75). Ekoturizme yönelik ilginin artmasıyla birçok olumlu etki beraberinde gelmiştir. Dünya'nın birçok bölgesinde hükümetler doğal çevreyi korumak için belirli alanları milli park ya da koruma alanları haline getirmiştir (Mastny, 2002 aktaran Kuter ve Ünal, 2009, s.151). Sürdürülebilir gelişmeyi en iyi şekilde ifade eden ekoturizmin diğer turizm çeşitlerinde

de görüldüğü gibi doğal çevre üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006, s.68).

Ekoturizmin çevresel olumlu etkileri aşağıda belirtildiği şekilde sıralanabilir (Jiang, 2008, s.119; Gaul, 2003, ss.3-9; Diamantis, 1999, s.105);

- Çevrenin korunmasını teşvik eder ve bu alanların kalitesini artırır,
- Doğal kaynakların etkin kullanılması için gerekli eğitimleri sağlar ve özellikle öğrenciler arasında doğaya karşı sağlıklı tutum ve davranışların gelişmesine yardımcı olur,
- Yerel halkın çevre bilincini artırır ve insanları doğada uygun davranış sergilemeye yöneltir,
- Bölgedeki bitki türlerini ve yaban hayatındaki hayvanları korumaya yönelik yerel halkta bilinç oluşturur,
- Ekoturizm sayesinde mekanik ve kimyasal arıtmaya yatırım yapılarak bölgedeki su kalitesinin yükselmesini sağlar,
- Çevresel refaha bağlılığı teşvik eder,
- Korunan alanlarla birlikte korunmayan alanların da korunmasını sağlar,
- Yapısı bozulmuş alanların restorasyonu ve geri dönüşümüne imkân verir,
- Ekoturistlerin doğayı geliştirmesinde aktif olarak rol oynar.

Ekoturizm iyi yönetilmediği takdirde olumsuz etkileri de beraberinde getirmektedir. Ekoturizmin olumsuz çevresel etkileri aşağıda belirtildiği şekilde sıralanabilir (Al-Sayed ve Al-Langawi, 2003, s.232; USAID, 2012, ss.6-11; Jiang, 2008, s.119);

- Doğal kaynakların, arazilerin ve diğer yaşam alanlarının aşırı bilinçsiz kullanılmasıyla birlikte ekosistemin dengesinin bozulmasına ve bölgedeki canlıların neslinin tükenmesinde rol oynar,
- Bio çeşitliliğin korunması için tropikal ormanların ve habitatın kaybolmasına neden olur,
- Tehdit altında veya nesli tükenmekte olan türleri olumsuz etkiler,
- Nehirler, göller ve sulak alanlara yakın bölgelerde inşa edilen tesislerden dolayı estetik olmayan görüntülere neden olur,
- Kurak ve yarı kurak bölgelerdeki canlıları korumak için aşırı su kaybına neden olur,

- Ekoturizm işletmelerinden kaynaklanan kanalizasyon sistemlerinin düzgün yapılmamasıyla birlikte yeraltı ve yer üstünde bulunan su kaynaklarına zarar verir,
- Yenilenemeyen enerji kaynaklarında aşırı tüketime yol açar,
- Bilinçsiz ziyaretçilerin neden olduğu çevre kirliliğiyle birlikte yaban hayatı ve bitki örtüsü tahrip edilir,
- Aşırı ses ve ışık kullanımından dolayı yaban hayvanlarının davranışlarında değişikliğe yol açar,
- Doğal ve kültürel alanlarda gerekli denetimler yapılmadığı takdirde kaçak yapıların inşa edilmesine ve doğal güzelliklerin tahrip edilmesine neden olur,
- Otomobillerin aşırı kullanılmasıyla hava ve gürültü kirliliği artış göstermektedir,
- Faaliyet gösterilen bölgenin taşıma kapasitesinde artışa neden olur,
- Atık miktarında artış olur,
- Park alanlarının genişletilmesi ve altyapıların arttırılmasına bağlı olarak çeşitli çevre sorunları oluşturmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KÜLTÜR

3.1. Kültür Kavramı

Kültür kavramı, anlam olarak çok geniş bir tanımlamaya sahiptir. Bu genişliğin sebebi kültürün bir topluma ait özelliklerini bireylerden başlayarak fen bilimlerinden sosyolojiye kadar her konuyu içine almasından kaynaklıdır. Toplumsal yaşamın sunmuş olduğu etkileşimlerin ifade edilmesinde kültür kavramı farklı şekillerde tanımlanmıştır. Tezin bu bölümünde; kültürün tanımına, özelliklerine ve kültürü oluşturan unsurlara, alt başlıklar altında kültürel miras kavramına, kültür turizminin tanımına, tarihsel gelişimine, kültür turizmin özelliklerine, sınıflandırılmasına, kültür turizmi kaynaklarına ve çeşitlerine, turizmin kültürel etkilerine, alt başlıklar altında kültür turisti kavramına, Türkiye ve dünyada kültür turizmine ve alt başlıklar altında ekoturizme ilişkin detaylara yer verilmiştir.

3.1.1. Kültürün Tanımı

Kültür kelimesi köken olarak; Latince'deki “cultura” dan gelir. Colere’den geliştirilmiş olan fiil, Klasik Latince’de ‘yetiştirmek, inşa etmek, bakmak, süslemek, tarım, işlemek’ anlamına gelmektedir (Meydan Uygur ve Baykan, 2007, s. 32; Çakır, 2010, s.76).Türk Dil Kurumu’nun (TDK, 2021) yaptığı kültür tanımı; “Tarihsel, toplumsal gelişme sürecinde geliştirilen bütün maddi ve manevi değerler ile bunları geliştirmede, bir sonraki nesillere aktarmada kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine hakimiyetini gösteren araçların tümü, hars, ekin” şeklindedir. Kültür, toplumun günlük yaşamında birçok faaliyetini kapsamaktadır.

Toplulukların ve kişilerin müzik dinleme kültürü ve yemek kültürü, çalışma şekilleri, tarım, ticaret, evlenme gelenekleri, giyim ve barınma tarzları, aile biçimleri,

boş zaman etkinlikleri ve dinsel törenleri bu faaliyetlere örnek olarak verilebilir (Gilldens, 2000, s.18).

Kültürün, bir topluma ait maddî ve manevî kalıplaşmış değerlerden oluşan bir bütün olduğunu belirten bilim insanları, ayrıca kültürün toplumdaki her türlü alışkanlıkların, genel tutumların, değer yargıların, bilgilerin, görüşlerin, düşünce ve tüm davranış modellerinin ayrılmaz bir bütün olduğunu da savunmaktadırlar (Turhan, 1994, s.45).

Kültür, bir toplumun sahip olduğu sosyal yaşamına, geleneğine, yaşama tarzına, ekonomisine, düşünce tarzına ve davranışına ilişkin özellikleri nesilden nesile aktarılan kalıplar olarak tanımlanmaktadır (Dağ, 2004).

3.1.2. Kültürün Özellikleri

Kültür kavramından bahsederken bazı özellikleri de göz önünde bulundurulur; Kültürler, her toplumda kendi içinde barındırdıkları koşullarda şekillenirler. Kültürler, bireylerin toplumsallaşma sürecinde kazanılır ve nesilden nesille yine aynı yolla aktarılır. Kültür, toplumsallaşma modeli içerisinde, nesilden nesille aktarılır. Gelecek kuşaktaki toplumların tasarlanması için, kültürel öğeler, altyapısal önem arz etmektedir. Kültür, bir toplumun, ortak yaşama anlayışı ve düşünce kalıplarından oluşur. (Aytaç, 2002, ss.156-157)

Tablo 3.1 Kültürün Bazı  zellikleri

	Kültür evrenseldir. Kültür ihtiyaçları kar�şılır.
	Genetik bir miras değildir.
	Kültür simgelere dayalıdır.
	Hem durağan hem de hareketlidir.
	Mantıklı b�t�nle�mi�, rasyonel ve anlamlıdır.
	Çelişkileri de bünyesinde taşıyan, çeşitlenme ve değişme boyutuna da sahiptir.
	Tarihi ve s�rekli�dir.
	B�t�nle�tiricidir, siyasi sınır tanımaz.
	Nadiren bilinçli bir şekilde idrak edilir.

Kaynak: ( stanbul Üniversitesi, 2021)

Her toplumun yaşam şekli ve düşüncelerinin farklılığı, kültürel kodların farklılıklarından kaynaklanır. Her topluma ait kültür kadar kültür vardır. Kültürel  e itlilik ise, toplumun sahip olduğu kültürel kod ya da ayırıcı ve birleştirici öğelerinin olmasından kaynaklanır. Her toplumun kültürü, birbirinden farklılık gösterdiği için kültür, toplumları birbirinden ayırmaya yarayan ayırıcı bir nitelik özelliği gösterebilir. Her toplumun, giyim tarzları, mimari tarzları, yeme-içme alışkanlıkları, evlenme şekilleri vb. farklılıklar sunabilir. (Aytaç, 2002, ss.156-157)

3.1.3. Kültürü Oluşturan Unsurlar

Kültür kavramının tanımının yapılmasında rastlanan en büyük zorluk, kültürü meydana getiren unsurların tespitinde yaşanmaktadır. B t nle tirici bir yaklaşım izlenilerek yaşantımızda olan, çevremizde gerçekleşen vs. her türlü hareket kültür kavramı olarak nitelendirilebilir. Maddi kültür ve sembolik kültürlerin yanı sıra çeşitli toplumlara ait sosyal davranışlar, konuştukları diller, değerler, inanışlar, fikirler ve ideolojiler de yine kültürü oluşturan kültürel değerler olarak kabul edilmektedir (Sider,1986, s.6).

 nsanlının kendi ihtiyaçlarını kar şlamak için yine kendileri tarafından üretilen bütün araç, gereç, teknolojiler ve yapılar somut kültüre; insanların yaşamını daha sosyal anlamda kolaylaştırmak için geliştirdiği tüm anlamlı davranışlar, değerler ve

kurallar bütünü de somut olmayan kültür unsurlarına örnektir. Bu kavramlardan yola çıkarak insanlığa ait günümüze kadar gelebilen en eski somut kültürel üretimlerinin ilk örnekleri, kültürel çağların ilki olan Paleolitik Çağ'a ait olan üretilen varlıklardır (Gülcan, 2010, s.101).

Tablo 3.2 Kültürü Oluşturan Unsurlar

1.Dil	10.Semboller, mecazlar, sloganlar, sözcükler
2.Din	11.Ritüeller, tören, ayin, merasim ve gelenekler
3.İnançlar	12.Tarihsel çevre
4.Değerler	13.Devlet
5.Mitler	14.Kültürel çevre
6.Aile	15.Eğitim süreci
7.İdeoloji	16.Yerleşmeler
8.Sağlık ve beslenme	17.Bilim ve sanat
9.Ekonomi ve teknoloji	

Kaynak: Güvenç, (1974, ss. 98-101)

Kültür unsurlarından olan maddi kültür, yalnız bir toplumun olmayıp, uluslararası bir değere sahiptir. Örneğin dünya toplumunun bir otomobile sahip olması, insanlığın ihtiyaçları doğrultusunda göstermiş oldukları ortak çalışma ve tecrübelerinin bir sonucudur. Bu yüzden maddi kültür elemanlarının her biri, toplumdaki tüm insanlar için kabul edilmesi de normal bir durumdur. Diğer taraftan kültür unsuru olan manevi kültür elemanları ise ulusaldır. Belirli bir topluma ait olan özel kural ve kurumlardan oluşmaktadır. İnsanı belirgin bir toplumun üyesi yapıp diğer toplumlardan farklı yapan, kültürün manevi yönüdür (Usal ve Kuşluvan, 2002, s.115)

3.2. Kültürel Miras

Kültürel miras, yüzyıllardır ulusların kültürel bağlarını güçlendiren, toplumları ayakta tutan ve gelecek nesiller için kültürel benlikleri eklemleyen ortak değerlerdir. Kültürel miras, bireyleri geçmişe bağlayan, ulusların ve tüm insanlığın ortak zenginliğidir. Kültürel miras, toplumsal ve ulusal gelenek ve göreneklerin devamlılığını sağlayan önemli bir olgudur. Kültürel miras, miras niteliği taşımanın yanı sıra, yeni nesillere gelişme ve öğrenme fırsatları sağlayan, insanlara sıcak anılar ve güzel duygular yaşatan, hayatımıza ve dünya görüşümüze derinlik katan, bizi besleyen önemli bir kavramdır (İstanbul Valisi, 2014, s.11). Kültürel miras unsurları, bölgenin kültürel yapısı, genel özellikleri, yerel özellikleri ve tarihi geçmişi hakkında bilgi edinmemizi sağlayan kültürel belgelerdir (Akkuş vd., 2017, s.4). Sadece bulundukları coğrafi bölgeye değil, evrensel nitelikte insanlığa katkı sağlayan kültürel mirasın farklı tanımlarına aşağıda yer verilmiştir.

Kültürel miras unsurları, tüm insanlığın kültürel değerlerinin korunmasında olduğu gibi başta ulusal kültürel değerlerin korunması olmak üzere kültürel farklılıkların sürdürülmesinde önemli rol oynamaktadır (Gürel, 2018, s.21). Geçmişin birer yansıması olan kültürel miras değerleri, tarihe tanıklık etmesi ve geleceğin doğru inşa edilmesine katkı sağlaması sebebiyle uluslar için büyük önem arz eden bir kavramdır. Bu açıdan korunması tüm insanlık adına hayati önem taşımaktadır.

Tüm insanlığın ortak kültürel miraslarını korumayı ilke edinen UNESCO Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü, olarak bilinen kurum birleşmiş Milletler Yasasının temel insan haklarına, insan itibar ve değerine, kadınlarla erkeklerin eşit evrensel haklara sahip olmaları gerektiğine olan inançla, aralarında Türkiye'nin de yer aldığı 20 ülke tarafından II. Dünya Savaşı yıllarında 16 Kasım 1945 tarihinde Birleşmiş Milletlerin şemsiyesi altında kurulmuştur. UNESCO'ya bugün üye olan ülke sayısı 195'e ulaşmış olup, 9 ülke ise ortak üye konumunda yer almaktadır. UNESCO'nun yasası, Kasım 1945'te Londra'da, 44 ülkeden temsilcilerin katıldıkları bir toplantıda kabul edilmiştir. UNESCO'nun temel hedefleri; "eğitim, bilim, kültür, iletişim ve enformasyon yoluyla, küresel barışın tesisine, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına, sürdürülebilir kalkınmaya ve paylaşılan ortak değerlere dayalı toplumlararası diyaloga katkıda bulunmak" şeklinde özetlenmektedir (Akmeşe, 2015,

s.1). UNESCO, 17 Ekim -21 Kasım 1972 yılları arasında Paris’te bir araya gelen 17. Genel kurulunda “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması” isimli sözleşme kabul edilmiştir (Özdemir, 2019, s.499). Dünya miras komitesi (UNESCO) tarafından kültürel miras nitelikleri aşağıda belirtildiği şekilde sıralanmıştır:

- “İnsanın yaratıcı dehasından oluşan ve ustalık isteyen,
- Yok olmuş veya yaşayan medeniyetlerin geleneklerine tanık olan tek ve ayrıcalıklı olma niteliği taşıyan eserler,
- Dikkat çekici yapıya sahip geleneksel yerleşim alanları ve de topraktan yapılmış olan örnekleri,
- İnsanlık tarihinde yaşanan önemli olayları- devletleri gösteren, göze çarpan mimari veya teknolojik binalar ya da manzaralar,
- Uzun bir zaman diliminde veya kültür coğrafyasında teknolojik ya da mimari gelişmeler, peyzaj mimarlığı, sanatsal anıtlar ya da şehir planları bakımından önemli olan, insanlığa dair değerlerin değişkenliğini anlatan,
- Doğrudan toplumla alakalı olaylar, inanışlar, fikirler, dikkat çekici özellikteki sanatsal değeri olan çalışmalardır” (Coşar, 2017, s.117).

Tablo 3.3 Kültürel Miras Sınıflandırılması

KÜLTÜREL MİRAS		
SOMUT KÜLTÜREL MİRAS		SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS
Taşınamaz Kültürel Miras	Taşınabilir Kültürel Miras	• Müzik

• Mimari Eserler • Anıtlar • Arkeolojik Alanlar • Tarihi Merkezler • Bina Grupları • Kültürel Peyzajlar • Tarihi Parklar ve Bahçeler • Botanik Bahçeleri • Endüstriyel Arkeoloji	• Müze Koleksiyonları • Kütüphaneler • Arşivler	• Dans • Edebiyat • Tiyatro • Sözlü Gelenekler • Geleneksel Performanslar • Sosyal Uygulamalar • El Sanatları • Kültür Alanları • Dini Törenler vb.
--	---	---

Kaynak: (Akmeşe ve diğerleri, 2017, s. 3600).

Yukarıda niteliklerine yer verilen kültürel miras, UNESCO tarafından somut ve somut olmayan miras değerleri olarak iki kategoride incelemiştir. Tablo 6'da Kültürel miras sınıflandırması yapılmıştır.

3.2.1. Somut Kültürel Miras

Somut kültürel miras, insan yapımıdır; somut kültürel miras, tarihi şehirler, kültürel sit alanları, binalar, kültürel kalıntılar, arkeolojik alanlar veya taşınabilir kültürel değerler gibi maddi değerleri içeren tüm kültürel varlıklardır. (Can, 2009, ss.1-3). Somut kültürel miras değerleri; gelecek kuşak için saklanması ve korunması gereken mimari, arkeoloji, bilim ve teknolojik açıdan büyük önem taşıyan yapılardır. Bunun için bu eserler hem doğa hem de insan faktörüne karşı uygun bir şekilde korunması gereken temel bir meseledir (Saatçi vd., 2018).

Unesco, 1972 tarihli sözleşmesinde somut kültürel miras kapsamında ele alınan değerleri tasnif etmiştir. Bu sözleşmeye göre somut kültürel miras kapsamında ele alınan öğeler sıralanmıştır;

- **Alanlar:** yalnızca insan çalışması ya da insanın ve doğanın kombine çalışmaları ile oluşan yerler; estetik, antropolojik ve etnolojik açıdan göze çarpıcı evrensel değer taşıyan arkeolojik yaşam sahaları içeren alanlar.

- **Anıtlar:** Sanatsal çalışmalar, anıtsal yontma ve boyama çalışmaları, arkeolojik bir doğanın bileşenleri ya da elementleri, yazıtlar, oyma, meskenler, tarihi, sanatsal, ya da bilimsel bakış açısından göze çarpıcı evrensel taşıyan vasıfların kombinasyonu.
- **Yapı grupları:** Kendi mimarileri, homojenlikleri ve manzaradaki yerlerinden dolayı tarihi, sanatsal ya da bilimsel bakış açısından göze çarpıcı evrensel değer taşıyan bölünmüş ya da birbirine bağlanmış bina gurupları (Diker ve Deniz, 2017, s.11).

Somut kültürel miras taşınır ve taşınmaz kültürel varlıklar olarak kendi içinde iki sınıfa ayrılmaktadır. Taşınır ya da taşınmaz olsun somut kültürel miras bir toplumun objelerinin ve mekânlarının dokunulabilir kültürüdür (Demiroğlu, 2006, s.10).

Ahunbay (2007)'e göre somut kültürel miraslardan içinde yer alan anıtsal yapılar, her toplumun kültürel, sosyal ekonomik ve dini gereksinimlerini karşılamak amacıyla yapılmış hanlar külleyeler, camiler tiyatrolar, gazhaneler, depo ve eski atölyelerden oluşmaktadır. Başka bir taşınmaz kültürel miras olan sitler, estetik, tarihi antropolojik ya da etnolojik açıdan evrensel değere sahip insanın ürettiği eserler ya da doğal yollar ile ortaya çıkan alanlardır (Zor, 2019, s.16).

Taşınır kültürel miras değerleri taşınmazlara oranla daha çok kırılgandır. İnsan eliyle üretilmiş, kültürel değer taşıyan her türlü nesneyi kapsayan bu varlıklar çalınabilir, fiziksel zarara uğrayabilir veya yaratıcıları, yaşları, içerikleri, asıl mekânları kaydedilmediği takdirde anlamlarını ve soyut değerlerini yitirebilirler (Demiroğlu, 2006, s.10). Ahunbay (2007)'e göre taşınır kültürel miras değerleri, metal, cam, deri eşya, kilim, halı gibi dokumalar, resim, heykel, mobilya, seramik kaplar, el yazması olan kitaplar, sanat eserleri ve değerli dokümanlar olabilmektedir (Zor, 2019, s.16).

3.2.2. Somut Olmayan Kültürel Miras

Somut olmayan kültürel miras UNESCO tarafından hazırlanan sözleşmede; “grupların, toplulukların ve bazı durumlarda insanların kültürel mirasın ögesi olarak tanımladıkları temsiller, uygulamalar, bilgiler, beceriler, anlatımlar ve bunlara ait kültürel mekânlar, araç gereçler” şeklinde tanımlamaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013, s.13). Hacettepe Üniversitesi Tarihi ve Kültürel Mirası Araştırma Merkezi (HÜTKAM), somut olmayan kültürel miras terimini, insanların toplu halde ya da bireysel olarak önceki kuşaklardan edindikleri deneyimler, uygulamalar olarak tanımlamış ve bu uygulamaların gelenekler, sözlü anlatımlar, inanışlarla, ritüeller ile bunlara bağlı aletler ve kültürel mekânlar” olarak açıklamıştır (Akkaya ve Tolacı, 2021, s.92).

Cansız nesnelere nazaran insanlarda anlam ifade eden bilgi, yetenek, temsiller sözlü anlatımlar ve uygulamalar somut olmayan kültürel miras olarak değerlendirilmektedir (Gürel, 2018, s.11). Günümüzde küreselleşme, teknolojik gelişmeler gibi pek çok etken toplumsal yapıda değişime neden olmuştur. Küreselleşme, toplumlar ve topluluklar içinde kültürler arası diyalogun artmasına katkı sağlasa da somut olmayan kültürel miras bakımından bozulma, yok olma gibi olumsuz etkileri beraberinde getirmektedir. Hatta UNESCO’nun 2003 sözleşmesinin başında söz edilen “küreselleşme” ve bunu takip eden “toplumsal dönüşüm” insanlığın somut olmayan kültürel mirasını “yok olma, bozulma, yok etme” tehdidinde bulunduğunu kabul etmektedir. Teknolojik inovasyon, artan nüfus, kent merkezlerinin genişlemesi, kitle kültürü somut olmayan kültürel mirasın bir kuşaktan diğer kuşağa iletilmesini engelleyen ve koparan bir risk oluşturmaktadır (Rzaveya, 2020, s. 35). Bu sebepten dolayı UNESCO 2003 tarihinde insanlığın somut olmayan kültürel mirasının korunmasına ilişkin sözleşmeyi kabul etmiştir.

UNESCO'nun 17 Ekim 2003'te 32. Genel Konferansı'nda kabul edilen "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme", "bir toplumu somut olmayan kültürel mirasın bir parçası, kendi kültürel kimliği ve nesilden nesile aktarılanlar" olarak kabul etmektedir. Mirasın korunmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına yardımcı olacak yol, araç ve fırsatları tanımlar" ve yine "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ana ilke olarak yol gösterici bir uluslararası yorumdur"

(Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013, s.13). UNESCO somut olmayan kültürel mirası 5 kategoriye ayırır. (Savaş ve Özdemir, 2020, s.80);

- Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille beraber sözlü gelenek ve anlatımlar (efsaneler, destanlar, atasözleri, masallar, halk hikâyeleri),
- Gösteri sanatları (kukla, meddah, karagöz),
- Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler (düğün, nişan, doğum nevrüz),
- Doğa ve evrenle alakalı uygulama ve bilgiler (halk hekimliği, halk meteorolojisi, halk takvimi, geleneksel yemekler),
- El sanatları geleneği (nazar boncuğu, dokumacılık, bakırcılık).

Unesco tarafından 2003 tarihinde kabul edilen SÖKÜM'ün korunmasına ilişkin sözleşmesi kültürel mirası koruma amacıyla önceki sözleşmelerden farklı olarak “insansız korumadan insanlık için ve insanla birlikte koruma” fikrine yönelmiştir. Sözleşmede insan faktörü öne çıkarılmış ve kültürel mirası aktaran ve taşıyan kişilere, kültürel mirasın aktarıldığı mekânlar ve kültürel mirası üreten ustalara özel bir parantez açılmış ve yaşatan koruma yöntemi benimsenmiştir (Akyıldız ve Olgun, 2020, s.236).

3.3. Kültür Turizminin Tanımı ve Özellikleri

Literatürde kültür turizmi ile ilgili farklı tanımlar, bakış açıları ve tartışmalar bulunmaktadır. Bu nedenle kültür turizmi, kültür turizmi veya kültürel miras turizmi gibi farklı terimlerle de bilinmektedir. (Beeho & Prentice, 1997, ss.75-87; Bachleitner & Zins, 1999, ss.199-209; Caffyn & Lutz, 1999, ss.213-221; Master & Prideaux, 2000, ss.445-449; Cave ,Ryan & Panakera, 2003, ss.371-385; McKercher, Ho & duCros, 2005, ss.539-548). Bütün bu bakış açılarını ortak bir noktada buluşturan kültür turizmi, yerel kültür ve değerlere saygılı, entelektüel ve nitelikli bir faaliyet biçimidir (Ryan, 2002, s.953).

Silberberg (1995, s.362) kültür turizmini " bir topluluğun, bölgenin veya kurumun tarihsel, sanatsal, bilimsel ya da yaşam tarzı /mirasına tamamen veya kısmen ilgi duyan ve bölge dışındaki kişiler tarafından yapılan ziyaretler " olarak tanımlamaktadır. Richards (2001, s.24) kültür turizmini “kültürel ihtiyaçların karşılanması ve yeni bilgi/ deneyimleri bir araya getirme amacıyla gerçekleştirilen

kültürel seyahatler” olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlara göre kültür turizmi, sadece turistik yerleri ve anıtları ziyaret etmeyi değil, aynı zamanda turistik bölgenin yaşam tarzını da tüketmeyi içermektedir.

Turistler bölgeyi ziyaret ederken ve yerel kültürü deneyimlerken yeni bilgi ve deneyimler kazanırlar. Dolayısıyla kültür turizminin tükettiği sadece geçmişin kültürel ürünleri değil, ziyaret edilen bölgelerin ya da bölgelerin çağdaş kültür ve yaşam tarzlarıdır (Richards, 2001, s.7). Bu nedenle, kültür turizmi, geçmişten sanat eserlerini ve çağdaş kültürel ürünleri ziyaret eden miras turizmini içeren geniş bir olgudur.

Ryan (2002, s.957) kültür turizmini yerel kültür ve değerlere saygılı; entelektüel ve nitelikli bir faaliyet biçimi olarak görmektedir. Kültürel amaçlı seyahat eden insanlar kendi kültürleri dışındaki kültürlerle de ilgi duymakta ve eski uygarlıkların ya da kültürlerin izlerini görmek istemektedirler (Arınç, 2002). Yerel halkın yaşam kalitesini yükselterek ve sosyal bütünlük oluşturarak toplumsal gelişime (Çevik ve Saçılık, 2014) ve kültürel değerlerin korunmasına (Arınç, 2002; Kızılırmak ve Kurtuldu, 2005; Umur ve Eren, 2016) katkı sağlar. Kültür turizmi, müzelerde, sanat galerilerinde, tarihi alanlarda ve konaklama endüstrisinde istihdam yaratmakta ve ekonomik canlılığa katkıda bulunmaktadır. Ayrıca birçok sektörü etkileyerek turizm faaliyetlerinin yıl geneline yayılmasını sağlamaktadır (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002, s.188).

Kültür turizmi, geliştiği yerlerin tarihi ve kültürel mirasının korunmasına ve ekonomisine fayda sağlamaktadır. Aynı zamanda sürdürülebilirlik ilke ve politikaları ile gelişirse, küreselleşme karşısında yerel ve kültürel değerlerin kaybolmasını önleme potansiyeline sahiptir. Diğer bir deyişle turizm, kültürel mirasın korunması için bir araca dönüştürülebilir. Ancak kültür turizmi, sürdürülebilirlik ilkeleri temelinde planlanmaz ve geliştirilmezse, bölgenin kültürel varlıklarına da olumsuz etki edebilir. Bunun sonucunda yerel kültür varlıkları yozlaşmakta, yabancılaşmakta ve özgünlüğünü yitirmektedir (Uygur ve Baykan, 2007, s.1).

Kültürel destinasyonlar arasında müzeler, galeriler, festivaller, mimari yapılar, miras alanları, sanat gösterileri, gastronomi, etnik kostümler, dil ve dinle ilgili çekicilikler yer alır. Kültür turizmi genel olarak müzeleri, sanat galerilerini (Stebbins, 1996; İstanbullu Dinçer ve Ertuğral, 2000), tarihi ve arkeolojik alanları, festivalleri, yerel mimari ve özgün özellikleri, sanatsal gösterileri ve miras alanlarını (Hughes,

1996; Kızılırmak ve Kurtuldu, 2005; Stylianou & Lambert, 2011) ziyaret etmeyi içeren bir turizm şeklidir.

Kültür turizmi, ekonomik açıdan az bulunan turistik bir üründür. Bu sebeple kültür turizmi, ekonomide “mukayeseli üstünlükler” özelliğini taşımaktadır. Bu mukayeseli üstünlük, bir bölgenin sahip olduğu kendine özgü kültürel zenginlik, tarihi yapı, doğal ve kültürel miras gibi değerlerin benzerlerine göre daha üstün olmasıdır. Kültür turizmi, en fazla talep gören turizm türüdür. Kültür turizmine katılım gösteren turistlerin sosyal statüsü diğer turizm türlerine katılan kişilere göre daha yüksektir. Kültür turizmine katılan turistler eğitim seviyesi yüksek olan, ilgili, meraklı, aceleci olmayan, gittikleri bölgede devamlı para harcayabilen, sanatsal ve kültürel faaliyetlere daha hassas, gittikleri bölgenin kültürünü ve insanını tanımaya daha istekli kişilerdir. Kültür turizmi, doğaya, tarihi yapılara ve kültürel değerlere karşı daha duyarlıdır. Maddi ve manevi değerler kültür turizmi sayesinde ekonomik bir değer kazanır. Kültür turizmi talep yaratmada ve turistik ürün çeşitlendirmede önemli bir yere sahiptir. Kültür turizminin mevsimsellik durumu yoktur. Kültür etkinliklerine istedikleri zaman katılabilmektedirler. Kültür turizmi, iyi bir planlama ve tanıtım gerektirir. Kültür turizmi, iyi yönetilmediği takdirde kültürel varlıkların tükenmesine, yıpranmasına ve değer kaybetmesine yol açmaktadır (Pekin, 2011, ss.152-153; Emekli, 2006, s.55).

3.4. Kültür Turizminin Tarihsel Gelişimi

Kültür turizmi, insanların geçmişe yönelik ilgi ve meraklarını tatil yaparken gidermelerine yardımcı olan bir turizm türüdür. Kültür turizmi, turistlerin yerel kültür, tarih, sanat ve doğal güzellikleri keşfetmeyi amaçlayan bir turizmdir. Kültür turizmi, turizm sektörünün bir parçası olmasına rağmen, turistlerin turizm amaçlarının çoğunlukla kültürel faaliyetler etrafında yoğunlaştığı bir turizm türüdür.

Kültür turizminin tarihsel gelişimi, eski Mısır'dan beri insanların yerleşim yerlerini keşfetme ve ziyaret etme geleneğine uzanır. Ancak kültür turizmi, modern turizm sektörünün bir parçası olarak ancak 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, Avrupa'daki yüksek sosyoekonomik sınıflar, İtalya ve İspanya gibi kültür zenginliği olan ülkeleri ziyaret ederek tatil yapmaya başlamışlardır.

Yüzyılın başlarında, kültür turizmi, dünya çapında turistlerin ilgisini çekmeye başlamış ve turizm sektörünün önemli bir parçası haline gelmiştir. Bu dönemde,

turistler, dünya çapında kültürleri keşfetmeyi amaçlayan tatiller yapmaya başlamışlardır.

Günümüzde, kültür turizmi, dünya çapında popüler bir turizm türüdür ve turistlerin yüzde sekseni, tatillerinde kültürel faaliyetleri tercih etmektedir. Kültür turizmi, turizm sektörünün bir parçası olmasına rağmen, turistlerin turizm amaçlarının çoğunlukla kültürel faaliyetler etrafında yoğunlaştığı bir turizm türüdür.

Kültür turizminin tarihsel gelişimi dönemler itibariyle Tablo 3.4'te gösterilmiştir.

Tablo 3.4 Kültür Turizminin Tarihsel Gelişimi

Roma İmparatorluğu	Roma İmparatorluğu zamanında (M.Ö. 27'den M.S. 476'ya kadar) insanlar askeri, ticari, siyasi ve merkezi hükümetten uzak bölgelere mesajların iletilmesi gibi çeşitli nedenler ile seyahat etmişlerdir. Seyahatler aynı zamanda, büyük saray ve mezarları tasarlamak ve inşa etmek açısından önemli olmuştur. Değişik kültürlerden yararlanmak amacıyla seyahat etmişlerdir.
Orta Çağ Dönemi	Orta Çağ döneminde (M.S.500 ile 1400 arası), dini sebeplerden dolayı bir seyahat artışı yaşanmıştır. Bunun nedeni Müslüman ve Hristiyanların kutsal topraklarını ziyaret etmeleridir.
16.Yüzyıl Dönemi	16.yüzyılda, İngiltere'nin ticaret alanında büyüme göstermesi yeni Bir turist türünün doğmasına yol açmış ve buturistlerkendideneyimvebilgilerinigenişletmekçiñseyahatetmiştir.
17.Yüzyıl Dönemi	17.yüzyılda, İngiliz aristokrasisinin oğulları ve kızları farklı kültürleri tanımak ve bilgilerini geliştirmek için Avrupa'yı (İtalya, Almanya ve Fransa gibi) genellikle 2 veya 3 yıl boyunca dolaşmış ve bu seyahatler gelecekteki yöneticiler ve siyasi liderlerin eğitiminin gerekli bir parçası haline gelmiştir.

Sanayi Devrimi Dönemi	Sanayi Devrimi (M.S. 1750'den 1850'ye kadar) Avrupa'da kitle turizminin temelini oluşturmuştur. Bu dönemde, insanların çoğu tarımdan uzaklaşarak kentlere yerleşmişlerdir. Sonuç olarak, orta sınıfın zenginlik ve eğitim düzeyinde hızlı bir büyüme gerçekleşmiş ve turizm faaliyetlerine olan talep de artış göstermiştir.
Modern Çağ	19. yüzyılda ortaya çıkan bu dönem, toplumsal ve teknolojik gelişmeler ile turizm alanında büyük bir etki sağlamıştır. Bilim ve teknolojiye hızlı büyümeler güvenli ve ucuz ulaşım imkân sağlamıştır. 19. Yüzyılda demiryolu ve 20. Yüzyılda yolcu uçağı icat edilmiştir. İkincidünyasavaşındansonraulaşımveiletişimalanındakihızlıgelişmeler turizmfaaliyetlerinekolaylıksağlamıştır. İnsanlar, farklı turizm türlerine ilgi göstermeye başlamışlardır. Bunların başında kültür turizmi gelmektedir. Başka milletlerin kültürleri hakkında bilgi edinmek amacıyla yapılan bu seyahatler kültür turizmini ortaya çıkarmıştır.

Kaynak: Wan, 2013, ss. 15-17.

3.5. Kültür Turizminin Sınıflandırılması

Kültür turizmi, içeriğı oldukça geniş olan bir turizm türüdür. Kültür turizmine katılım gösteren kişiler, tarihi ve mimari yerleri, müzeleri, heykelleri, festivalleri, sahne sanatlarını, dini gösterileri görmek ve bu faaliyetlerin içinde yer almak amacıyla seyahat etmektedirler (Richards, 2001, s.23).

Kültür turizminin içeriğine göre birtakım sınıflandırmalar yapılmaktadır. Bu sınıflandırma Tablo 3.5'te gösterilmiştir.

Tablo 3.5 Kültür Turizmin Sınıflandırılması

Kategori	Örnekler
Yüksek, Kurumsallaşmış Kültür	Müzeler, sergiler, görsel sanatlar, tarihi yerler, tiyatro, sahne sanatları, edebiyat, bilim ve teknoloji merkezleri

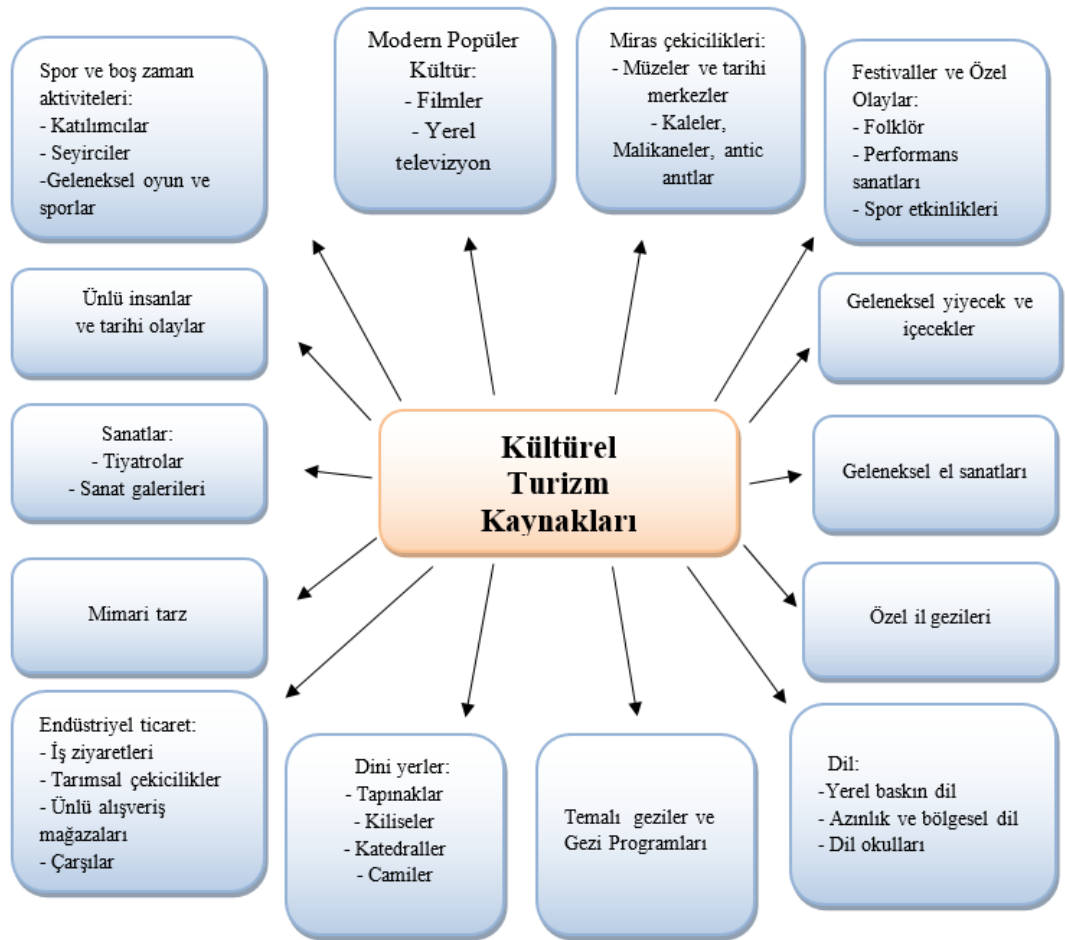
Halk, Popüler Kültür	Film, eğlence, spor, kitle iletişim araçları, alışveriş, etkinlikler, yemek, üretim, el sanatları, gelenekler ve görenekler
Etnik Semboller	Dil, eğitim, ulaşım, din, giyim, süsleme, lehçe

Kaynak: Fagence, 2003, s. 57.

3.6. Kültür Turizmi Kaynakları ve Çeşitleri

Kültür turizmi kaynakları; tarihi yerler, miras çekicilikleri, festivaller, dini yerler, dil, mimari yapı, sanatlar, geleneksel el sanatları, spor ve boş zaman aktiviteleri, kültürel gezi programları, modern kültür, geleneksel yiyecek ve içeceklerden oluşmaktadır (Meydan Uygur ve Balkan, 2007, s.35).

Tablo 3.6 Kültür Turizmi Kaynakları

Kaynak: Swarbrooke, 1999, s. 306.

Bir bölgede bulunan ve turistlerin ziyaret ettikleri kaynaklar, turizmin gelişmesi açısından önem taşımaktadır. Kültürel turizm kaynakları, bir yörenin kültürel değerleri hakkında bilgi sağlamaktadır. Bu nedenle kültürel turizm kaynaklarının korunması ve değerinin kaybedilmemesi gerekmektedir (Patin, 1999, s.35).

Geleneksel fikirlerin değişmesiyle kültür turizmi, sadece destinasyonların eserlerini ziyaret etmek değil, o yerlerin yaşam biçimlerini görmek ve deneyimlemekle ilgilidir. Bu durumda sadece kültürel ürünlerin tüketimini değil, ziyaret edilen yeri ya da orada yaşayan insanların yaşam biçimini görme, anlama ve deneyimlemeyi de içermektedir (Bandeoğlu, 2015, s.158).

Kültür turizminin içeriklerine ve katılım biçimlerine göre çeşitli sınıflandırmaları bulunmaktadır. Csapo (2012, s.209) kültür turizmini kültürel miras turizmi, temalı güzergahlar, kültür turizmi, etnik turizm, festival ve etkinlik turizmi, inanç turizmi ve yaratıcı turizm olarak ayırmaktadır (Ergan, 2017, s.23). Nitekim Akoğlu Kozak ve Bahçe (2012) kültür turizmini tanımlarken “kültüre dayalı turizm” başlığını kullanmış; kültür (miras) turizmi; dark turizm, etkinlik turizmi, etnik turizm, festival turizmi, inanç turizmi, üçüncü yaş turizmi olarak sınıflandırmıştır.

Smith (2003, s.37) kültür turizmi sınıflandırmasını daha spesifik hale getirmiş ve kültürel miras turizmi, sanat turizmi, yaratıcı turizm, kentsel ve kırsal kültür turizmi, yerli-otantik kültür turizmi ve çağdaş-popüler kültür turizmini ele almıştır. Bu kategoride kültürel turistler, miras turistleri, sanat turistleri, yaratıcı turistler, şehir turistleri, kırsal turistler, yerel kültür turistleri ve çağdaş popüler kültür turistleri olarak ayrılmaktadır.

Smith (2003), kentleşme ve küreselleşme gibi faktörlerin toplumların ve ülkelerin yaşam biçimlerini ve kültürlerini değiştirdiğini vurgulamıştır. Özellikle toplumsal koşullardaki değişimler ve yaşam tarzlarındaki farklılıklar toplumsal alışkanlıkları değiştirmiştir. Bu değişimin bir sonucu olarak alışveriş merkezleri, tema parkları, moda ve tasarım müzeleri gibi çağdaş sanat etkinliklerini içeren popüler kültür, bir turizm türü olarak kültür turizminde yerini almıştır.

Kültürel Miras Turizmi: Miras turizmi öncelikle geçmişin yorumlanması ve değeri ile ilgilidir. Kültürel miras turizmi, bir bölgenin tarihi, kültürel ve doğal

kaynaklarını kapsayan bölgelerin ziyaret edilmesi ve bu kaynakları içeren faaliyetlerin yürütülmesine dayanmaktadır. (Csapo, 2012, s.211).

Sanat Turizmi: Sanat turizmi destinasyonlarının geliştirilmesinde turizm organizasyonları, sanat çekiciliklerini bir kültür turizmi ürünü ve destinasyon geliştirme potansiyeli olarak görmektedir. Sanat müzeleri ve galeriler, özellikle büyük şehirlerde turistler için önemli cazibe merkezleridir. Paris'teki Louvre, Londra'daki National Gallery, Madrid'deki Prado Müzesi ve Floransa'daki Uffizi Galerisi gibi birçok "görülmesi gereken" uluslararası sanat müzesi ve galerisi vardır. Bunlar, sadece bu şehirlerde görülebilen, dünyanın en güzel ve değerli eserlerinin eşsiz koleksiyonlarıdır. Bunun yerine, ziyaretçiler kendi ülkelerinde veya şehirlerinde performans sanatları, opera, bale, klasik müzik, tiyatro ve müzikal tiyatro gibi hareket ve ses sanatlarını sıklıkla görebildikleri için bu unsurlara küresel sanatlar denir. Özellikle kentsel ortamlarda sanatın giderek küreselleşmesi ilginç bir olgudur. Başlangıçta yerel kültürlerin bir parçası olan birçok sanat formu artık dünya çapında popülerdir. Flamenko dansı buna iyi bir örnektir. Geleneksel köklerine rağmen, birçok toplumdaki geleneksel festivaller veya etkinlikler, ulusal ve uluslararası izleyiciler için çekici hale gelmiştir (Smith, 2003, s.38).

Yaratıcı Turizm: Yaratıcı turizmi literatüre kazandıran Richards ve Raymond; “ziyaretçilere belirli bir tesiste öğrenme deneyimine katıldıktan sonra yaratıcı potansiyellerini geliştirme fırsatı sunan turizm” olarak tanımlamaktadırlar (Richards ve Raymond, 2000, s.20). UNESCO, yaratıcı turizmi, bir destinasyondaki yerel halkı ve turistleri birbirine bağlayan ve yaşayan bir kültür yaratan, bağlayıcı ve özgün deneyimler olan seyahat odaklı turizm olarak tanımlamaktadır (UNESCO, 2006; Ajanovic ve Çizel, 2015, s.3). Campbell'e (2006) göre yaratıcı turizm; ziyaretçilere sanatı gözlemleme, otantik el sanatları edinme, mutfak etkinliklerine katılma, kaliteli yerleşim yerlerinde kalma ve yerel halkla engelsiz etkileşim kurma gibi yaratıcı fırsatlar sunan bir turizm türüdür (Altınay ve Dinçer, 2017, s.344).

Kentsel Kültür Turizmi: Özellikle Avrupa şehirlerinde kentsel kültür turizminin büyümesi kitlesel bir fenomen haline gelmiştir. Belki de bu, birkaç tarihi şehrin gelecekteki sürdürülebilirliği için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Örneğin. Prag ve Krakow gibi Doğu Avrupa'nın gelişen şehirlerinden bazılarının on yıl içinde kültürel turistlerle ne kadar hızlı değiştiğini görmek ilginçtir. Richards (2000), 'Kültür

Başkenti' faaliyetinin değişen doğasını özellikle inceleyerek, bunun daha çok kültürel ve ekonomik farklılıkları yansıttığını ve öncelikle ev sahibi şehirler tarafından rekabet avantajı elde etme aracı olarak kullanıldığını göstermektedir. Richards'a göre, bir şehrin kültür turizmini çekme yeteneği sadece kültürel kaynakların mevcudiyetine değil aynı zamanda turistlerin kültürel yeterliliğine de bağlıdır. Özellikle Avrupa Kültür Başkentleri etkinliklerine ev sahipliği yapmak isteyen şehirler olmak üzere yeni destinasyonlar bulmak zordur. Ancak bazı destinasyonlar, eski sanayi şehirleri ve yenilikçi yeni yerler geliştirerek kültür turistlerini şehirlere çekmeyi başarmıştır (Smith, 2003, s.39).

Kırsal Kültür Turizmi: Bazı bağlamlarda turizm, kırsal alanlarda değişim veya büyüme için olumlu bir güç olarak görülebilir. Çoğu topluluk, geleneksel yaşamın kaybını önlemek, özellikle tarımdaki düşüşü dengelemek veya telafi etmek için turizmi geliştirme eğilimindedir. Sanat turizmi, yemek turizmi veya ekomüzelerin gelişiminin genellikle ekonomiyi çeşitlendirmeye veya alternatif gelir kaynakları sağlamaya yardımcı olduğu düşünülmektedir. Birçok turist "özel ilgi" turizmine katılır, yani resim, fotoğrafçılık, çömlekçilik veya yemek pişirme gibi kültürel faaliyetlerde bulunurlar. Bu etkinliklerin çoğu manzaralı, kırsal alanlarda (Toskana veya Provence gibi) veya popüler mutfaka sahip ülkelerde (Tayland veya Hindistan gibi) gerçekleşir. Bu amaçla seyahat eden pek çok turist, deneyimlerinin gerçekliğini artırmak için bir çiftlikte veya yerel bir evde kalmayı tercih eder (Smith, 2003, s.41).

Yerli-Otantik Kültür Turizmi (Etnik Turizm): Yerli - Otantik kültür turizmi, etnik azınlık kabilelerin yaşam tarzlarını ve kültürlerini merak eden turistlerin katıldığı bir turizm türüdür. Yerli- Otantik kültür turizmi kavramı literatüre ilk olarak Smith'in (1978, s.2) etnoturizm kavramını kullanması ile girmiştir. Ona göre etnik turizm, ilginç, yerli ve egzotik insanları halka satma geleneğidir. Smith (1978) bu tanımı geliştirirken Eskimolar, Panama'nın San Blas Kızılderilileri ve Endonezya'nın Toraya halkı üzerine yapılan çalışmalardan etkilenmiştir.

Etnik turizm, yerel evleri ve köyleri ziyaret etmeyi, dansları ve törenleri izlemeyi ve sanat tarihi değeri olan orijinal nesneler ve antikalar satın almayı içermektedir. Etnik turizmle uğraşan turistler, genellikle popüler destinasyonlardan kaçınan, meraklı ve seçkinlerin tanınmasıyla motive ola sınırlı sayıda turisttir. Yang (2007), yabancı kültürel deneyimleri, deneyimlemek ve özel etnik gruplarla etkileşim

kurmak için yapılan seyahat olarak tanımlamıştır. Turistik seyahatte, insan çalışmalarını, performanslarını ve diğer insanlarla ilgili ürünleri denemek ve tüketmek, seyahat güdülerini veya faaliyetleri arasında belirgin bir şekilde yer almaktadır. Burada ortak bir tarihi, kültürü, dini, dili ve yaşam biçimini paylaşan farklı sosyokültürel gruplara etnik gruplar denir (Jamontaite, 2015, ss.17-18).

Çağdaş-Popüler Kültür Turizmi: Teknoloji, medya ve iletişimdeki küresel gelişmeler, yalnızca yüksek kültür ile düşük kültür arasındaki engelleri değil, aynı zamanda gerçeklik ile kurgu arasındaki engelleri de yıkmıştır. Tema parkları, alışveriş merkezleri ve eğlence kompleksleri gibi çoğu turistik cazibe merkezi, gerçeklikten izole bir ortamı deneyimlemek için belirli bir yer ve zamanda ziyaretçilere sunulmaktadır. Tabii ki, seyahat; her zaman hayalleri satmak, illüzyonlar yaratmak ve mitleri sürdürmekle ilgili olmuştur. Siber uzay simülasyonlarının gelişimi ve televizyon seyahat belgesellerinin çoğalması, turizmi dünyanın her yerindeki insanlara yaklaştırmıştır (Smith, 2003, s.42). Zamanın ilerlemesi, teknolojinin farkındalığının artması ve yenilikçi fikirlerin artması ile popüler kültür farklı boyutlar kazanmıştır.

Hüzün (Dark) Turizmi: Hüzün turizmi; teknolojik afetler, işkence alanları, doğal afetler, savaş bölgeleri, soykırımlar, ünlülerin ölüm yerleri ve diğer üzücü olaylara turist ziyaretlerini içermektedir (Kılıç ve Akyurt, 2011, s.213). Son yıllarda giderek gelişen hüzün turizmi, savaş bölgeleri, hapishaneler, büyük yıkım bölgeleri, doğal afet bölgeleri ve turistlere acı, keder, korku ve ölüm hissettiren bölgelere özel ilgi turizmi olarak değerlendirilmektedir (Kurnaz, Çeken ve Kılıç, 2013, s.59). Öte yandan Kendle (2008) yas turizmini şehit ziyareti, toplu mezarların olduğu yerleri, trajik suç ve olayların yaşandığı yerleri, yoksulların olduğu yerleri ziyaret etmek, kıyamet gününün yaklaştığına inanan insanların seyahatleri olarak yorumlamaktadır.

3.7. Turizmin Kültürel Etkileri

Kültürün tanımı incelendiğinde aktarılan maddi ve manevi değerlerin toplumda gerçekleştiği görülmektedir. Başka bir deyişle, kültürün toplumun yapısı olması sosyoloji ile doğrudan ilişkilidir. Öte yandan sosyal ve kültürel yapıların birbiriyle doğrudan ilişkili olduğu da unutulmamalıdır. Turizmin sosyal doku üzerinde etkisi olduğu gibi, kültürel doku üzerindeki etkisi de hem olumlu hem de olumsuz olarak ele alınmalıdır. Turizmin olumlu kültürel etkisine atıfta bulunulurken, yerel sanat ve zanaatlara olan ilginin artırır, geleneksel kültürel faaliyetlerin canlandırılması sağlar,

sosyal ve kültürel yaşamın hareketlendirir, yerel mimari dokunun korunmasında ve yenilenmesinde önemli rol oynar. Estetik ve kültürel değere sahip varlıkların tanıtılması ve korunması gibi faydalarını sayabiliriz. Kültürel mirasın korunmasında özellikle son yıllarda coğrafi işaretler önemli göstergelerden biri olarak kabul edilmektedir. Festivaller, gelenek ve görenekler, müzeler, mutfak kültürü unsurları gibi birçok kültürel miras ögesi turizm tarafından koruma altına alınmaktadır. Kültürün bir diğer olumlu etkisi de kültürel değişim ve beraberinde gelen hoşgörüdür. Turistler ve yerel halk, doğal olarak birbirlerinin kültürlerinden etkilenir ve en sevdikleri kültürlerin unsurlarını bünyesinde barındırır. Bu etkileşim sırasında farklı modeller keşfedilebilir. Turistler geleneksel kültürü gözlemler ve takdir eder, yerel halkın kendi kültürleriyle gurur duymasına izin verir ve farklı yerel kültürlerin kimliğine saygı duyar. Özel azınlıklar olarak kabul edilen kültürlerle saygı gösterilmesine yardımcı olurlar. ANZSAC töreni turizmin getirdiği hoşgörü ortamının en önemli örneklerinden biridir. Öte yandan, kültürlerarası çatışma turizm yoluyla yaşanabilmektedir. Bölgenin genel turist kabulü turistlere sempatik gelse de kendi parasıyla her türlü özgürlüğü satın alabileceklerini düşünen yerli halk ile turistler arasında büyük çekişmeler olabiliyor. Özellikle belirli bölgelerde her şey dahil tur gruplarına yoğunlaşan belirli ülkelerden gelen turistler, kendi ülkelerindeki yaşam biçimini, geldikleri ülkenin değerlerini ve sosyo-kültürel yapısını göz ardı etmekte ve birtakım çelişkiler sürdürmektedir. Diğer bir ters rüzgar küreselleşmedir. Küreselleşmenin iyi yönleri olmakla birlikte temelde getirdiği benzerlik ve bütünlüktür. Böylece zamanla küreselleşme, yerel değerleri ve mirası baltalayan bir faktör haline gelebilir. Devam olarak görülebilecek bir diğer olumsuz faktör ise standartlaşmadır. Bu standardizasyonla birlikte özellikle uluslararası gıda zincirlerinde görüldüğü gibi otantik mutfak kaybolmaktadır. Örneğin Starbucks kahve zinciri, İtalya'nın eşsiz kahve kültürünü yok etmekle tehdit ettiği için bazı bölgelerde şube açması yasaklanmıştır. Öte yandan bazı bilim adamları, kültürel değerlerin turizmle birleştirilmesinin kültürü metalaştıracağını, dolayısıyla bu değerlerin özgünlüğünün ve gerçekliğinin zamanla kaybolacağını belirtmektedir. Bu, turizmin olumsuz kültürel etkilerinden biri olarak kabul edilir.

3.8. Kültür Turisti ve Çeşitleri

Kültür turisti, kültürel etkinliklere katılmak ve farklı deneyimler kazanmak amacıyla seyahat eden en aktif kişilerdir (Ayaz vd., 2016, s.86). Kişilerin farklı kültürleri, değişik yerleri ve kültürel değerleri tanıma, görme ve öğrenme isteği insanları kültür turizmine katılmaya teşvik etmiştir (Richards, 2001, s.25).

Uluslararası Kültürel turist dediğimizde akla gelen; (Bayramoğlu ve Şahin, 2010, s. 32); Konser ve tiyatro gibi sanat etkinliklerine katılan, geleneksel el sanatları galerilerini ziyaret eden, festival ve kültürel etkinliklere katılan, Dini, tarihi ve mimari yapıları ziyaret eden kişiler olarak tanımlanmaktadır.

Silberg'e göre kültür turistleri ise (Çakıcı ve Özdamar, 2014, s.291); Genellikle orta yaş ve üzeri olan, gelir seviyesi yüksek olan, Seyahatleri boyunca sürekli para harcayan, seyahat ettikleri bölgede daha fazla zaman harcayan, eğitim seviyesi yüksek olan, diğer kişilere göre daha fazla alışveriş yapan ve otellerde konaklamayı tercih eden kişilerdir.

Kişilerin, kültür turizmi faaliyetlerine katılma amaçlarına göre birtakım sınıflandırmalar yapılmıştır. Kişilerin kültür turizmine katılma sebepleri değişiklik gösterebilmektedir. Bazı kişiler seyahatleri boyunca kültürel tecrübe edinmeyi amaçlarken bazıları da görülmeye değer yerleri gezmeyi amaçlamaktadır. Kültür turizmine katılan kişiler amaçları bakımında beş farklı türde sınıflandırılmaktadır (Meydan Uygur ve Balkan, 2007, s.40). Kültür turist çeşitleri ve amaçları aşağıdaki Tablo 3.7'de gösterilmiştir.

Tablo 3.7 Kültür Turisti  e itleri

Kültür Turisti �e�itleri	Amaçları
Amaçlı Kültür Turisti	Bir yeri ziyaret etmedeki en temel amaç, o yörenin kültürü hakkında bilgi edinmektir. Kültürel tecrübelere sahip olan kişilerden oluşmaktadır.
�evresini Görmekle Yetinen Kültür Turisti	Turistlerin asıl amacı o yörenin kültürü hakkında bilgi edinmektir. Ancak bu tür kişilerin deneyimi daha azdır. Genellikle bu tür kişiler eğlence amaçlı seyahat ederler.
Kazara Kültür Turisti	Bu tür kişiler kültürel amaçlı seyahat yapmazlar, fakat gezileri sırasında deneyimler edinerek turizm Etkinliklerine katılmış olurlar.
Kültüre İlgisi Düşük Olan Turist	Gezilerinde kültüre ilgisi çok düşük olan kişilerdir. Bu nedenle kültürel deneyimleri oldukça düşüktür.
Rastlantısal Kültürel Turist	Bu tür kişiler, bazı kültürel etkinliklere katılmakta ve çok az kültürel deneyime sahip olmaktadır.

Kaynak: Bayramoğlu ve  ahin, 2010, ss. 383-384.

Kültür turistlerinin kültür turizmine katılma nedenlerini aşağıda belirtildiği gibi sıralamak mümkündür (Meydan Uygur ve Balkan, 2007, s.39);

- Turistler, kültür turizmine eğitim almak amacıyla katılmaktadırlar. Dil öğrenmek, çizim yapmak ve fotoğraf çekmek amacıyla yapılan seyahatler buna örnek olarak verilebilir.
- Turistler festivalleri, sahne gösterilerini ve sanat etkinliklerini izlemek ve katılmak amacıyla seyahat etmektedirler.

- Turistler, kültürel deneyim kazanmak ve farklı kültürleri tanımak amacıyla seyahat etmektedirler.
- Kişiler, iş gezileri nedeniyle kültürel etkinliklere katılmaktadırlar.

3.9. Dünyada ve Türkiye’de Kültür Turizmi

Geçmişten günümüze kadar ulaşan ve evrensel niteliğe sahip olan kültürel varlıklar, kültür turizminin gelişmesinde temel rol oynamaktadır. Kişiler, başka toplumların kültürel varlıklarını görmek ve tanımak için başka bölgelere seyahat etmektedirler. Bu nedenle bu kültürel varlıklar, turizmde önemli bir yere sahip olmuştur (Gögebakan, 2015, s.63).

Kültürel varlıkların tanıtımı ve korunması bakımından uluslararası düzeyde kurulan en değerli kuruluş UNESCO ve içinde barındırdığı Dünya Miras Listesi’dir. Tüm insanların ortak mirası olarak gördükleri doğal ve kültürel varlıkları dünyaya tanıtmak, ortak mirasa sahip çıkmak ve farklı nedenlerle tükenen, yıpranan doğal ve kültürel değerlerin korunması amacıyla UNESCO 16 Kasım 1972’de Paris’te gerçekleştirilen Genel Konferans toplantısında “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmeyi” kabul etmiştir (Somuncu ve Yiğit, 2010, s.2).

Evrensel niteliğe sahip ve korunmaya değer doğal varlıklar, anıtlar ve sitler “Dünya Mirası” statüsünde yer almaktadır (Gögebakan, 2015, s.64). Dünya Miras Listesi’nde 2019 yılı itibariyle kayıtlı 1171 tane doğal ve kültürel varlıklar bulunmaktadır. Bu varlıkların 213 tanesi doğal, 869 tanesi kültürel ve 39 tanesi de karmadır (whc.unesco.org, 2019).

Türkiye’de kültür turizmi son derece önemli bir yere ve değere sahiptir. Sümerler, Hititler, Urartular, Lidyalılar, Likyalılar, İyonlar, Frikyalılar, Bizanslılar, Romalılar, Selçuklular ve Osmanlı Devleti gibi uygarlıklar topraklarımızda dünyada eşi benzeri olmayan birçok kalıntı ve iz bırakarak, Türkiye’yi turizm potansiyeli açısından önemli bir yer haline getirmiştir (Emekli, 2005, s.103).

Türkiye’nin Dünya Miras Listesi’nde 16 tane kültürel 2 tane karma olmak üzere toplam 18 tane varlığı bulunmaktadır. Bunlar (Özbey ve Saban, 2019: 303); Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas) 1985, Göreme Millî Parkı ve Kapadokya (Nevşehir) 1985 (Karma), İstanbul’un Tarihi Alanları (İstanbul) 1985, Hattuşa: Hitit Başkenti (Çorum) 1986, Nemrut Dağı (Adıyaman) 1987, Hieropolis-Pamukkale

(Denizli) 1988 (Karma), Xsantos-Letoon (Antalya-Muğla) 1988, Safranbolu Şehri (Karabük) 1994, Truva Arkeolojik Alanı (Çanakkale) 1998, Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne) 2011, Çatalhöyük Neolitik Alanı (Konya) 2012, Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (Bursa) 2014, Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir) 2014, Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı (Diyarbakır) 2015, Efes (İzmir) 2015 16. Ani Arkeolojik Alanı (Kars) 2016 , Aphrodisias (Aydın) 2017, Göbekli Tepe (Şanlıurfa) 2018’dir.

Türkiye’nin somut olmayan Dünya miras listesinde 16 tane kültürel mirası bulunmaktadır. Bunlar (unesco.org.tr, 2019); Meddahlık Hikayeleri, Mevlevi Sema Gösterileri, Nevruz, Aşıklık Geleneği, Karagöz, Geleneksel Sohbet Toplantıları, Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali, Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah, Mesir Macunu Festivali, Geleneksel Tören Keşkeği, Türk Kahvesi ve Geleneği, Ebru Sanatı, Çini Sanatı, İnce Ekmek Yapma ve Paylaşma Kültürü, Hıdırellez Bayramı, Dede Korkut Efsaneleri’dir.

Yerli ve yabancı ziyaretçilerin 2013-2019 yılları arasında Türkiye’ye geliş nedenlerine göre turist sayısı aşağıdaki Tablo 3.8’ de yer verilmiştir.

Tablo 3.8 2013-2019 Yılları Arasında Türkiye’den Çıkış Yapan Ziyaretçilerin Geliş Amaçları

Geliş amaçları	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Gezi, Eğlence, Sportif ve Kültürel Faliyetler	21.680.347	23.904.039	24.215.399	15.287.344	19.389.968	25.355.412	29.965.670
Akraba ve arkadaş ziyareti	5.757.757	5.979.016	6.403.696	7.031.921	8.436.850	8.050.784	8.712.806
Eğitim, Staj	190.272	176.324	144.093	101.142	104.904	114.036	135.930
Sağlık	267.461	414.658	360.180	377.384	433.292	551.748	662.087
Dini	59.076	83.180	75.908	47.329	27.005	29.072	80.643
Alışveriş	952.204	1.058.365	1.149.973	1.237.627	1.505.756	1.433.776	1.632.818
Transit	36.429	38.698	43.535	29.529	20.591	55.154	94.272

İş amaçlı	2.133.144	2.315.225	2.212.327	1.810.536	1.780.820	1.902.089	1.850.208
Diğer	1.154.085	1.061.792	1.239.374	1.231.626	1.337.588	1.218.028	1.074.452
Beraberinde Giden	6.795.452	6.383.774	5.773.046	4.210.892	5.583.572	6.918.575	7.651.157
TOPLAM	39.226.226	41.415.070	41.617.530	31.365.330	38.620.346	45.628.673	51.860.042

Kaynak: tursab.org.tr, 2020

Tablo 3.9 incelendiğinde, Türkiye 2013 yılında gezi, eğlence, sportif ve kültürel nedenli 21.680.347 ziyaretçi gelirken bu sayı 2019 yılında 29.965.670 kişiye ulaşmıştır.

Yine aynı tablo incelendiğinde, 2003 yılında müze ve ören yerlerine 13.987.747 ziyaretçi gelirken bu sayı 2014 yılında 29.774.390 kişiye ulaşmıştır. 2018 yılına kadar turist sayısında dalgalanmalar olmakta ve dengeli bir artış yaşanmamaktadır. En fazla turist 2014 yılında gelmiştir.

Türkiye’de kültürel turizm faaliyetleri daha çok müze ve ören yeri (kalıntı) ziyaretlerinden oluşmaktadır. Türkiye’de müze ve ören yerlerinin 2003-2018 yıllarına ait ziyaretçi sayıları aşağıdaki Tablo 3.9’de gösterilmiştir.

Tablo 3.9 Türkiye’de Müze ve Ören Yerlerinin
2003-2018 Yıllarına Ait Ziyaretçi Sayıları

Yıllar	Ziyaretçi Sayısı	Yıllar	Ziyaretçi Sayısı
2003	13.987.747	2011	28.462.893
2004	13.015.486	2012	28.781.308
2005	18.384.865	2013	29.481.005
2006	16.086.050	2014	29.774.390

2007	18.048.674	2015	28.454.284
2008	22.662.590	2016	17.521.316
2009	21.193.627	2017	20.509.746
2010	25.854.341	2018	28.145.550

Kaynak: kvmgm.ktb.gov.tr, 2019.

Tablo 12'ye bakıldığında Dünya üzerinde yaşanan değişikliklerin etkisiyle beraber birçok sektörde olduğu gibi turizmde de farklılıklar meydana gelmiştir. Yaşanan değişikliklerin yanında, kitle turizmi sebebiyle taşıma kapasitesinin aşıldığı kıyı kesimlerinde turizmin etkisiyle tahribatlar yaşanmaya başlamıştır. İnsanların talep ve tercihlerinden etkilenen turizm sektöründe gün geçtikçe yaşanan bu değişikliklerin ve tahribatların da etkisiyle beraber kişilerin tatil anlayışlarında değişikliklerin yaşanması ve alternatif bazı türlerin doğması kaçınılmaz olmuştur. Turistlerin çevre konusunda bilinçlenmesiyle beraber ortaya çıkan alternatif türlerden bir tanesi ekoturizmdir.

Araştırmacılar ekoturizm kavramının ortaya atıldığı döneme ait farklı fikirlere sahiptirler. Blangy ve Nielson'ın 1993 yılında yapmış oldukları çalışmada Amerikan Doğa Tarihi Müzesi'nin seyahat departmanında 1953 yılından beri doğa temelli turların yapıldığını gözlemlemiştir (Fennell, 1999). Alternatif turizm türlerinden biri olan ekoturizm kavramı ilk olarak 1960'lı yıllarda kavram olarak kullanılmış ve 1980'lerde bu kavram sürdürülebilir turizm kavramıyla birlikte kullanılmaya başlamıştır (Bith, 2011). Orams ve Hvenegaard'ın yapmış oldukları çalışmada terimin 1980'lere dayandığını belirtmişlerdir. Daha sonra yapılan bir çalışma da kavramın 1970'lerin sonuna kadar dayandığı belirtilmiştir. Ashton ve Higgins'e göre ekoturizm kavramı 1978 yılında Miller tarafından kullanılmıştır (Kahveci vd., 2003). Ekoturizm kavramını resmi olarak, doğadan zevk alma ve doğanın değerini bilmek olarak 1983 yılında Hector Ceballos kullanmıştır (Kiper, 2013). Honey'e göre ekoturizm kavramının çıkışı, 1987 yılında anavatanı Meksika olan Amerikan Flamingosunun korunmasıyla ilgilenen Dünya Koruma Birliği üst düzey yöneticilerinden biri olan Ceballos'tur. Ceballos ekoturizm kavramını kuşların hem estetik hem de ekonomik açıdan koruma çabasını yansıtmak için kullanmıştır (Eshun,

2010). Hector'un yapmış olduğu bu tanımdan sonra Hetzer daha sorumlu bir ekoturizm anlayışı için takip edilmesi gereken dört temel unsurdan bahsetmiştir. Bu unsurlar; gidilen destinasyon üzerindeki minimum çevresel ve kültürel etkinin olması, ev sahibi toplumun ekonomisine maksimum ekonomik faydanın sağlanıyor olması ve seyahate katılan turistin memnuniyetinin en yüksek seviyede olmasıdır. Nelson 1994'te yapmış olduğu bir çalışmada bu kavramın bir fikir olduğu ve 1960'ların sonundan 1970'li yılların başına kadar araştırmacıların doğanın yapısının bozulduğu konusunda endişeye kapılmasıyla ortaya çıktığını savunmuştur. Yapılan diğer çalışmalardan elde edilen bilgilere göre, 1970'lerin ortalarında faaliyet gösteren ekoturların mevcut olduğudur. Bu turlar, Trans-Kanada bölgesinde ve bu güzergahta bulunan otoyol üzerinde yer alan ekolojik bölgelerde gerçekleşmiştir (Fennell, 1999). İlk Ulusal Ekoturizm Stratejisi 1993 yılında Avustralya'da sunulmuştur. Ekoturizm, eğitim bileşeni içeren ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilen doğa temelli turizm türüdür şeklinde tanımlanmış ve bu tanıma bağlı olarak dört temel ilke benimsenmiştir. Bu ilkeler (Peltomaa, 2015):

- Doğal alan bileşeni,
- Ekolojik sürdürülebilirlik
- Eğitim
- Yerel ve bölgesel faydalar

Günümüze kadar gelen süreçte kavram farklı şekillerde ele alınmış ve kavram turizmin etkilerinin en aza indirilmesi konusunda teşvik edilmiştir. 2001 yılında Avusturya'nın Slazburg kentinde Dağlık Alanlarda Ekoturizm Konferansı gerçekleşmiş ve bu konferansta ekoturizm kavramının üzerinde çokça durulmuştur. Konferansta ayrıca kavramın sürdürülebilirlik kavramı ile karıştırıldığına değinilmiş ve ekoturizm kavramının sürdürülebilirlik ilkesi içinde hareket edilecek türlerden biri olduğu vurgulanmıştır (Kaya, 2019). Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Turizm Örgütü 2002 yılında Ekoturizm Yılı çerçevesinde 132 ülkenin katılımıyla bir ekoturizm zirvesi düzenlemiştir (Tosun & Şahin, 2019). Düzenlenen bu zirvede dört temel başlık üzerinde durulmuştur. Bu başlıklar; ekoturizmde planlama ve ürün geliştirme, ekoturizm hareketlerinin izlenmesi ve düzenlemelerin yapılması, ekoturizmin tanıtımının yapılması ve son olarak ekoturizmin maliyetlerinin ve faydalarının belirlenmesidir (Zere, 2020). Zirvede aynı zamanda bazı sürdürülebilir

ilkeler de benimsenmiştir. Bu ilkeler; aktif olarak doğal ve kültürel mirasın korunmasında katkıda bulunmak, yapılacak tüm planlamada yerel halkın da planlamaya dahil edilmesi, destinasyonun doğal ve kültürel mirasının yorumlanmasında ziyaretçilere yardımda bulunmak, bağımsız grupların yanı sıra küçük gruplar için de turlar düzenlemektir (Björk, 2007).

Bir kavram olarak ekoturizmin tanımı aynı ideolojiye sahip olmasına rağmen pek çok araştırmacı farklı şekilde tanımlanmıştır. Ekoturizm, genellikle kitle turizmine bir alternatif olarak doğan doğa temelli bir turizm türü olarak tanımlanmaktadır (Peltomaa, 2015, s.83). Ekoturizm, genellikle doğa, kırsal ve macera turizmi ile aynı anlamlarda anılmaktadır. Çünkü tüm bu türler temelinde doğal ortamlarda gerçekleşmektedir (Harris, 2004). Yapılan araştırmalarda ağırlıklı olarak ekoturizmin doğa temelli sürdürülebilir bir turizm türü olduğu üzerine durulmuştur. Fakat Valentine 1993 yılında yapmış olduğu çalışmada ekoturizm ve doğa turizmi arasındaki farka değinmiştir. Ekoturizm tıpkı doğa turizmi gibi doğa temelli bir turizm olmasının yanında mutlak bir koruma güdüsü içermektedir (Diamantis, 1998). Ekoturizm Derneği tarafından yapılan en eski tanımlardan bir tanesinde ekoturizmin çevre ve yerel halkın refahına olan faydası üzerinde durulmuştur. Bu tanıma göre ekoturizm, korumayı teşvik eden, minimum düzeyde ziyaretçi etkisine sahip ve yerel halkın refah düzeyinin esas alındığı bir turizm çeşididir (Harris, 2004.).

Araştırmacı Higham'ın 2007 yılında yapmış olduğu çalışmasında ekoturizmin tanımını, kavramla alakalı olarak en çok kullanılan terimleri bir araya getirerek ve ekoturizmin temel ilkelerini analiz ederek tanımlamıştır. Higham'a göre ekoturizmde en yaygın değerlerin başında sorumluluk, koruma ve sürdürülebilirlik kavramları ön plandadır. Dünya Doğa Fonu'nun 1995 yılında yaptığı tanıma göre de ekoturizm, doğal alanların korunmasına ve yerel halkın refahına katkıda bulunan sorumlu seyahat türüdür (Peltomaa, 2015, s.11). Blamey (2001) çalışmasında ekoturizm tanımı yaparken özellikle sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi üzerinde durmuştur (Boley, 2009). Ekoturizm, çeşitli türlerin ve habitatların korunmasına doğrudan katkı sağlayan ve yerel halkın bir yaşam şekli olarak yaban hayatına değer vermesi, dolayısıyla bu alanların korunmasına yeterli gelirin ayrılmasını sağlayarak dolaylı olarak katkı sağlayan düşük etkili doğa turizmidir (Goodwin, 1996).

Ekoturizm, bir destinasyonun yerel kültürü de dahil olmak üzere doğal güzelliklerinden esinlenen bir turizm türüdür. Bu turizm şekline katılan turistler nispeten daha az gelişmiş bölgeleri ziyaret etmeyi tercih ederler. Aynı zamanda bu türe katılan turistler, yaban hayata zarar vermekten kaçınan ve doğal kaynakları tüketmeyen kişilerdir. Ekoturizm sayesinde yerel halkın ekonomik refahına doğrudan bir fayda sağlanır (Ziffer, 1989). 1990 yılında

Ekoturizm tanımını yapan araştırmacıların tanımlarına baktığımızda yapılan tanımların birbirine benzeyen çok yönü olduğu görülmektedir. Ekoturizmin tanımı yapılırken araştırmacıların ortak vardığı kanı bu türün doğa temelli olmasıdır. Ekoturizm, yerel halkın kültürel değerlerine dikkat çeken, sadece yerel halkın değil bölgeye gelen turistlerin de menfaatlerinin dikkate alındığı, korumacı ve sürdürülebilir bir turizm türüdür (Turoğlu ve Özdemir, 2011, s.100). Doğaya verilen zararın en aza indirgenmeye çalışıldığı ekoturizmde amaç daha nitelikli bir turizm anlayışının oluşturulmasıdır. Ekoturizmde uygulanacak olan projelerde bu turizm türünden faydalanacak tüm paydaşların bir arada olması gerekmektedir (Korkmaz ve Yavaş, 2020).

Ekoturizm, hem destinasyona ait kaynakların korunması hem de destinasyonun gelişmesine katkıda bulunması beklenen turizm türüdür. Bu sebeple ekoturizmin temel işlevi, doğal alanların korunması, çevre bilincinin geliştirilmesi, yüksek kalitede bir turizm deneyiminin sağlanması ve yerel ekonominin teşvik edilmesidir (Ross & Wall, 1999).

Dünya Turizm Örgütü (WTO) ekoturizm tanımını, ekoturizmin hacmini belirlemek ve dünya çapında değerini ölçmek için tanımlamıştır. Bu bağlamda örgütün yapmış olduğu tanıma göre ekoturizm, doğal çevrenin korunduğu, çevre bilincinin kişilere öğretildiği, ekolojik olarak turizmde sürdürülebilirliğin esas alındığı doğa temelli turizm şeklidir (Goodwin, 1996, s.287). Dünyanın en büyük endüstrilerinden biri olan turizm biyoçeşitliliğin korunması hususunda önemli bir etkiye sahiptir. Bu sebepten ötürü bir koruma ve kalkınma stratejisi olarak ekoturizmin önemine dikkat çekilmiş ve 2002 yılı Uluslararası Ekoturizm Yılı olarak ilan edilmiştir (Harris, 2004).

Birleşmiş milletler Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Yaban Hayatı Fonu (WWF) ekoturizmin tanımına ek olarak ekoturizme ait bazı temel özelliklere değinmiştir. Bu temel özellikler (Harris, 2004);

- Ekoturizm faaliyetleri nispeten bozulmamış alanlarda yapılmaktadır.
- Doğanın korunmasına katkı sağlayan ekoturizm, biyoçeşitliliği tehdit faaliyetleri azaltır. Aynı zamanda biyoçeşitliliğin korunması konusunda hem yerel halkın hem de turistlerin bilinçlenmesini sağlar.
- Ekoturizm faaliyetleri sayesinde yerel halkın refah seviyesinde artışların olmasına yardımcı olur.
- Hem turistler açısından hem de yerel halk açısından yorumlayıcı ve öğrenme deneyimi içerir.
- Yerel katılım sayesinde iş fırsatları yaratır.
- Yenilenemeyen kaynaklar açısından mümkün olan en düşük tüketimin gerekliliğini vurgular.

Ekoturizm, turizmin ve özellikle kitle turizminin sebep olduğu etkileri en aza indirmek için sürdürülebilirlik ilkesine dayanan alternatif bir turizm türüdür. Ekoturizm hareketinde ziyaretçiler nispeten bozulmamış doğaya sahip olan destinasyonlara seyahat ederler. Doğanın korunmasının esas alındığı ekoturizmde yerel halkın refahına fayda sağlanması gerekmektedir. Aynı zamanda bu turizm hareketine katılan ziyaretçilerin katıldıkları seyahatten en yüksek fayda ile ayrılmaları da dikkate alınması gereken bir diğer konudur. Ekoturizm, temelinde doğa olan diğer türlerden farklı olarak koruma iç güdüsünün yüksek olduğu bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN YEREL TURİSTLERİN EKOTURİZM ALGISI ÜZERİNE ETKİSİ: KÜLTÜR TURİZMİ DESTİNASYONU OLARAK MARDİN ÖRNEĞİ

4. YÖNTEM VE BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın yöntemine ilişkin bilgiler verilmektedir. Bu bölümde; araştırmanın amacı ve hipotezler, veri toplama aracı, evren ve örneklem, veri analiz teknikleri, çarpıklık ve basıklık testleri, güvenilirlik analizleri, geçerlik analizleri yer almaktadır.

4.1. Araştırmanın Amacı ve Hipotezi

Tezin temel amacı kültür turizmi ile ilgili kavramları açıklayarak kültür turizmi destinasyonlarındaki sürdürülebilirliğe yönelik Mardin'e gelen yerel turistler üzerindeki algının belirlenmesi ve sürdürülebilirliğin yerel halkın ekoturizm algısı üzerindeki etkisini ortaya koymaktır.

Turizm son derece karmaşık bir faaliyettir ve bu nedenle, sürdürülebilir kalkınmanın rekabet eden ekonomik, sosyal ve çevresel talepleriyle uzlaşmak için etkili karar vermeye yardımcı olacak araçlar gerektirmektedir (Kiper, 2013, s.783). Dolayısıyla, ekoturizm unsurları (yerel katılım, yerel nüfus için ekonomik fırsatlar ve ekoturizm bütünlüğüne saygı olmak üzere) ile sürdürülebilirliğin üç temel boyutu arasında benzerlikler olduğu söylenebilir. Çünkü ekoturizm, turizm destinasyonlarında en aza indirilmiş olumsuz çevresel ve sosyal etkilerle yüksek oranda bağlantılıdır. Ayrıca sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunurken ekonomik büyümeyi, çevreyi korumayı ve sosyal adaleti dengelemeyi

amaçlamaktadır. Bu ifadeler, ekoturizm ve sürdürülebilir kalkınmanın el ele gittiğini göstermektedir. Bununla birlikte, hem sürdürülebilir kalkınmada hem de ekoturizmde, yerine getirilmesi gereken zor hedefler mevcuttur. Bu nedenle, birçok ekoturizm faaliyeti, ekonomik, sosyal ve çevresel kaygılara hak ettikleri ilgi gösterilmeden sürdürülebilir kalkınmaya yalnızca sınırlı şekillerde katkıda bulunulabileceği söylenebilir (Eriksson & Lidström, 2013, s.20). Araştırmanın yukarıda ifade edilenler bağlamında geliştirilen hipotezi:

H₁: Sürdürülebilirliğin ekoturizm algısı üzerinde etkisi vardır.

4.2. Veri Toplama Aracı, Evren ve Örneklem

Bu araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda veri toplama aracı olarak, anket kullanılmıştır. Kullanılan anket, üç temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, katılımcıların demografik özelliklerini öğrenmeye yönelik ifadeler bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümünde katılımcıların sürdürülebilirliğe ilişkin algılarını ölçmeye yönelik olarak 28 maddelik ölçek yer almaktadır. Anketin üçüncü ve son bölümünde ise katılımcıların ekoturizm algısını ölçmeyi hedefleyen ve 28 maddeden oluşan ölçek bulunmaktadır.

Katılımcıların sürdürülebilirliğe ilişkin algılarını ölçmek için kullanılan ölçek (28 madde) Aydın (2016) tarafından geliştirilmiştir. Sürdürülebilirliğe ilişkin ölçek yanıtları 5'li Likert türünde derecelendirilmiştir (1: Son derece önemsiz, 2: Önemsiz, 3: Kısmen önemli, 4: Önemli, 5: Son derece önemli). Ekoturizm algısı ölçeği, Kavak (2015)'ın ve İnan (2015)'nin çalışmalarından faydalanılarak Cömert ve Mete (2018) tarafından hazırlanmıştır. Ölçek yanıtları 5'li Likert türünde derecelendirilmiştir (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum). Sürdürülebilirlik ölçeği maddeleri Tablo 4.1'de ve Ekoturizm algısına ilişkin ölçek Tablo 4.2'de sunulmuştur.

Tablo 4.10 Sürdürülebilirlik Ölçeği Maddeleri

1. Yerel halkın yaptığı yöresel ürünlerin satılması
2. Yerel halkın yaptığı geleneksel ürünlerin satılması
3. Verilen hizmetlerin uluslararası zincirler yerine yerel halk tarafından sunulması
4. Fiyatların turistik bölgenin varlığını gelecekte sürdürebilmesi için yeterli düzeyde olması
5. Bölgede harcadığınız paranın kültürel çekim noktalarının korunması için kullanılması
6. Yerel halkın turizm kuruluşlarında sadece düşük ücretli işlerde değil, aynı zamanda yüksek ücretli işlerde istihdamının sağlanması
7. Turistik bölgeye ulaşımın kolay olması
8. Bölgenin turizm amacıyla sadece belirli dönemlerde değil, sürekli gidilen bir yer olması
9. Bölgedeki turizm tesislerinin durumu
10. Bölgedeki hizmet kalitesi seviyesi
11. Yerel topluluğun kültürüne ve değerlerine saygı gösterilerek bölgedeki turizm gelişiminin yapılması
12. Yerel yönetimlerin yerel halkın kültür ve değerlerine saygı göstermesi
13. Turizmin bölgede olumsuz davranışlara neden olmaması
14. Turistlerin bölgede olumsuz davranışlara neden olmaması
15. Yerel halkın da turistlerin faydalandığı olanaklardan yararlanabilmesi
16. Yerel halkın turistlerle birlikte turistik bölgedeki kültürel çekim noktalarının ziyaret edebilmesi
17. Yerel halk ile turistler arasında kültür alışverişinin gerçekleşmesi
18. Turizmle birlikte yerel halkın hayat kalitesinin artması
19. Ziyaret sırasında alınan bilgilerde bölgenin tarihinin ve kültürünün doğru şekilde aktarılması
20. Yeşil alanlar, fauna ve floranın korunuyor olması
21. Çarpık kentleşme ile birlikte yeşil alanların yerine yüksek betonarme binaların yapılmaması
22. Tarihi ve kültürel kaynakların korunması
23. Turistik bölgenin çevresindeki yöresel mimari dokunun korunması
24. Çevre, hava ve su kirliliğinin düzeyi
25. Yenilenebilir kaynakların kullanılması
26. Geri dönüşümün uygulanması
27. Turistik bölgenin turist sayısı açısından kalabalık olmaması
28. Bölgenin kontrolsüz turizm gelişimini sınırlandırması

Tablo 4.11 Ekoturizm Algısı Ölçeği Maddeleri

1. Turizm ile eko-turizm aynı anlama gelir.
2. Eko-turizm hakkında yeterince bilgim var.
3. Eko-turizm daha fazla gelir elde etme imkanı veren bir turizm türüdür.
4. Eko-turizm doğa dostu bir turizm türüdür.
5. Eko-turizm doğayı anlatan ve uygulamalı öğreten bir turizm türüdür.
6. Eko-turizmin doğa ile ilgili turları ve aktiviteleri kapsayan bir turizm ürünüdür.
7. Eko-turizm stresten kaçış ve rahatlama sağlayan turizm türüdür.
8. Eko-turizm çevreyi koruyan ve yerel refahına katkı sağlayan bir turizm türüdür.
9. Eko-turizmin faydalarını bilmiyorum.
10. Eko-turizmin gelişmesi yörenin ekonomik durumunu iyileştirmektedir.
11. Eko-turizm yerel halk için yeni iş fırsatları doğurmaktadır.
12. Eko-turizm sayesinde yerel halkın alım gücü artar
13. Eko-turizm halkın yaşam kalitesini artırmaktadır.
14. Eko-turizm bölgede diğer ticari ve sanayi faaliyetlerin gelişmesini sağlamaktadır.
15. Eko-turizm bölgenin tanıtımına katkı sağlamaktadır.
16. Eko-turizm tarihi-kültürel dokunun korunmasına yardımcı olur.
17. Eko-turizm insanları birbirine yakınlştırır.
18. Eko-turizm halkın çevreyi daha da temiz tutmasını sağlamaktadır.
19. Eko-turizm kırsal bölgelerin kentleşme olgusunu hızlandırmaktadır.
20. Eko-turizm farklı kültürlerin tanınmasında bir köprü görevi üstlenmektedir.
21. Eko-turizm insanların kültür ve çevre konusunda daha bilinçli olmasını sağlamaktadır.
22. Eko-turizm halkın sahip olduğu ulusal ve kültürel değerlere övünç duymasını sağlamaktadır.
23. Eko-turizmi geliştirmek amacıyla ekolojik ürün satışları yapılmalıdır.
24. Eko-turizm halka ek gelir sağlamaktadır.
25. Eko-turizm doğanın korunmasına destek sağlamaktadır.
26. Eko-köyler hakkında bilgi sahibiyim.
27. Eko-turizm stresten uzaklaşmayı sağlamaktadır.
28. Eko-turizm doğa ile baş başa bir tatil sunmaktadır.

Araştırmanın amacına ulaşmak için gerekli veri, 15 Kasım 2021 - 30 Mart 2022 tarihleri arasında, dijital/sosyal platformlar (facebook, e-posta) ve yüz yüze görüşme yoluyla toplanmıştır. Tarama modeli olan araştırmada kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolayda örnekleme yönteminde, araştırma evrenine giren ve ulaşılan herkes örnekleme dahil edilebilmektedir (Erdoğan, 2012). Araştırmanın evrenini Mardin ilinde ziyaret eden yerli turistler oluşturmaktadır. Kline (1994), örneklem büyüklüğünün ölçekteki madde sayısının 10 katı olması gerektiğini belirtirken; Bryman & Cramer (2001) örneklem büyüklüğünün ölçekteki madde sayısının 5 veya 10 katı olması gerektiğini belirtmişlerdir (Çokluk vd., 2012). Öte yandan Krejcie & Morgan (1970) varyansın maksimum olduğu durumda, örneklem büyüklüğünü %95 güven düzeyinde ve %5 örnekleme hatasıyla 384 kişi olarak hesaplamışlar ve Gay (1996) ile Sekaran (2003) bu örneklem büyüklüğünün evreni temsil etmek için ideal

olduğunu belirtmiştir (Ural & Kılıç, 2006). Bu araştırmada veri toplama süreci sonunda 407 (n) anket toplanmıştır. Elde edilen veri, istatistiksel bir paket program kullanılarak analiz edilmiştir.

4.3. Veri Analiz Teknikleri

Araştırmada, anket ile toplanan araştırma verileri, ölçek maddeleri ve kişisel bilgi soruları kodlanarak istatistik paket programına aktarılmıştır. Araştırmaya ilişkin geliştirilen hipotezi test etmek için analizler uygulanmadan önce veriler analiz için hazırlanmıştır. Verilerin hatasızlığını kontrol etmek amacıyla verilerin frekans dağılımları incelenmiş ve en küçük ve en büyük değer, ortalama ve standart sapmaları kontrol edilmiştir. Eksik olan veriler analizlere dahil edilmemiştir. Daha sonra, ölçeklerde ters kodlama olup olmadığı kontrol edilmiş, ancak öyle bir maddeye rastlanmamıştır. Normal sonuçlar elde edebilmek için uç değerler analizi yapılmış; 13.,17.,23., 29., 87., 115., 158., 183., 195., 201., 216., 227., 264., 267., 272., 273., 291., 386. verilerin uç değerler olduğu tespit edilmiş, veri setinden çıkarılmıştır. Uç değerler sonucunda kalan 389 örneklemin evreni temsil etmek için yeterli olduğu görülmüştür. Kurulan hipotezlere bağlı olarak ilgili istatistiksel analizler yapılmıştır.

Veri setinin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için en önemli tanımlayıcı istatistik ölçüleri olan çarpıklık ve basıklık değerleri dikkate alınmıştır (Kalaycı, 2014, s. 6-7). Basıklık ve çarpıklık değerlerinin + 1,5 ve - 1,5 arasında olması durumunda verilerin normal dağıldığı söylenmektedir (Tabachnick & Fidell, 2013). Yerli turistlerin sürdürülebilirliğe ilişkin veri setinin skewness değerinin -,973 ve kurtosis değerinin ,118 olduğu görülmüştür. Yerli turistlerin ekoturizme ilişkin veri setinin skewness değerinin -,806 ve kurtosis değerinin 1,234 olduğu görülmüştür. Bu durumda veriler normal dağılım göstermektedir.

Verilerin çok değişkenli normal dağılım göstermesi, veri setinde yer alan değişkenlerin çok değişkenli istatistiksel analizlerin yapılabilmesini göstermektedir. Dolayısıyla, verilere ilişkin faktör ve güvenirlik analizi yapılmıştır (Büyüköztürk, 2018:39).

Değişkenler arasında ilişkilerin varlığını tespit etmek için korelasyon analizi yapılmış (Büyüköztürk vd., 2017, s.75); bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi

matematiksel eşitlik ile açıklayabilmek için regresyon analizleri yapılmıştır (Büyüköztürk, 2018, s.91).

4.4. Güvenilirlik Analizleri

Sürdürülebilirlik ve ekoturizm ölçeklerine ilişkin güvenilirliğini test etmek için Cronbach's Alfa katsayısı kullanılmıştır. Araştırmada, Cronbach's Alfa'ya ilişkin ikiye bölünmüş model (split-half) kullanılmıştır. Bu model ölçekte yer alan soruları iki parçaya ayırmakta ve parçalar arasındaki korelasyonu hesaplamaktadır (Kalaycı, 2014:405). Cronbach's Alfa katsayısı yöntemiyle elde edilen ANOVA tablosundaki anlamlılık değeri 0.05'ten küçüktür ($p \leq 0.001$). Bu durum, ölçek maddelerinin homojen ve birbiriyle ilişkili olduğunu göstermektedir (Özdamar, 2013, s.617). Tablo 4.3'te ve Tablo 4.4'te güvenilirlik analizlerine ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 4.12 Sürdürülebilirlik Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Sürdürülebilirlik ölçeği maddeleri	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları	Madde Silinirse Elde Edilecek Cronbach's Alpha Değeri
1. Yerel halkın yaptığı yöresel ürünlerin satılması	,577	,959
2. Yerel halkın yaptığı geleneksel ürünlerin satılması	,591	,959
3. Verilen hizmetlerin uluslararası zincirler yerine yerel halk tarafından sunulması	,597	,959
4. Fiyatların turistik bölgenin varlığını gelecekte sürdürebilmesi için yeterli düzeyde olması	,542	,959
5. Bölgede harcadığınız paranın kültürel çekim noktalarının korunması için kullanılması	,608	,959
6. Yerel halkın turizm kuruluşlarında sadece düşük ücretli işlerde değil, aynı zamanda yüksek ücretli işlerde istihdamının sağlanması	,671	,958
7. Turistik bölgeye ulaşımın kolay olması	,665	,958
8. Bölgenin turizm amacıyla sadece belirli dönemlerde değil, sürekli gidilen bir yer olması	,668	,958
9. Bölgedeki turizm tesislerinin durumu	,626	,959
10. Bölgedeki hizmet kalitesi seviyesi	,601	,959
11. Yerel topluluğun kültürüne ve değerlerine saygı gösterilerek bölgedeki turizm gelişiminin yapılması	,698	,958
12. Yerel yönetimlerin yerel halkın kültür ve değerlerine saygı göstermesi	,707	,958
13. Turizmin bölgede olumsuz davranışlara neden olmaması	,649	,958
14. Turistlerin bölgede olumsuz davranışlara neden olmaması	,612	,959
15. Yerel halkın da turistlerin faydalandığı olanaklardan yararlanabilmesi	,650	,958
16. Yerel halkın turistlerle birlikte turistik bölgedeki kültürel çekim noktalarının ziyaret edebilmesi	,768	,957
17. Yerel halk ile turistler arasında kültür alışverişinin gerçekleşmesi	,702	,958
18. Turizmle birlikte yerel halkın hayat kalitesinin artması	,677	,958
19. Ziyaret sırasında alınan bilgilerde bölgenin tarihinin ve kültürünün doğru şekilde aktarılması	,748	,958
20. Yeşil alanlar, fauna ve floranın korunuyor olması	,747	,958
21. Çarpık kentleşme ile birlikte yeşil alanların yerine yüksek betonarme binaların yapılmaması	,685	,958
22. Tarihi ve kültürel kaynakların korunması	,771	,958
23. Turistik bölgenin çevresindeki yöresel mimari dokunun korunması	,762	,958
24. Çevre, hava ve su kirliliğinin düzeyi	,769	,957
25. Yenilenebilir kaynakların kullanılması	,762	,957
26. Geri dönüşümün uygulanması	,774	,957
27. Turistik bölgenin turist sayısı açısından kalabalık olmaması	,545	,960
28. Bölgenin kontrolsüz turizm gelişimini sınırlandırması	,615	,959
Ölçeğin Tamamı için Cronbach's Alpha ,960 Ölçeğin Birinci Yarısı için Cronbach's Alpha ,918 Ölçeğin İkinci Yarısı için Cronbach's Alpha ,944 Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları Değer Aralığı ,542 – ,771		

Sürdürülebilirlik ölçeği, 28 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin tamamı için Cronbach's Alpha değeri ,960'tır. Ölçeğin birinci yarısı için Cronbach's Alpha değeri ,918'dir. Ölçeğin ikinci yarısı için Cronbach's Alpha değeri ise ,944'tür. Ölçeğin

tamamı, birinci yarısı ve ikinci yarısı için Alpha değerinin, 60'dan büyük olması, ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir (Kalaycı, 2016, s.405).

Tablo 4.13 Ekoturizm Algısı Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Ekoturizm algısı ölçeği maddeleri	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları	Madde Silinirse Elde Edilecek Cronbach's Alpha Değeri
1. Turizm ile eko-turizm aynı anlama gelir.	,301	,971
2. Eko-turizm hakkında yeterince bilgim var.	,573	,968
3. Eko-turizm daha fazla gelir elde etme imkanı veren bir turizm türüdür.	,573	,968
4. Eko-turizm doğa dostu bir turizm türüdür.	,721	,967
5. Eko-turizm doğayı anlatan ve uygulamalı öğreten bir turizm türüdür.	,742	,967
6. Eko-turizmin doğa ile ilgili turları ve aktiviteleri kapsayan bir turizm ürünüdür.	,741	,967
7. Eko-turizm stresten kaçış ve rahatlama sağlayan turizm türüdür.	,741	,967
8. Eko-turizm çevreyi koruyan ve yerel refahına katkı sağlayan bir turizm türüdür.	,762	,967
10. Eko-turizmin gelişmesi yörenin ekonomik durumunu iyileştirmektedir.	,739	,967
11. Eko-turizm yerel halk için yeni iş fırsatları doğurmaktadır.	,750	,967
12. Eko-turizm sayesinde yerel halkın alım gücü artar	,710	,967
13. Eko-turizm halkın yaşam kalitesini artırmaktadır.	,824	,966
14. Eko-turizm bölgede diğer ticari ve sanayi faaliyetlerin gelişmesini sağlamaktadır.	,704	,967
15. Eko-turizm bölgenin tanıtımına katkı sağlamaktadır.	,795	,967
16. Eko-turizm tarihi-kültürel dokunun korunmasına yardımcı olur.	,746	,967
17. Eko-turizm insanları birbirine yakınlaştırır.	,787	,967
18. Eko-turizm halkın çevreyi daha da temiz tutmasını sağlamaktadır.	,788	,967
19. Eko-turizm kırsal bölgelerin kentleşme olgusunu hızlandırmaktadır.	,604	,968
20. Eko-turizm farklı kültürlerin tanınmasında bir köprü görevi üstlenmektedir.	,790	,967
21. Eko-turizm insanların kültür ve çevre konusunda daha bilinçli olmasını sağlamaktadır.	,834	,966
22. Eko-turizm halkın sahip olduğu ulusal ve kültürel değerlere övünç duymasını sağlamaktadır.	,808	,967
23. Eko-turizmi geliştirmek amacıyla ekolojik ürün satışları yapılmalıdır.	,785	,967
24. Eko-turizm halka ek gelir sağlamaktadır.	,797	,967
25. Eko-turizm doğanın korunmasına destek sağlamaktadır.	,797	,967
26. Eko-köyler hakkında bilgi sahibiyim.	,606	,968
27. Eko-turizm stresten uzaklaşmayı sağlamaktadır.	,780	,967
28. Eko-turizm doğa ile baş başa bir tatil sunmaktadır.	,818	,966
Ölçeğin Tamamı için Cronbach's Alpha ,968 Ölçeğin Birinci Yarısı için Cronbach's Alpha ,933 Ölçeğin İkinci Yarısı için Cronbach's Alpha ,955 Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları Değer Aralığı ,301 – ,834		

Ekoturizm ölçeği, 28 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin tamamı için Cronbach's Alpha değeri ,965 olarak hesaplanmıştır. Ancak ölçek maddelerine ilişkin madde-bütün korelasyon yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin toplanabilirlik özelliğinin bozulmaması için (Kalaycı 2014, s.412) madde-toplam korelasyonların 0,20 değerinden büyük olmasına ve negatif olmamasına dikkat edilmiş (Büyüköztürk, 2018, s. 183) ve bu durumda bir maddeye (Eko-turizmin faydalarını biliyorum, madde-toplam korelasyon değeri: ,194) rastlanmıştır. Dolayısıyla bu madde ölçekten çıkarılmış, tekrar yapılan güvenirlik analizi sonucunda Cronbach' alpha değeri yükselerek ,968 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin birinci yarısı için Cronbach's Alpha değeri ,933'tür. Ölçeğin ikinci yarısı için Cronbach's Alpha değeri ise ,955'tir. Ölçeğin tamamı, birinci yarısı ve ikinci yarısı için Alpha değerinin, 60'dan büyük olması, ölçeğin oldukça güvenilir

4.5. Geçerlik Analizleri

Sürdürülebilirlik ölçeği için faktör analizi uygulanmış, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik değeri ise ,933 olarak belirlenmiştir. Bu değer, örneklem büyüklüğünün faktör analizi için önemli ölçüde yeterli olduğunu göstermektedir (Çokluk vd., 2012). Sürdürülebilirlik ölçeğinin Bartlett küresellik testi değeri 8264,660; Bu değer, 0,0001 düzeyinde anlamlıdır. Bartlett küresellik testinin 0,0001'deki ki-kare değerlerinin anlamlılığı da, verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini gösterir. Bu durumda verilere çok değişkenli istatistiksel teknikler uygulanabilir (Çokluk vd., 2010). Sürdürülebilirlik ölçeğinin faktör analizi sonuçları Tablo 4.5'te yer almaktadır.

Tablo 4.5’de yer alan sürdürülebilirlik ölçeğinin faktör analizinde binişik madde olması durumunda ise farkın en az ,100 olmasına (Bayram, 2009, s.205); ayrıca maddeler için faktör yükünün ,45’in altında olmamasına (Chiu & Henry, 1990, s.125) dikkat edilmiştir. Bu bağlamda, binişik madde olarak tespit edilen “8. Bölgenin turizm amacıyla sadece belirli dönemlerde değil, sürekli gidilen bir yer olması (Faktör yükleri: ,502 - ,499)” ifadesi analizden çıkarılmış; ayrıca herhangi bir faktör altına yüklenmediği tespit edilen “17. Yerel halk ile turistler arasında kültür alışverişinin gerçekleşmesi” ifadesi de çıkarılarak faktör analizi tekrarlanmıştır. Tekrarlanan faktör analizi sonucunda, elde edilen sonuçların belirtilen ön kabule uygun olduğu görülmüştür. Sürdürülebilirliği açıklayan 28 maddeden 26 madde 6 faktörle bir araya gelmektedir. Ayrıca toplam varyansa %74,981 oranında katkı sağladığı tespit edilmiştir. Faktörleri isimlendirmek için, bir faktör altında büyük ağırlıkları olan değişkenler (Kalaycı, 2014, s.330) ve ayrıca ilgili literatür dikkate alınmıştır.

Sürdürülebilirlik ölçeğine faktör analizinden sonra uygulanan güvenilirlik analizinde Cronbach's Alpha değeri ,956 olarak hesaplanmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin testinde örneklem yeterlilik değerinin ,933 olarak belirlenmesi örneklem büyüklüğünün faktör analizi için anlamlı düzeyde yeterli olduğunu göstermektedir. sürdürülebilirlik ölçeğinin Bartlett küresellik testi değeri 8264,660 olup bu değer 0,0001 düzeyinde anlamlı olması verilerin çoklu normal dağılım gösterdiğini dolayısıyla verilere çok değişkenli istatistiksel tekniklerin uygulanabileceğini göstermektedir (Çokluk vd., 2010).

Faktör analizine göre sürdürülebilirlik ölçeğinin kültürel ve çevresel koruma olarak adlandırılan birinci faktörü 10 maddeden oluşmaktadır. Öz değeri 5,340 olup toplam varyansın %20,540’ını açıklamaktadır. Ayrıca faktörün güvenilirlik katsayısının (Cronbah’s Alpha) ,943 olması faktör maddelerinin birbiriyle tutarlı olduğunu göstermektedir. Faktörde; “22.Tarihi ve kültürel kaynakların korunması” , “23.Turistik bölgenin çevresindeki yöresel mimari dokunun korunması” , “21.Çarpık kentleşme ile birlikte yeşil alanların yerine yüksek betonarme binaların **yapılmaması**” , “25.Yenilenebilir kaynakların kullanılması”, “24.Çevre, hava ve su kirliliğinin düzeyi” , “20.Yeşil alanlar, fauna ve floranın korunuyor olması” , “26.Geri dönüşümün uygulanması” , “19.Ziyaret sırasında alınan bilgilerde bölgenin tarihinin ve kültürünün doğru şekilde aktarılması” , “18.Turizmle birlikte yerel halkın hayat kalitesinin

artması” , “16.Yerel halkın turistlerle birlikte turistik bölgedeki kültürel çekim noktalarının ziyaret edebilmesi” ifadeleri bir araya gelmiştir.

Faktör analizine göre sürdürülebilirlik ölçeğinin turizmin sosyo-kültürel etkileri olarak adlandırılan ikinci faktörü 3 maddeden oluşmaktadır. Öz değeri 3,318 olup toplam varyansın %12,763’ünü açıklamaktadır. Ayrıca faktörün güvenirlik katsayısının (Cronbah’s Alpha) ,868 olması faktör maddelerinin birbiriyle tutarlı olduğunu göstermektedir. Faktörde; “13.Turizmin bölgede olumsuz davranışlara neden **olmaması**” , “14.Turistlerin bölgede olumsuz davranışlara neden **olmaması**” , “15.Yerel halkın da turistlerin faydalandığı olanaklardan yararlanabilmesi” ifadeleri bir araya gelmiştir.

Faktör analizine göre sürdürülebilirlik ölçeğinin hizmetler ve tesisler olarak adlandırılan üçüncü faktörü 4 maddeden oluşmaktadır. Öz değeri 3,039 olup toplam varyansın %11,690’nını açıklamaktadır. Ayrıca faktörün güvenirlik katsayısının (Cronbah’s Alpha) ,861 olması faktör maddelerinin birbiriyle tutarlı olduğunu göstermektedir. Faktörde; “10.Bölgedeki hizmet kalitesi seviyesi” , “9.Bölgedeki turizm tesislerinin durumu” , “11.Yerel topluluğun kültürüne ve değerlerine saygı gösterilerek bölgedeki turizm gelişiminin yapılması” , “12.Yerel yönetimlerin yerel halkın kültür ve değerlerine saygı göstermesi” ifadeleri bir araya gelmiştir.

Faktör analizine göre sürdürülebilirlik ölçeğinin turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlama olarak adlandırılan dördüncü faktörü 4 maddeden oluşmaktadır. Öz değeri 2,807 olup toplam varyansın %10,795’ini açıklamaktadır. Ayrıca faktörün güvenirlik katsayısının (Cronbah’s Alpha) ,830 olması faktör maddelerinin birbiriyle tutarlı olduğunu göstermektedir. Faktörde; “5.Bölgede harcadığınız paranın kültürel çekim noktalarının korunması için kullanılması” , “4.Fiyatların turistik bölgenin varlığını gelecekte sürdürebilmesi için yeterli düzeyde olması” , “6.Yerel halkın turizm kuruluşlarında sadece düşük ücretli işlerde değil, aynı zamanda yüksek ücretli işlerde istihdamının sağlanması” , “7.Turistik bölgeye ulaşımın kolay olması” ifadeleri bir araya gelmiştir.

Faktör analizine göre sürdürülebilirlik ölçeğinin yerel ürünler ve sağlayıcılar olarak adlandırılan beşinci faktörü 3 maddeden oluşmaktadır. Öz değeri 2,733 olup toplam varyansın %10,511’ini açıklamaktadır. Ayrıca faktörün güvenirlik katsayısının (Cronbah’s Alpha) ,876 olması faktör maddelerinin birbiriyle tutarlı olduğunu

göstermektedir. Faktörde; “1.Yerel halkın yaptığı yöresel ürünlerin satılması” , “2.Yerel halkın yaptığı geleneksel ürünlerin satılması” , “3.Verilen hizmetlerin uluslararası zincirler yerine yerel halk tarafından sunulması” ifadeleri bir araya gelmiştir.

Faktör analizine göre sürdürülebilirlik ölçeğinin turizmin büyümesinin sınırları olarak adlandırılan altıncı faktörü 2 maddeden oluşmaktadır. Öz değeri 2,257 olup toplam varyansın %8,682’sini açıklamaktadır. Ayrıca faktörün güvenilirlik katsayısının (Cronbah’s Alpha) ,813 olması faktör maddelerinin birbiriyle tutarlı olduğunu göstermektedir. Faktörde; “27.Turistik bölgenin turist sayısı açısından kalabalık **olmaması**” ve “28.Bölgenin kontrolsüz turizm gelişimini sınırlandırması” ifadeleri bir araya gelmiştir.

Ekoturizm algısı ölçeği için faktör analizi uygulanmış, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik değeri ise ,933 olarak belirlenmiştir. Bu değer, örneklem büyüklüğünün faktör analizi için önemli ölçüde yeterli olduğunu göstermektedir (Çokluk vd., 2012). Ekoturizm algısı ölçeğinin Bartlett küresellik testi değeri 8264,660; Bu değer, 0,0001 düzeyinde anlamlıdır. Bartlett küresellik testinin 0,0001'deki ki-kare değerlerinin anlamlılığı da, verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini gösterir. Bu durumda verilere çok değişkenli istatistiksel teknikler uygulanabilir (Çokluk vd., 2010). Ekoturizm algısı ölçeğinin faktör analizi sonuçları Tablo 4.6’da yer almaktadır.

Tablo 4.15 Ekoturizm Algısı Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

	Eskökenlilik	Faktör yükü	Özdeğer	Açıklanan varyans	Ortalama	Alpha
Faktör 1: Ekoturizmin Halka Katkısı			8,289	36,040	4,3278	,962
22. Eko-turizm halkın sahip olduğu ulusal ve kültürel değerlere övünç duymasını sağlamaktadır.	,788	,837				
24. Eko-turizm halka ek gelir sağlamaktadır.	,751	,794				
23. Eko-turizmi geliştirmek amacıyla ekolojik ürün satışları yapılmalıdır.	,725	,781				
21. Eko-turizm insanların kültür ve çevre konusunda daha bilinçli olmasını sağlamaktadır.	,771	,762				
25. Eko-turizm doğanın korunmasına destek sağlamaktadır.	,757	,755				
13. Eko-turizm halkın yaşam kalitesini artırmaktadır.	,760	,722				
27. Eko-turizm stresten uzaklaşmayı sağlamaktadır.	,706	,690				
15. Eko-turizm bölgenin tanıtımına katkı sağlamaktadır.	,694	,688				
28. Eko-turizm doğa ile baş başa bir tatil sunmaktadır.	,755	,682				
16. Eko-turizm tarihi-kültürel dokunun korunmasına yardımcı olur.	,670	,675				
18. Eko-turizm halkın çevreyi daha da temiz tutmasını sağlamaktadır.	,695	,667				
14. Eko-turizm bölgede diğer ticari ve sanayi faaliyetlerin gelişmesini sağlamaktadır.	,654	,613				
11. Eko-turizm yerel halk için yeni iş fırsatları doğurmaktadır.	,652	,602				
12. Eko-turizm sayesinde yerel halkın alım gücü artar.	,607	,580				
10. Eko-turizmin gelişmesi yörenin ekonomik durumunu iyileştirmektedir.	,600	,560				
26. Eko-köyler hakkında bilgi sahibiyim	,408	,522				
Faktör 2: Ekoturizmin Doğa ile İlişkilendirilmesi			5,491	23,875	4,2540	,936
6. Eko-turizmin doğa ile ilgili turları ve aktiviteleri kapsayan bir turizm türüdür.	,863	,863				
5. Eko-turizm doğayı anlatan ve uygulamalı öğreten bir turizm türüdür.	,851	,851				
4. Eko-turizm doğa dostu bir turizm türüdür.	,782	,808				
7. Eko-turizm stresten kaçış ve rahatlama sağlayan turizm türüdür.	,742	,753				
8. Eko-turizm çevreyi koruyan ve yerel refahına katkı sağlayan bir turizm türüdür.	,732	,693				
Faktör 3: Turizm-ekoturizm ilişkisi			2,543	11,059	4,2699	,767
1. Turizm ile eko-turizm aynı anlama gelir.	,648	,802				
3. Eko-turizm daha fazla gelir elde etme imkanı veren bir turizm türüdür.	,713	,852				
Temel Bileşen Analizi (Yalnızca bir bileşen çıkarıldı. çözüm döndürülemez) - Açıklanan toplam varyans: %70,973, KMO Örnekleme Yeterliliği: ,956 - Bartlett's Sphericity Test: 8436,543 s.d.; 253 p <0,001 Genel Ortalama: 4,3067 - Cronbach Alfa: ,965						
Yanıt kategorileri: 1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Kesinlikle katılıyorum						

Tablo 4.6’da yer alan ekoturizm algısı ölçeğinin faktör analizinde binişik madde olması durumunda ise farkın en az ,100 olmasına (Bayram, 2009, s.205); ayrıca maddeler için faktör yükünün ,45’in altında olmamasına (Chiu ve Henry, 1990, s.125) dikkat edilmiştir. Bu bağlamda, binişik madde olarak tespit edilen “2.Eko-turizm

hakkında yeterince bilgim var (Faktör yükleri: ,565 - ,489)” , “17. Eko-turizm insanları birbirine yakınlaştırır (Faktör yükleri: ,542 - ,538)” , “19. Eko-turizm kırsal bölgelerin kentleşme olgusunu hızlandırmaktadır (Faktör yükleri: ,491 - ,549)” , “20. Eko-turizm farklı kültürlerin tanınmasında bir köprü görevi üstlenmektedir (Faktör yükleri: ,548 - ,578)” ifadeleri analizden çıkarılmıştır. faktör analizi tekrarlanmıştır. Tekrarlanan faktör analizi sonucunda, elde edilen sonuçların belirtilen ön kabule uygun olduğu görülmüştür. Ekoturizm algısı ölçeğinin faktör analizi sonuçları belirtilen ön kabule uygundur. Ekoturizm algısını açıklayan 28 maddeden 23 madde üç faktör altında toplanmıştır ve toplam varyansa %70,973 oranında katkı sağlamaktadır. Faktörleri isimlendirmek için, bir faktör altında büyük ağırlıkları olan değişkenler (Kalaycı, 2014, s.330) ve ayrıca ilgili literatür dikkate alınmıştır.

Ekoturizm algısı ölçeğine faktör analizinden sonra uygulanan güvenilirlik analizinde Cronbach's Alpha değeri ,965 olarak hesaplanmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin testinde örneklem yeterlilik değerinin ,956 olarak belirlenmesi örneklem büyüklüğünün faktör analizi için anlamlı düzeyde yeterli olduğunu göstermektedir. sürdürülebilirlik ölçeğinin Bartlett küresellik testi değeri 8436,543 olup bu değer 0,0001 düzeyinde anlamlı olması verilerin çoklu normal dağılım gösterdiğini dolayısıyla verilere çok değişkenli istatistiksel tekniklerin uygulanabileceğini göstermektedir (Çokluk vd., 2010).

Faktör analizine göre ekoturizm algısı ölçeğinin ekoturizmin halka katkısı olarak adlandırılan birinci faktörü 15 maddeden oluşmaktadır. Öz değeri 8,289 olup toplam varyansın %36,040'ını açıklamaktadır. Ayrıca faktörün güvenilirlik katsayısının (Cronbah's Alpha) ,962 olması faktör maddelerinin birbiriyle tutarlı olduğunu göstermektedir. Faktörde; “22. Eko-turizm halkın sahip olduğu ulusal ve kültürel değerlere övünç duymasını sağlamaktadır.” , “24. Eko-turizm halka ek gelir sağlamaktadır.” , “23. Eko-turizmi geliştirmek amacıyla ekolojik ürün satışları yapılmalıdır.” , “21. Eko-turizm insanların kültür ve çevre konusunda daha bilinçli olmasını sağlamaktadır.” , “25. Eko-turizm doğanın korunmasına destek sağlamaktadır.” , “13. Eko-turizm halkın yaşam kalitesini artırmaktadır.” , “27. Eko-turizm stresten uzaklaşmayı sağlamaktadır.” , “15. Eko-turizm bölgenin tanıtımına katkı sağlamaktadır.” , “28. Eko-turizm doğa ile baş başa bir tatil sunmaktadır.” , “16. Eko-turizm tarihi-kültürel dokunun korunmasına yardımcı olur.” , “18.Eko-turizm

halkın çevreyi daha da temiz tutmasını sağlamaktadır.” , “14. Eko-turizm bölgede diğer ticari ve sanayi faaliyetlerin gelişmesini sağlamaktadır.” , “11.Eko-turizm yerel halk için yeni iş fırsatları doğurmaktadır.” , “12. Eko-turizm sayesinde yerel halkın alım gücü artar.” , “10. Eko-turizmin gelişmesi yörenin ekonomik durumunu iyileştirmektedir.” , “26. Eko-köyler hakkında bilgi sahibiyim. ifadeleri bir araya gelmiştir.

Faktör analizine göre ekoturizm algısı ölçeğinin ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesi olarak adlandırılan ikinci faktörü 5 maddeden oluşmaktadır. Öz değeri 5,491 olup toplam varyansın %23,875’ini açıklamaktadır. Ayrıca faktörün güvenirlik katsayısının (Cronbah’s Alpha) ,936 olması faktör maddelerinin birbiriyle tutarlı olduğunu göstermektedir. Faktörde; “6.Eko-turizmin doğa ile ilgili turları ve aktiviteleri kapsayan bir turizm ürünüdür.” , “5.Eko-turizm doğayı anlatan ve uygulamalı öğreten bir turizm türüdür.” , “4.Eko-turizm doğa dostu bir turizm türüdür.” , “7.Eko-turizm stresten kaçış ve rahatlama sağlayan turizm türüdür.” , “8.Eko-turizm çevreyi koruyan ve yerel refahına katkı sağlayan bir turizm türüdür.” ifadeleri bir araya gelmiştir.

Faktör analizine göre ekoturizm algısı ölçeğinin turizm – ekoturizm ilişkisi olarak adlandırılan üçüncü faktörü 2 maddeden oluşmaktadır. Öz değeri 2,543 olup toplam varyansın %11,059’unu açıklamaktadır. Ayrıca faktörün güvenirlik katsayısının (Cronbah’s Alpha) ,767 olması faktör maddelerinin birbiriyle tutarlı olduğunu göstermektedir. Faktörde; “1.Turizm ile eko-turizm aynı anlama gelir.” ve “3.Eko-turizm daha fazla gelir elde etme imkanı veren bir turizm türüdür.” ifadeleri bir araya gelmiştir.

4.6. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde demografik özelliklere ilişkin özellikler, korelasyon ve regresyon analizleri yer almaktadır.

4.6.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcıların demografik özelliklerinin dağılımı, Tablo 4.7’de verilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerini cinsiyet, medeni durum, yaş, gelir durumu eğitim durumu ve meslek durumu oluşturmaktadır.

Tablo 4.16 Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

	Frekans	Oran (%)		Frekans	Oran (%)
Cinsiyet			Medeni Durum		
Kadın	195	50,1	Evli	201	51,7
Erkek	194	49,9	Bekar	188	48,3
Toplam	389	100,0	Toplam	389	100,0
Eğitim Durumu			Gelir durumu		
Lisans öncesi	51	13,1	0-4000 TL	123	31,6
Ön lisans	49	12,6	4001 TL- 8000 TL	97	24,9
Lisans	243	62,5	8001 TL ve üzeri	169	43,4
Lisansüstü	46	11,8	-	-	-
Toplam	389	100,0	Toplam	389	100,0
Yaş			Meslek Durumu		
18-24 yaş arası	73	18,8	Öğretmen	122	31,4
25-30 yaş arası	92	23,7	Memur	21	5,4
31-36 yaş arası	121	31,1	Sağlık çalışanı	37	9,5
37-42 yaş arası	59	15,2	Öğrenci	43	11,1
43 yaş ve üzeri	44	11,3	Turizmci	19	4,9
-	-	-	Özel güvenlik çalışanı	8	2,1
-	-	-	Ev hanımı	15	3,9
-	-	-	Diğer	124	31,9
Toplam	389	100,0	Toplam	389	100,0

Tablo 4.7’de yapılan frekans analizi sonuçları incelendiğinde cinsiyete göre katılımcıların çoğunluğunu kadın katılımcıların (n=195) oluşturduğu görülse de 1 katılımcı farkı ile bu oranın neredeyse eşit olduğu söylenebilir. Medeni duruma göre evli katılımcıların (n=201), eğitim durumuna göre lisans mezunlarının (n=243), yaş değişkenine göre 31-36 yaş aralığında olan katılımcıların (n=121) oluşturduğu görülmektedir. Ek olarak, mesleki duruma göre öğretmenlerin (n=122), gelir durumuna göre 8001 TL ve üzeri (n=169) geliri olan katılımcıların çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir.

4.6.1.1 Araştırma Değişkenlerine İlişkin İfadelerin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Araştırmanın bu bölümünde, sürdürülebilirlik ve ekoturizm ölçeklerine ilişkin yerel turistlerin fikir ve düşüncelerine yönelik algılarının ortalamalarını gösteren tablolar yer almaktadır. Yerel turistlerin sürdürülebilirliğine ilişkin algıları Tablo 20’de gösterilmiştir. Yerel turistlerin sürdürülebilirliğe ilişkin algılarını belirlemek için Son derece önemsiz, Önemsiz, Kısmen önemli, Önemli, Son derece önemli şeklinde cevapların yer aldığı beşli likert ölçeği detaylı bir şekilde incelenmiştir. Yerel turistlerin ekoturizme ilişkin algıları Tablo 4.8’de gösterilmiştir. Yerel turistlerin

ekoturizme ilişkin algılarını belirlemek için Kesinlikle katılmıyorum, Katılmıyorum, Kararsızım, Katılıyorum, Kesinlikle katılıyorum şeklinde cevapların yer aldığı beşli likert ölçeği detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Tablo 4.17 Yerel Turistlerin Sürdürülebilirliğe İlişkin İfadelerinin
Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Son derece önemsiz		Önemsiz		Kısmen önemli		Önemli		Son derece önemli		Ortalama
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Faktör1: Kültürel ve Çevresel Koruma											
22.Tarihi ve kültürel kaynakların korunması	-	-	5	1,3	34	8,7	78	20,1	272	69,9	4,59
23.Turistik bölgenin çevresindeki yöresel mimari dokunun korunması	-	-	8	2,1	39	10,0	83	21,3	259	66,6	4,52
21.Çarpık kentleşme ile birlikte yeşil alanların yerine yüksek betonarme binaların yapılmaması	5	1,3	22	5,7	53	13,6	77	19,8	232	59,6	4,31
25.Yenilenebilir kaynakların kullanılması	5	1,3	10	2,6	61	15,7	85	21,9	228	58,6	4,34
24.Çevre, hava ve su kirliliğinin düzeyi	4	1,0	12	3,1	47	12,1	84	21,6	242	62,2	4,41
20.Yeşil alanlar, fauna ve floranın korunuyor olması	3	,8	6	1,5	42	10,8	86	22,1	252	64,8	4,49
26.Geri dönüşümün uygulanması	7	1,8	16	4,1	60	15,4	87	22,4	219	56,3	4,27
19.Ziyaret sırasında alınan bilgilerde bölgenin tarihinin ve kültürünün doğru şekilde aktarılması	3	,8	6	1,5	50	12,9	83	21,3	247	63,5	4,45
18.Turizmle birlikte yerel halkın hayat kalitesinin artması	2	,5	15	3,9	40	10,3	105	27,0	227	58,4	4,39
16.Yerel halkın turistlerle birlikte turistik bölgedeki kültürel çekim noktalarının ziyaret edebilmesi	1	,3	7	1,8	62	15,9	102	26,2	217	55,8	4,35
Faktör 2: Turizmin sosyo-kültürel etkileri											
13.Turizmin bölgede olumsuz davranışlara neden olmaması	2	,5	15	3,9	52	13,4	107	27,5	213	54,8	4,32
14.Turistlerin bölgede olumsuz davranışlara neden olmaması	3	,8	13	3,3	58	14,9	103	26,5	212	54,5	4,31
15.Yerel halkın da turistlerin faydalandığı olanaklardan yararlanabilmesi	5	1,3	6	1,5	50	12,9	103	26,5	225	57,8	4,38
Faktör 3: Hizmetler ve Tesisler											
10.Bölgedeki hizmet kalitesi seviyesi	5	1,3	9	2,3	49	12,6	98	25,2	228	58,6	4,38
9.Bölgedeki turizm tesislerinin durumu	7	1,8	9	2,3	56	14,4	112	28,8	205	52,7	4,28
11.Yerel topluluğun kültürüne ve değerlerine saygı gösterilerek	1	,3	5	1,3	59	15,2	97	24,9	227	58,4	4,40

bölgedeki turizm gelişiminin yapılması											
12.Yerel yönetimlerin yerel halkın kültür ve değerlerine saygı göstermesi	-	-	4	1,0	52	13,4	97	24,9	236	60,7	4,45
Faktör 4: Turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlama											
5.Bölgede harcadığınız paranın kültürel çekim noktalarının korunması için kullanılması	2	,5	24	6,2	59	15,2	123	31,6	181	46,5	4,17
4.Fiyatların turistik bölgenin varlığını gelecekte sürdürebilmesi için yeterli düzeyde olması	6	1,5	14	3,6	71	18,3	130	33,4	168	43,2	4,13
6.Yerel halkın turizm kuruluşlarında sadece düşük ücretli işlerde değil, aynı zamanda yüksek ücretli işlerde istihdamının sağlanması	-	-	19	4,9	74	19,0	101	26,0	195	50,1	4,21
7.Turistik bölgeye ulaşımın kolay olması	1	,3	3	,8	47	12,1	92	23,7	246	63,2	4,49
Faktör 5: Yerel ürünler & Sağlayıcılar											
1.Yerel halkın yaptığı yöresel ürünlerin satılması	3	,8	7	1,8	44	11,3	116	29,8	219	56,3	4,39
2.Yerel halkın yaptığı geleneksel ürünlerin satılması	-	-	11	2,8	49	12,6	113	29,0	216	55,5	4,37
3.Verilen hizmetlerin uluslararası zincirler yerine yerel halk tarafından sunulması	5	1,3	14	3,6	83	21,3	103	26,5	184	47,3	4,15
Faktör 6: Turizmin büyümesinin sınırları											
27.Turistik bölgenin turist sayısı açısından kalabalık olmaması	15	3,9	35	9,0	93	23,9	99	25,4	147	37,8	3,84
28.Bölgenin kontrolsüz turizm gelişimini sınırlandırması	14	3,6	23	5,9	85	21,9	100	25,7	167	42,9	3,98

Tablo 4.8 incelendiğinde, sürdürülebilirliğe ilişkin yerel turistlerin algılamalarının ortalamasına bakıldığında çoğunluk olarak olumlu yönde ifadelerle katıldıkları görülmektedir. Yani ifadeleri çoğunluklu olarak önemli buldukları görülmektedir. Özellikle, yerel turistler, kültürel ve çevresel koruma boyutu altında yer alan “*Tarihi ve kültürel kaynakların korunması (ortalama:4,59)*” ifadesine ve sonrasında yine aynı boyut altında yer alan “*Turistik bölgenin çevresindeki yöresel mimari dokunun korunması (ortalama: 4,52)*”ifadesine; turizmin sosyo-kültürel etkileri boyutu altında yer alan “*Yerel halkın da turistlerin faydalandığı olanaklardan yararlanabilmesi (ortalama: 4,38)*” ifadesine; hizmetler ve tesisler boyutu altında yer alan “*Yerel yönetimlerin yerel halkın kültür ve değerlerine saygı göstermesi (ortalama: 4,45)*”ifadesine ve sonrasında yine aynı boyut altında yer alan “*Yerel topluluğun kültürüne ve değerlerine saygı gösterilerek bölgedeki turizm gelişiminin yapılması (ortalama:4.40)*” ifadesine; turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlama boyutu altında yer alan “*Turistik bölgeye ulaşımın kolay olması (ortalama: 4,49)*” ifadesine; yerel ürünler & sağlayıcılar boyutu altında yer alan “*Yerel halkın yaptığı yöresel*

6.Eko-turizmin doğa ile ilgili turları ve aktiviteleri kapsayan bir turizm türüdür.	8	2,1	19	4,9	95	24,4	162	41,6	105	27,0	3,87
5.Eko-turizm doğayı anlatan ve uygulamalı öğreten bir turizm türüdür.	9	2,3	19	4,9	106	27,2	149	38,3	106	27,2	3,89
4.Eko-turizm doğa dostu bir turizm türüdür.	9	2,3	25	6,4	76	19,5	170	43,7	109	28,0	3,89
7.Eko-turizm stresten kaçış ve rahatlama sağlayan turizm türüdür.	4	1,0	21	5,4	85	21,9	162	41,6	117	30,1	3,94
8.Eko-turizm çevreyi koruyan ve yerel refahına katkı sağlayan bir turizm türüdür.	7	1,8	24	6,2	98	25,2	142	36,5	118	30,3	3,87
Faktör 3: Turizm-ekoturizm ilişkisi											
1.Turizm ile eko-turizm aynı anlama gelir.	46	11,8	89	22,9	111	28,5	98	25,2	45	11,6	3,02
3.Eko-turizm daha fazla gelir elde etme imkanı veren bir turizm türüdür.	10	2,6	48	13,2	129	33,2	136	35,0	66	17,0	3,51

Tablo 4.9 incelendiğinde, genel olarak ekoturizme ilişkin yerel turistlerin algılarının ortalamasına bakıldığında ifadelere çoğunluk olarak olumlu yönde katılım gösterdikleri söylenebilir. Özellikle, yerel turistler, ekoturizmin halka katkısı boyutu altında yer alan “*Ekoturizm bölgenin tanıtımına katkı sağlamaktadır*” ifadesine; ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesi boyutu altında yer alan “*Ekoturizm stresten kaçış ve rahatlama sağlayan bir turizm türüdür*” ifadesine; son olarak turizm-ekoturizm ilişkisi boyutu altında yer alan “*Ekoturizm daha fazla gelir elde etme imkanı veren bir turizm türüdür*” ifadesine çoğunluk olarak katılım göstermişlerdir.

4.6.2. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Analizi

Korelasyon, iki değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi veya bir değişkenin iki veya daha çok değişken ile olan ilişkisini test etmek, varsa bu ilişkinin derecesini ölçmek için kullanılan istatistiksel bir işlemdir (Sungur, 2016). Bu işlemin sonunda korelasyon katsayısı olarak adlandırılan ve -1 ile +1 arasında değer alan bir sonuç elde edilir. Bu sonuçlar da r ile gösterilir (Can, 2013). Korelasyon analizine ilişkin sonuçlara Tablo 4.10’da yer verilmiştir.

Tablo 4.19 Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Analizi

			Kültürel ve Çevresel Koruma	Turizmin Sosyo-kültürel Etkileri	Hizmetler ve Tesisler	Turizm Harcamalarının Kullanımı ve Fiyatlama	Yerel Ürünler & Sağlayıcılar	Turizmin Büyümesinin Sınırları	Ekoturizmin Halka Katkısı	Ekoturizmin Doğa ile İlişkilendirilmesi	Turizm – Ekoturizm İlişkisi
Sürdürülebilirlik	Kültürel ve Çevresel Koruma	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	1 389	,668** ,000 389	,705** ,000 389	,647** ,000 389	,548** ,000 389	,601** ,000 389	,951** ,000 389	,672** ,000 389	,541** ,000 389
	Turizmin Sosyo-kültürel Etkileri	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,668** ,000 389	1 389	,624** ,000 389	,485** ,000 389	,473** ,000 389	,392** ,000 389	,782** ,000 389	,506** ,000 389	,463** ,000 389
	Hizmetler ve Tesisler	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,705** ,000 389	,624** ,000 389	1 389	,590** ,000 389	,469** ,000 389	,436** ,000 389	,798** ,000 389	,631** ,000 389	,460** ,000 389
	Turizm Harcamalarının Kullanımı ve Fiyatlama	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,647** ,000 389	,485** ,000 389	,590** ,000 389	1 389	,583** ,000 389	,493** ,000 389	,696** ,000 389	,981** ,000 389	,602** ,000 389
	Yerel Ürünler & Sağlayıcılar	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,548** ,000 389	,473** ,000 389	,469** ,000 389	,583** ,000 389	1 389	,368** ,000 389	,589** ,000 389	,590** ,000 389	,981** ,000 389
	Turizmin Büyümesinin Sınırları	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,601** ,000 389	,392** ,000 389	,436** ,000 389	,493** ,000 389	,368** ,000 389	1 389	,710** ,000 389	,510** ,000 389	,375** ,000 389
Ekoturizm	Ekoturizmin Halka Katkısı	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,951** ,000 389	,782** ,000 389	,798** ,000 389	,696** ,000 389	,589** ,000 389	,710** ,000 389	1 389	,726** ,000 389	,585** ,000 389
	Ekoturizmin Doğa ile İlişkilendirilmesi	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,672** ,000 389	,506** ,000 389	,631** ,000 389	,981** ,000 389	,590** ,000 389	,510** ,000 389	,726** ,000 389	1 389	,606** ,000 389
	Turizm – Ekoturizm İlişkisi	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,541** ,000 389	,463** ,000 389	,460** ,000 389	,602** ,000 389	,981** ,000 389	,375** ,000 389	,585** ,000 389	,606** ,000 389	1 389
** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (2-tailed)											
* Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır (2tailed)											

Tablo 4.10'da sürdürülebilirlik ilişkin boyutlar arasındaki ilişki incelendiğinde; kültürel ve çevresel koruma ile turizmin sosyo-kültürel etkileri ($r = ,668^{**}$, $p = ,000$

<0,01), hizmetler ve tesisler ($r = ,705^{**}$, $p = ,000 <0,01$), turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlama ($r = ,647^{**}$, $p = ,000 <0,01$), yerel ürünler & sağlayıcılar ($r = ,548^{**}$, $p = ,000 <0,01$), turizmin büyümesinin sınırları ($r = ,601^{**}$, $p = ,000 <0,01$) arasında yüksek pozitif doğrusal ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumda, katılımcıların kültürel ve çevresel korumaya ilişkin algıları arttıkça turizmin sosyo-kültürel etkilerine, hizmetler ve tesislere, turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlamaya, yerel ürünler & sağlayıcılara, turizmin büyümesinin sınırlarına ilişkin algıları da artmaktadır.

Turizmin sosyo-kültürel etkileri ile hizmetler ve tesisler ($r = ,624^{**}$, $p = ,000 <0,01$), turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlama ($r = ,485^{**}$, $p = ,000 <0,01$), yerel ürünler & sağlayıcılar ($r = ,473^{**}$, $p = ,000 <0,01$), turizmin büyümesinin sınırları ($r = ,392^{**}$, $p = ,000 <0,01$) arasında yüksek pozitif doğrusal ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumda, katılımcıların turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin algıları arttıkça hizmetler ve tesislere, turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlamaya, yerel ürünler & sağlayıcılara, turizmin büyümesinin sınırlarına ilişkin algıları da artmaktadır.

Hizmetler ve tesisler ile turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlama ($r = ,590^{**}$, $p = ,000 <0,01$), yerel ürünler & sağlayıcılar ($r = ,469^{**}$, $p = ,000 <0,01$), turizmin büyümesinin sınırları ($r = ,436^{**}$, $p = ,000 <0,01$) arasında yüksek pozitif doğrusal ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumda, katılımcıların hizmetler ve tesislere ilişkin algıları arttıkça turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlamaya, yerel ürünler & sağlayıcılara, turizmin büyümesinin sınırlarına ilişkin algıları da artmaktadır.

Turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlama ile yerel ürünler & sağlayıcılar ($r = ,583^{**}$, $p = ,000 <0,01$), turizmin büyümesinin sınırları ($r = ,493^{**}$, $p = ,000 <0,01$) arasında yüksek pozitif doğrusal ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumda, katılımcıların turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlamaya ilişkin algıları arttıkça yerel ürünler & sağlayıcılara, turizmin büyümesinin sınırlarına ilişkin algıları da artmaktadır.

Yerel ürünler & sağlayıcılar ile turizmin büyümesinin sınırları ($r = ,368^{**}$, $p = ,000 <0,01$) arasında yüksek pozitif doğrusal ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumda, katılımcıların yerel ürünler & sağlayıcılara ilişkin algıları arttıkça turizmin büyümesinin sınırlarına ilişkin algıları da artmaktadır.

Ekoturizme ilişkin boyutlar arasındaki ilişki incelendiğinde; ekoturizmin halka katkısı ile ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesi ($r = ,726^{**}$, $p = ,000 < 0,01$), turizm-ekoturizm ilişkisi ($r = ,585^{**}$, $p = ,000 < 0,01$) boyutları arasında pozitif yüksek düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumda katılımcıların ekoturizmin halka katkısına ilişkin algıları artıkça ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesine, turizm-ekoturizm ilişkisine yönelik algıları da artmaktadır.

Ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesi ile turizm-ekoturizm ilişkisi ($r = ,606^{**}$, $p = ,000 < 0,01$) boyutları arasında pozitif yüksek düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumda katılımcıların ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesine ilişkin algıları artıkça turizm-ekoturizm ilişkisine yönelik algıları da artmaktadır.

Sürdürülebilirlik ve ekoturizm boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde; kültürel ve çevresel koruma ile ekoturizmin halka katkısı ($r = ,951^{**}$, $p = ,000 < 0,01$), ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesi ($r = ,672^{**}$, $p = ,000 < 0,01$), turizm-ekoturizm ilişkisi ($r = ,541^{**}$, $p = ,000 < 0,01$) boyutları arasında pozitif yüksek düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Dolayısıyla katılımcıların kültürel ve çevresel korumaya ilişkin algıları artıkça ekoturizmin halka katkısına, ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesine, turizm-ekoturizm ilişkisine yönelik algıları da artmaktadır.

Turizmin sosyo-kültürel etkileri ile ekoturizmin halka katkısı ($r = ,782^{**}$, $p = ,000 < 0,01$), ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesi ($r = ,506^{**}$, $p = ,000 < 0,01$), turizm-ekoturizm ilişkisi ($r = ,463^{**}$, $p = ,000 < 0,01$) boyutları arasında pozitif yüksek düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Dolayısıyla katılımcıların turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin algıları artıkça ekoturizmin halka katkısına, ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesine, turizm-ekoturizm ilişkisine yönelik algıları da artmaktadır.

Hizmetler ve tesisler ile ekoturizmin halka katkısı ($r = ,798^{**}$, $p = ,000 < 0,01$), ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesi ($r = ,631^{**}$, $p = ,000 < 0,01$), turizm-ekoturizm ilişkisi ($r = ,460^{**}$, $p = ,000 < 0,01$) boyutları arasında pozitif yüksek düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumda katılımcıların hizmetler ve tesislere ilişkin algıları artıkça ekoturizmin halka katkısına, ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesine, turizm-ekoturizm ilişkisine yönelik algılarının da arttığı söylenebilir.

Turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlandırma ile ekoturizmin halka katkısı ($r = ,696^{**}$, $p = ,000 < 0,01$), ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesi ($r = ,981^{**}$, $p = ,000$

<0,01), turizm-ekoturizm ilişkisi ($r = ,602^{**}$, $p = ,000 < 0,01$) boyutları arasında pozitif yüksek düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumda katılımcıların turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlamaya ilişkin algıları artıkça ekoturizmin halka katkısına, ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesine, turizm-ekoturizm ilişkisine yönelik algılarının da arttığı söylenebilir.

Yerel ürünler & sağlayıcılar ile ekoturizmin halka katkısı ($r = ,589^{**}$, $p = ,000 < 0,01$), ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesi ($r = ,590^{**}$, $p = ,000 < 0,01$), turizm-ekoturizm ilişkisi ($r = ,981^{**}$, $p = ,000 < 0,01$) boyutları arasında pozitif yüksek düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumda yerel ürünler & sağlayıcılara ilişkin algıları artıkça ekoturizmin halka katkısına, ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesine, turizm-ekoturizm ilişkisine yönelik algılarının da arttığı söylenebilir.

Turizmin büyümesinin sınırları ile ekoturizmin halka katkısı ($r = ,710^{**}$, $p = ,000 < 0,01$), ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesi ($r = ,510^{**}$, $p = ,000 < 0,01$), turizm-ekoturizm ilişkisi ($r = ,375^{**}$, $p = ,000 < 0,01$) boyutları arasında pozitif yüksek düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumda katılımcıların turizmin büyümesinin sınırlarına ilişkin algıları artıkça ekoturizmin halka katkısına, ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesine, turizm-ekoturizm ilişkisine yönelik algılarının da arttığı söylenebilir.

4.6.3. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Regresyon Analizi

Regresyon analizi, aralarında ilişki olan iki ya da daha fazla değişkenlerden birinin bağımlı değişken, diğerinin bağımsız değişkenler olarak ayırımı ile aralarındaki ilişkinin bir matematiksel eşitlik ile açıklanması olarak tanımlanmaktadır. Regrasyon analizinde (Büyüköztürk, 2019, s.93):

- Bağımlı değişken bir, bağımsız değişken bir ise, yönteme basit regrasyon analizi,
- Bağımlı değişken bir, bağımsız değişken iki ya da daha fazla ise çoklu regrasyon analizi,
- Bağımlı değişken iki ya da daha fazla ise çok değişkenli regrasyon analizi denir.

Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin matematiksel modelini açıklamaya yönelik çoklu regresyon analizi sonuçlarına Tablo 4.11’de yer verilmiştir.

Tablo 4.11 Araştırma Değişkenlerinin Boyutlarına İlişkin Regresyon Analizi

Bağımlı değişken	Model (Sabit/Bağımsız değişken)	Standardize edilmiş katsayılar		Standardize edilmiş katsayılar	T	Sig.	ANOVA		R	R ²	Adjusted R ²	Tolerance	V.I.F.
		Beta	Std. Hata				F	Sig.					
Ekoturizmin halka katkısı	(Sabit)	-,056	,024		-2,348	,019	6638,536	,000	,995	,991	,990		
	Kültürel ve Çevresel Koruma	,498	,008	,528	58,819	,000						,309	3,241
	Turizmin sosyo-kültürel etkileri	,177	,006	,213	30,152	,000						,497	2,013
	Hizmetler ve tesisler	,156	,007	,171	22,616	,000						,436	2,296
	Turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlama	,031	,007	,035	4,791	,000						,471	2,123
	Yerel ürünler & sağlayıcılar	,018	,005	,021	3,294	,001						,596	1,677
	Turizmin büyümesinin sınırları	,132	,004	,209	33,042	,000						,620	1,614
	(Sabit)	-,064	,049		-1,294	,196	1836,367	,000	,983	,966	,966		
Ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesi	Kültürel ve Çevresel Koruma	,019	,018	,018	1,059	,290						,309	3,241
	Turizmin sosyo-kültürel etkileri	-,003	,012	-,003	-,238	,812						,497	2,013
	Hizmetler ve tesisler	,069	,014	,068	4,822	,000						,436	2,296
	Turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlama	,909	,014	,918	67,235	,000						,471	2,123
	Yerel ürünler & sağlayıcılar	,008	,011	,009	,752	,452						,596	1,677
	Turizmin büyümesinin sınırları	,011	,008	,015	1,276	,203						,620	1,614
	(Sabit)	-,148	,057		-2,590	,010	1726,207	,000	,982	,964	,964		
Turizm-ekoturizm ilişkisi	Kültürel ve Çevresel Koruma	-,018	,020	-,015	-,880	,379						,309	3,241
	Turizmin sosyo-kültürel etkileri	-,002	,014	-,002	-,154	,878						,497	2,013
	Hizmetler ve tesisler	-,019	,017	-,017	-1,165	,245						,436	2,296
	Turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlama	,063	,016	,057	4,068	,000						,471	2,123
	Yerel ürünler & sağlayıcılar	,997	,013	,962	76,945	,000						,596	1,677
	Turizmin büyümesinin sınırları	,008	,010	,010	,809	,419						,620	1,614

Tablo 4.11, modelin tahmin edilen sonucundan elde edilen parametre değerlerini ve bunların t değerlerini göstermektedir. T istatistiği, değişkenlerin ayrı ayrı anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılır. F istatistiği, modelin bir bütün olarak anlamlılığını test etmek için kullanılır (Kalaycı, 2014). Çoklu regresyon analizi sonucunda, t istatistiğine göre kültürel ve çevresel korumanın, turizmin sosyo-kültürel etkilerinin, hizmetler ve tesislerin, turizmin harcamalarının kullanımı ve fiyatlama,

turizmin büyümesinin sınırlarının ekoturizmin halka katkısına ilişkin etkisi ($p=.000$); yerel ürünler & sağlayıcıların ekoturizmin halka katkısına ilişkin etkisi ($p=.001$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. F istatistiğine göre ($F=6638,536$, $p=.000$) model bir bütün olarak anlamlıdır. Modeldeki bağımsız değişken sayısı arttıkça R^2 değeri de artmaktadır. Bu nedenle çoklu regresyon analizinde Düzeltilmiş R^2 değerine bakılarak yorum yapılması tercih edilmektedir (Kalaycı, 2014). Bu açıdan bakıldığında, ekoturizmin halka katkısına ilişkin katılımcıların algılarındaki değişkenliğin %99'u kültürel ve çevresel korumayla, turizmin sosyo-kültürel etkileriyle, hizmetler ve tesislerle, turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlamayla, turizmin büyümesinin sınırlarıyla açıklanmaktadır.

Çoklu regresyon analizi sonucunda, t istatistiğine göre hizmetler ve tesislerin, turizmin harcamalarının kullanımı ve fiyatlamanın ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesine ilişkin etkisi ($p=.000$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. F istatistiğine göre ($F=1836,367$, $p=.000$) model bir bütün olarak anlamlıdır. Modeldeki bağımsız değişken sayısı arttıkça R^2 değeri de artmaktadır. Bu nedenle çoklu regresyon analizinde Düzeltilmiş R^2 değerine bakılarak yorum yapılması tercih edilmektedir (Kalaycı, 2014). Bu açıdan bakıldığında, ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesine ilişkin katılımcıların algılarındaki değişkenliğin %96,6'sı hizmetler ve tesislerle, turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlamayla açıklanmaktadır. Ancak t-istatistikine göre kültürel ve çevresel korumanın ($p=.290$), turizmin sosyo-kültürel etkilerinin ($p=.812$), yerel ürünler & sağlayıcıların ($p=.452$), turizmin büyümesinin sınırlarının ($p=.203$) ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesi üzerine etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Çoklu regresyon analizi sonucunda, t istatistiğine göre turizmin harcamalarının kullanımı ve fiyatlamanın, yerel ürünler & sağlayıcıların turizm-ekoturizm ilişkisi üzerinde etkisi ($p=.000$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. F istatistiğine göre ($F=1726,207$, $p=.000$) model bir bütün olarak anlamlıdır. Modeldeki bağımsız değişken sayısı arttıkça R^2 değeri de artmaktadır. Bu nedenle çoklu regresyon analizinde Düzeltilmiş R^2 değerine bakılarak yorum yapılması tercih edilmektedir (Kalaycı, 2014). Bu açıdan bakıldığında, turizm-ekoturizm ilişkisine ilişkin katılımcıların algılarındaki değişkenliğin %96,4'ü turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlamayla, yerel ürünler & sağlayıcılarla açıklanmaktadır. Ancak t-istatistikine göre

kültürel ve çevresel korumanın ($p=.379$), turizmin sosyo-kültürel etkilerinin ($p=.878$), hizmetler ve tesisler ($p=.245$), turizmin büyümesinin sınırlarının ($p=.419$) turizm-ekoturizm ilişkisi üzerine etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ekoturizm, sürdürülebilirlik amacıyla yapılan bir turizm türüken, doğal alanların ve kültürel değerlerin keşfedilmesine ve anlaşılmasına odaklanmaktadır. İyi bir planlamanın yapılmasıyla ortaya çıkarılan ve yönetilen ekoturizm alanları, finansal, eğitim, doğa ve tarih açısından daha az sürdürülebilir faaliyetler üzerinde olumlu etki yaratır ve doğrudan kazanımlar elde edilmesini sağlar. Ekoturizm, doğal, kültürel ve sosyal alan ve kaynakların kullanıldığı yerel mali eylemleri kapsar. Ekoturizm, faaliyetin yürütüldüğü bölgede yerel topluluğa sürdürülebilirlik açısından farklı geçinme yolları sunarak, bu kesimin gelişiminde etkin rol oynar. Turizmin bir alt dalı olan ekoturizm; turistler için doğa, tarih ve miras üzerine tecrübe yaratmayı ve kaynakları, korunması düşüncesiyle sürdürülebilir şekilde kullanmayı amaçlar. Fakat bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi, hem ekolojik hem de mali açıdan uygulanabilirliği gerektirir (Kiper, 2013).

Turizme ilişkin rotaların oluşturulmasında, bu oluşturulan rotaların planlanması, yönetilmesi ve sürekliliğin sağlanmasında bölgeyi ziyaret eden ve etmeyi amaçlayan turistlerin düşüncelerini almak önem taşır. Bunu gerçekleştirmek, ekoturizm ve sürdürülebilirliğe dair yürütülen çalışmaların etkilerini ortaya koymayı sağlar. Bu araştırmada ekoturizm ve sürdürülebilirlik kavramları arasındaki bağlantıyı ele almak, sürdürülebilirliğin ekoturizme dair hangi etkiler yarattığına ulaşmak hedeflenmiştir. Konuya ilişkin yürütülen analizler neticesinde, ekoturizm ve sürdürülebilirlik kavramları arasında pozitif ve doğrusal açıdan yüksek oranda ilişki olduğu ve sürdürülebilirliğin, ekoturizm üzerinde anlamlı bir etkiye yol açtığı görülmüştür.

Sürdürülebilir turizm, faaliyette ve işleyişte ortaya çıkan problemleri ve eksiklikleri belirlemek ve buna karşın istenen çözümleri sunabilmek adına her daim akademik çalışmalara ihtiyaç duyan bir uygulamadır. Bu turizmin gelişimi adına uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından yayımlanan içerikler mevcuttur ve bunlarla turizmde sürdürülebilirliğin sağlanmasına dair çeşitli tartışmalar bulunmaktadır. Bunlar pozitif göstergeler olsa da, yerel turist ve yerel halkın düşünceleri göz önünde bulundurulmamaktadır. Destinasyonlarda, yani ziyaret edilecek bölgelerde, sürdürülebilirliğe dair başarının sağlanması adına turistlerin görüşlerini göz önünde bulundurmak önemlidir. Bu sayede sürdürülebilirliğin işleyişini farklı açılardan

görebilmek ve anlamak, buna göre sürdürülebilirliği daha anlamlı gerçekleştirmek mümkün olabilir (Aydın ve Alvarez, 2020).

Son yıllarda, turist davranışlarında sürdürülebilirliğe yönelik değişimin ne kadar kesin olduğu (genel tüketici eğilimleriyle ilgili çoğu çalışmanın gösterdiği gibi) hakkında çok fazla tartışma yapılmıştır. Bazı çalışmalar bu değişimin fiilen yaşandığını ve turistlerin giderek daha sorumlu bir davranışa yöneldiğini gösterirken, bazıları ise tam tersine turistlerin çevre konusunda endişeli olduklarını ifade ettikleri için sadece yüzeysel bir farkındalığa sahip olduklarını, ancak uygulamada, kişisel düzeltici önlemler almak konusunda isteksiz olduklarını göstermektedir. Giderek daha net görünen şey, sürdürülebilirliğe değer veren ve tatillerinin tadını çıkarmak için bir destinasyon seçerken bunu dikkate alan bir talep segmentinin olduğudur. Diğer bir deyişle, ayırt edici bir özellik olarak ciddi bir sürdürülebilirlik taahhüdü veren ve “sürdürülebilir” imajı verebilen ve daha sonra elbette algılarla örtüşmesi gereken ürünler ve/veya destinasyonlar için bir pazar mevcuttur. Bu nedenle, turistlerin sürdürülebilirliği nasıl anladıklarını ve bir destinasyonda sürdürülebilirlikle ilgili değerleri tanımlayıp tanımlayamadıklarını bilmek önemlidir (Pulido-Fernández & López-Sánchez, 2014).

Bu araştırma, hem saha da hem de teoride yürütülen araştırmaların eksiklikleri dikkate alındığında, ekoturizm ve sürdürülebilir turizme dair literatürde az sayıda olan araştırmalara yenilerini ekleyebilmek ve bu turizmlerin işlevselliğine katkıda bulunmak için yürütülmüştür. Araştırma, kültürel destinasyonları sürdürülebilir hale getiren faktörler arasında hangilerinin önem arz ettiğini belirleyerek, akademik çalışmalara katkıda bulunmayı hedeflemiştir.

Araştırmada yapılan analizlere göre, turistik açıdan bir destinasyonun sürdürülebilirliğine verilen önem, kavramın altı yönünü ortaya koymaktadır. Bunlar; kültürel ve çevresel koruma, turizmin sosyo-kültürel etkileri, hizmetler ve tesisler, turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlandırma, yerel ürünler & sağlayıcılar, turizmin büyümesinin sınırlarıdır. Turistlerin bakış açısından destinasyonun sürdürülebilirliğine ilişkin çeşitli konuların bu şekilde sınıflandırılması, ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel boyutlardaki klasik sürdürülebilirlik gruplandırmasının ötesine geçmekte ve gelecek çalışmalara ilham kaynağı olmaktadır. Sürdürülebilirliğe verilen önem ölçeğindeki faktörlerin ortalama analizleri de en yüksek ortalamaya sahip

boyut olduğu için kültürel ve evre korumanın en kritik olarak kabul edildiğini göstermektedir.

Yürütülen araştırmada, kültür turizminin sürdürülebilirliği hususunda, kültürel ve çevresel koruma faktörü çerçevesinde tarihi ve kültürel kaynakların; bölge çevresinde bulunan yöresel mimari dokunun; yenilebilir kaynakların kullanılması; evre, hava ve su kirliliği düzeyinin; yeşil alan, fauna ve floranın korunmasının; geri dönüşüm projelerinin faaliyete geçirilmesinin; yerel halkın hayat kalitesinin arttırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu durumların, ekoturizmin sürdürülebilir hale getirilmesini sağlarken, doğanın korunması, yerel bölgede ekoturizmin gelişmesini ve yerel halkta yaşam kalitesinin artmasına katkı sunacağı görülmektedir. Bu bağlamda bölge tarihinin, mimarisinin ve doğasının korunmasına yönelik yerel yönetimler ve turizm firmalarının ortaklaşa hareket etmesi, sürdürülebilir turizmin gerçekleştirilmesine yönelik yerel halkın ve ziyaretçilerin görüşlerinin alınması önemlidir.

Turizmin sosyo-kültürel etkileri açısından bakıldığında, yerel turistler turizm faaliyetlerinin bölgede olumsuz davranışlara neden olmaması, ayrıca turistlerin de bölgede istenmeyen durumlara sebep olmaması gerektiğini düşünmektedirler. Bu bağlamda turistik bölgelerde yaşanabilecek olumsuz durumlara karşın, turizm acenteleri yörede bulunan halkın yaşam tarzlarına dair gerekli açıklamaları yapmalı ve ziyaretçileri bilgilendirmelidir.

Hizmetler ve tesislerin ekoturizme etkisi açısından, bölgede hizmet kalitesi seviyesinin ve turizm tesislerinin durumunun önemli olduğu görülmektedir. Bu hizmetler gerçekleştirilirken yerel topluluğun da dikkate alınması, kltrlarına ve değerlerine saygı gösterilmesi ve buna göre hizmet gelişiminin sağlanması ve çalışmaların yürütülmesi gerektiği düşünülmektedir. Bölgede yerel halk dikkate alınarak, yerel ve kamu kurumları, dernekler ve diğer finansal destek sağlayabilecek kuruluşlar ile doğa ve mimari tahrip edilmeden hizmet kalitesi arttırılmalı, mevcut tesisler geliştirilmeli, gerekiyorsa yeni tesislerin inşası gerçekleştirilmelidir.

Turizm harcamalarının kullanımı ve fiyatlandırılma yapılması hususunda, yerel turistler yerel bölgede yapmış oldukları harcamaların ekoturizmde sürekliliğin sağlanması ve kültürel çekim noktalarının korunması için kullanılması, ziyaret edilen

bölgelerin gelecekte de turistik açıdan varlık gösterebilmesi ve yerel halkın turizm kuruluşlarında yüksek ücretli işlerde çalışarak istihdamın gerçekleştirilmesi gerektiği kanısındadır. Buna göre turizm bakanlığının ve turizmle ilişkili firmaların desteği ile yeşil alan ve tarihi dokuların korunması ön planda olmak üzere tanıtım çalışmaları yapılmalıdır. Ayrıca bölgede yerel halkın gelirinde, çalışma koşullarında refah seviyesinde artış sağlanmasına yönelik mali çalışmalar yürütülmelidir.

Katılımcılar, yerel ürünler ve sağlayıcılar hususunda, ziyaret edilen turistik bölgede faaliyet gösteren yerel halkların, ürettikleri yöresel ürünlerin satılması gerektiğini düşünmektedir. Bölgede verilen hizmetlerde zincir market ve diğer kuruluşların aksine ürünlerin yerel tarafından sunulması gerektiği görüşü hakimdir. Bu durumda, yerel halkın ürünlerini sergileyebileceği alanlar oluşturulabilir ve yerel yönetimlerce yeterli teşviklerle halk motive edilebilir.

Turizmin büyümesinin sınırları noktasında, katılımcılar turistik bölgeye gelen misafirlerin sınırlandırılması ve kontrol biçimde turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmemesi gerektiği düşüncesindedirler. Bu açıdan, kamu kurum ve kuruluşların desteği ile bölgede nüfus politikasını yönetebilecek bir programla hareket edilmesi ve şehrin ziyaretçi kapasitesinin üzerine çıkılmayacak çalışmalar yürütülmelidir.

Yürütülen araştırmada, ekoturizm algısı hususunda, eko-turizmin halka katkısına ilişkin yöneltilecek ifadelerle göre, katılımcılar halkın sahip olduğu ulusal ve kültürel değerlerle övünç duyacağını ve bu noktada bilinçli ortam yaratılacağını düşünmektedirler. Eko-turizmin ek gelir sağlayacağı, halkın alım gücünü arttıracak yeni iş fırsatlarının ortaya çıkabileceği ve bölgenin ekonomik açıdan gelişeceği kanısı vardır. Ayrıca ekoturizm sayesinde yaşam kalitesinin mali ve psikolojik açıdan artacağı düşünülmektedir. Ancak, katılımcılar eko-köyler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları görüşünü aktarmışlardır. Bu düşüncelerin gerçekleştirilebilmesi hususunda, turizm acentaları ve diğer kuruluşlar dışında yerel halkın bulunduğu bölgeyi sahiplenmesine yönelik çalışmaların yürütülmesi ve gerekli eğitimin verilmesi gerekebilir.

Ekoturizmin doğa ile ilişkilendirilmesi hususunda, ekoturizmin doğayla alakalı turları ve aktiviteleri kapsayan; doğayı anlatan ve uygulamalı şekilde öğreten; çevreyi

koruyan ve bunu gerçekleştirirken o bölgede yaşayan halkın refahına katkı sunan bir turizm türü olduğu düşünülmektedir. Bu düşüncenin geliştirilmesine yönelik, tur rehberlerinin nitelikli olması ve gerekli bilgilendirici açıklamaları yapabilecek kapasiteye kavuşmaları adına eğitim almaları sağlanabilir. Rehberin seçiminde bölgeye hakim olması, çevre için duyarlılık sergilemesi ve bölgedeki yaşayan halkın refahını önemsemesi gibi kriterler ön planda tutulabilir.

Sonuç olarak; Sürdürülebilir bir turizm gelişiminin oluşmasındaki en önemli etken yerel turistlerdeki tutum ve algılardır. Yerel turistlerin algı ve tutumlarının olumlu olması için turizm gelişiminin de olumlu bir şekilde icra edilmesi gerekir. Mardin ili, tarihi ve kültürel açıdan önemli bir bölge olmakla birlikte, katılımcılar, bu bölgede turizmin sürdürülebilirliği ve ekoturizm faaliyetlerini destekleyecek görüşler belirtmişlerdir. Buna göre hazırlanan anketteki ölçeklere göre kullanıcı görüşleri alınmış ve literatürdeki mevcut boşlukların doldurulmasına yardımcı olabilecek çalışma icra edilmiştir.

Bu araştırmanın birkaç sınırlaması vardır. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, turistler açısından kültürel destinasyonlarda sürdürülebilirlik konusunda bize fikir vermektedir. Ancak doğa temelli, deniz, güneş, kum vb. diğer destinasyon türleri dikkate alındığında bu bulgular değişebilir. Bu durumlarda, çeşitli özellikler ziyaretçiler için daha önemli kabul edilebilir ve sürdürülebilirliğin farklı yönleri için ödeme yapmaya istekli olabilirler. Ayrıca mevcut çalışma, Türk kültür turistlerinin algılarına da odaklanmaktadır. Bu anlamda, gelecekteki çalışmalar, bu şemaları iletmek ve sürdürülebilir destinasyonun çeşitli özelliklerini ziyaretçilere daha görünür kılmak için kullanılabilir en iyi araçları araştırmalıdır. Ek olarak, anket formu kullanılarak tüm veriler beşli bir Likert ölçek kullanılarak toplanmıştır. Ayrıca, verilerin sadece Mardin ilini ziyaret eden yerel turistlerden elde edilmesi bir diğer sınırlılıktır. Öte yandan, çalışmanın sonuçlarının genellenebilir olmadığı düşünüldüğünde, çalışma, ünlü ekoturizm destinasyonlarının benzer özelliklere sahip diğer turistik destinasyonlarla karşılaştırılması için bir rehber görevi görebilir. Her bir bağlamın sosyo, ekonomik ve ekolojik koşulları sonuçları etkilemektedir; diğer destinasyonlarla bazı ortak özelliklere sahip olsalar da yine de belirli bir yerel destinasyona özgüdürler. Dolayısıyla, bu çalışmanın, sürdürülebilirliğin ekoturizm

üzerindeki etkisine ilişkin yerel turistlerin algıları hakkında literatürdekimevcut boşlukları doldurmaya yardımcı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aguiló, E., Alegre, J. N. & Sard, M. (2005). The persistence of the sun and tourism model. *Tourism Management*, 26(2), 219-231.
- Ahn, B., Lee, B. & Shafer, C. S. (2002). Operationalizing sustainability in regional tourism planning: an application of the limits of acceptable change framework. *Tourism Management*, 23(1), 1-15.
- Ahunbay, Z.(2007). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*(4.Baskı). İstanbul: Yem Yayın.
- Ajanovic, E. & Çizel, B. (2015). Unesco Yaratıcı kentler ağı ile antalya kentinin değerlendirilmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 1, 1-16.
- Akgül, U. (2010). Sürdürülebilir kalkınma: uygulamalı antropolojinin eylem alanı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, 24, 133-164.
- Akıncı Ekiztepe, B. (2016). Sürdürülebilir Kalkınma ve Gelişim Süreci. H. Çeken (Editör.) içinde *Sürdürülebilir Turizm Temel Kavramlar ve İlkeler*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Akkaya, K., A. ve Şimşek Tolacı S. (2021). Somut ve somut olmayan kültürel miras üzerine: Antalya Akseki Çukurköy. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 52, 91-112.
- Akkuş, Ç., Akkuş, G. ve Bayraktar, Y. (2017). Somut Kültürel Mirası Koruma Çalışmaları: Erzincan-Kemaliye Sit Alanı. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 12 (35), 1-12.
- Akoğlan Kozak M. ve Bahçe (2012). *Özel ilgi turizmi* (2. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aksu, C. (2011). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre, *Güney Ege Kalkınma Ajansı*, s,33

- Al-Sayed, M., & Al-langawi, A. (2003). Biological resources conservation through ecotourism development. *Journal of Arid Environments*, 54(1), 225-236.
- Altanlar, A. ve Akıncı, K. G. (2011). Sürdürülebilir turizm planlaması için yöre halkı ve yerli turistlerin davranış ve beklentilerini anlamaya yönelik bir araştırma; Akçakoca örneği. *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi*, 3(2), 1-15.
- Altınay, M. ve Dinçer, F (2017). Geleneksel el sanatlarının yaratıcı turizm kapsamında değerlendirilmesi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 4 (1), 343-352.
- Arat, G., Türkeş, M. ve Saner, E. (2002). *Vizyon 2023: Bilim ve teknoloji stratejileri teknoloji öngörü projesi- çevre ve sürdürülebilir* [Panel sunumu]- Uluslararası Sözleşmeler Ön Rapor. Ankara: TÜBİTAK.
- Arda Akyıldız, N. ve Olgun, N. T. (2020). Sürdürülebilir Anadolu tarihi ve geleneksel değerlendirme maddi olarak canlandırılması bağlamında konut alanları turizmle kültürel miras. *Uygulamalı Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 1-16.
- Arınç, P. C. (2002). *Selçuk'ta Kültür Turizmi*. [Yüksek Lisans Tezi Yayınlanmamış], Ege Üniversitesi, İzmir.
- Ayaz, N., Apak, C. ve Batı, T. (2016). Yöneticilerin kültür turizmi algısı: Safranbolu destinasyonu örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 84-96.
- Aydın, B. ve Alvarez, M.D. (2020). Understanding the tourists' perspective of sustainability in cultural tourist destinations. *Sustainability*, 12(21), 8846.
- Ayotte, L.A. (2009). Ecotourism as a form of sustainable development in South Africa,. Queen's University Kingston, Ontario, Canada.
- Aytaç, Ö. (2002). *Sosyoloji-Bir Giriş Denemesi* (1. Baskı). İzmir: Dünya Matbaacılık.

- Bachleitner, R. & Zins, A. H. (1999). Cultural tourism in rural communities: The residents' perspective. *Journal of Business Research*, 44(3), 199-209.
- Ballı., A. (2019). Sürdürülebilirlik, sürdürülebilir girişimcilik ve Türkiye'de sürdürülebilir girişimcilik. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11(29), 464-483.
- Bandeoglu, Z. (2015). Türkiye'de kültür turizmi potansiyeli üzerine bir değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 155-168.
- Barkauskiene, K., & Snieska, V. (2013). Ecotourism As An Integral Part Of Sustainable Tourism Development. *Economics & Management*, 18(3).
- Bayram, N. (2009). *Sosyal bilimlerde spss ile veri analizi*. Ezgi Kitabevi.
- Bayramoğlu, G., Şahin, M. (2010). *Kültür turizmi ve Hitit medeniyetinin başkenti Çorum'un kültür potansiyelinin incelenmesi* (ss.380-393). I. Disiplinler Arası Turizm Araştırmaları Kongresi, Nevşehir.
- Bedük, T. (2019). *Sürdürülebilir turizm kapsamında Edirne ve yerel halkın tutumu* [Yüksek Lisans Tezi]. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Beeho, A. J. & Prentice, R. (1997). Conceptualizing the experiences of heritage tourists: a case study of new lanark world heritage village. *Tourism Management*, 18(2), 75-87
- Beyhan, Ş.G. ve Ünügür, S.M. (2005). Çağdaş gereksinimler bağlamında sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli. *İTÜ Dergisi*, 4(2),79-87.
- Bith, B. (2011). *Community-based ecotourism and empowerment of indigenous people: the case of yeak laom community development* [Digital Dissertation, Lincoln University] Cambodia.
- Björk, P. (2007). Definition paradoxes: From concept to definition. *Critical issues in ecotourism: understanding a complex tourism phenomenon*, 23-45.

- Boley, B. B. (2009). Geo-tourism in the crown of the continent: Developing and testing the geotourism survey instrument let us know how access to this document benefits you, Montana University
- Borchers, H. (2002). Ecotourism as a conservation strategy in Komodo National Park, Indonesia. Conference Contesting Development: Pathways to better practice [3rd Biennial Conference]. New Zealand, Massey University, Palmerston North, 3-5.
- Bozlağan, R. (2005). Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (50),1011-1028.
- Briassoulis, H. (2002). Sustainable tourism and the question of the commons. *Annals of Tourism Research*, 29(4), 1065-1085.
- Butler, R. W. (1996). The concept of carrying capacity for tourism destinations: Deador merely buried?. *Progress in Tourism and Hospitality Research*, 2(3-4), 283-293.
- Butler, R. W. (1999). Sustainable tourism: A state-of-the-art review. *Tourism Geographies*, 1(1), 7-25.
- Büyüköztürk, Ş., *Sosyal bilimler için veri el kitabı*, Pegem Akademi, Ankara, 2019.
- Caffyn, A. & Lutz, J. (1999). Developing the heritage tourism product in multi-ethnic cities. *Tourism Management*, 20(2), 213-221.
- Campbell C. (2006). *What is creative tourism?*. <http://catriona-campbell.wordpress.com/what-is-creative-tourism/>
- Can, M. (2009). *Kültürel Miras ve Müzecilik. Çalışma Raporu*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Can, A. (2013). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cater, E. (1993). Ecotourism in the third world: Problems for sustainable tourism development. *Tourism Management*, 14(2), 85-90.

- Cave, J., Ryan, C. & Panakera, C. (2003). Residents' perceptions, migrant groups and culture as an attraction—The Case of a proposed pacific island cultural centre in New Zealand. *Tourism Management*, 24(4), 371-385.
- Che, D. (2006). *Developing ecotourism in First World, resource-dependent areas*, 37 (2), 212-226.
- Choi, H. C., ve Sirakaya, E. (2006). Sustainability indicators for managing community tourism. *Tourism Management*, 27, 1274–1289.
- Cooper, C. P. ve Ozdil, I. (1992). 'From massto 'responsible tourism: The Turkish experience. *Tourism Management*, 13(4), 377-386.
- Cooper, C., Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D. & Wanhill, S. (2005). *Tourism: Principle and Practice*. Pearson Education Limited, Harlow, UK.
- Coşar, Y. (2017). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Kadın Emeğinin Rolü. *Sosyal Politikaları Araştırma Dergisi*, 17 (38), 115-138.
- Csapo, J. (2012). The Role and Importance of Cultural Tourism in Modern Tourism Industry
- Çakıcı, A.C. ve Özdamar M. (2013). Şanlıurfa'ya Kültür Turizmi Kapsamında Gelen Yerli Turistlerin Profili, Şanlıurfa'yı Tercih Nedenleri ve Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 10(2), 43-52.
- Çakır, G. (2011). *İğneada ve Çevresinde Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Kırsal Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi*, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi], Tekirdağ.
- Çakır, M. (2010). Kültürlerarası İletişimin Bir Yönü: Özün Ötekileştirilerek Yabancılaştırılması. *Anatolia Turizm Araştırma Dergisi*, 21(1), 75-84. Prof. Dr. Hasan Işın Özel Sayısı.
- Çamur, D. ve Vaizoglu, S. (2007). Çevreye İlişkin Önemli Toplantı ve Belgeler. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6 (4), 297-306.

- Coşkun, İ. (2011). *Türkiye Turizm Endüstrisinde Talep Oynaklarının Çok Değişkenli Garch (Mgarch) Modelleri ile Analizi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi.
- Çevik, S. & Saçılık, M., Y., (2014). *Kültür Birleştirir: “Sosyal Gelişme” Açısından Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Projeleri*, 7 (34), 636-649
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dağ, A. E. (2004). *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yayıncılık.
- Das, S. (2011). Ecotourism, sustainable development and The Indian State. *Economic and political weekly*, 46(37), 60-67.
- Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006). *Ekoturizm yönetimi*(1.Baskı). İzmir: Nobel Yayın Dağıtım.
- Demircan, Ş. (2016). Sürdürülebilirliğin boyutları (Çevresel, Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Boyutları). İçinde; *Sürdürülebilir Turizm (Temel Kavramlar ve İlkeler)* (Ed: Çeken, H.), ss.11-25. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Demiroğlu, C. O. (2006). Kültürel miras ve turizm bağlamında Prinkibo Palace (Büyük Ada Rum Yetimhanesi) için uygulanabilir bir yatırım projesi önerisi, İstanbul.
- Diamantis, D. (1998). *Ecotourism: Characteristics and involvement patterns of its consumers* [Doctoral Dissertation] Bournemouth University, United Kingdom.
- Diamantis, D. (1999). The concept of ecotourism: evolution and trends, current issues in tourism
- Diker, O., Deniz, T. ve Çetinkaya, A. (2016). Erişilebilir Turizm Açısından Safranbolu Turizm Destinasyonunun Uygunluğunun Değerlendirilmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 334-348.

- Dinçer Akmeşe, S. (2015). Unesco’da Toplumsal Cinsiyet Eşitliği. *Unesco Türkiye Millî Komisyonu*. Ankara.
- Dowling, R. K. & Fennell, D. A. (2003). The Context Of Ecotourism Policy And Planning. D. A. Fennell & R. K. Dowling (Ed.), *Ecotourism Policy And Planning*, 1-20.
- Duran, B. (2018). *Sürdürülebilirlik kavramının önemi, karşılaşılan sorunlar ve şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Durlu Özkaya, F., Sünnetçioğlu, S. & Can, A. (2013). Sürdürülebilir gastronomi turizmi hareketliliğinde coğrafi işaretlemenin rolü. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 1(1), 13-20.
- Efe, T. (2013). *Kosova’da Osmanlı sivil mimari örneklerinin ışığında kültürel mirasın korunması* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Emekli, G. (2005). Avrupa Birliği’nde turizm politikaları ve Türkiye’de kültürel turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14(1-2), 99-107.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15, 51-59.
- Emrealp, S. (2005). *Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı* (2.Baskı). İstanbul: IULA -EMME (UCLG- MEWA) Yayını.
- Er, Ö. (2016). *Kültürel değerlerin sürdürülebilir turizm kapsamında turistik ürün çeşidi olarak değerlendirilmesi: Edirne örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Erdoğan, İ. (2012). *Pozitivist metodoloji ve ötesi*(3.Baskı). Ankara: Erk Yayınları.
- Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve (eko) turizm*. Ankara: Erk Yayınları.
- Erdoğan, N., ve Erdogan, İ. (2005). Ekoturizm betimlemeleriyle iletilenlerin doğası. *Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi*, 20 (1), 55–82.

- Eriksson, F., & Lidström, M. (2013). Sustainable development in ecotourism : Tour operators managing the economic, social and environmental concerns of sustainable development in Costa Rica.
- Erkan, K. (2017). *Sosyal medya pazarlamasının kültür turizmine: Tüketici davranışları üzerine bir araştırma* [Yüksek Lisans Tezi], Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Ersun, N. ve Arslan, K. (2011). Turizmde destinasyon seçimini etkileyen temel unsurlar ve pazarlama stratejileri. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 31(2), 229-248.
- Eser, S. (2011). *Sürdürülebilir Turizm ve Efes Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Eshun, G. (2011). *Ecotourism Development İn Ghana: A Post colonial Study With Focus On Boabeng-Fiema Monkey Sanctuary And Kakum National Park* [Doctoral Dissertation]. University Of Leicester, England.
- Eş, A. (2008). *Sürdürülebilirlik ve Firma Düzeyinde Sürdürülebilirlik Performans Ölçümü* [Yüksek Lisans Tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Fagence, M. (2003). Tourism in destination communities, Singh, S., Timothy, D. J. & Dowling, R. K. (Ed.), Cambridge: Cabi Publishing.
- Fennell, D. A. (1999). *Ecotourism: An introduction*. New York.
- Garrod, Brian & Fyall, Alan. (2000). Managing heritage tourism. *Annals of Tourism Research*. 27. 682-708. 10.1016/S0160-7383(99)00094-8.
- Gaul D. 2003. Environmental impacts of ecotourism a review of literature. www.fao.org/forestry/foris/pdf/foph/ecotour.pdf
- Gilddens, A. (2000). *Sosyoloji* (Çev.: H. Özer, C. Güzel). İstanbul:Ayraç Yayınevi.
- Gilman, R. (1992). Sustainability by Robert Gilman from the 1992 UIA/ AIA call for sustainable community solutions.

- Giritlioğlu, İ. ve Bulut, E. (2015). Yerel halkın bakış açısına göre Gaziantep turizmi ve sürdürülebilirlik. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 5(1), 25-31.
- Godfrey, K. B. (1996). Towards sustainability. in L. C. Harrison & W. Husbands. (Eds.) *Practicing Responsible Tourism*, John Wiley And Sons, 58-79, Usa.
- Goodwin, H. (1996). In pursuit of ecotourism. *biodiversity & conservation*, 5(3), 277-291.
- Gögebakan, Y. (2015). Dünya üzerindeki kültürel varlıkların turizme ve ekonomiye katkısı. *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(2), 48-71.
- Gössling, S. (2002). Human-environmental relations with tourism. *annals of tourism research*, 29(2): 539-556.
- Gössling, S., Peeters, P., Ceron, J.-P., Dubois, G., & Richardson, R. B. (2005). Theeco-efficiency of tourism. *Ecological Economics*, 54(4), 417-434.
- Gülcan, B. (2010). Türkiye’de kültür turizminin ürün yapısı ve somut kültür varlıklarına dayalı ürün farklılaştırma ihtiyacı. *Ankara: İşletme Araştırmaları Dergisi*. 2(1), 99-120.
- Gümüş Dönmez, F. (2016). Sürdürülebilirlik kavramı, tanımı ve sürdürülebilirliğin tarihsel gelişimi. H. Çeken (Ed.), *Sürdürülebilir turizm (temel kavramlar ve ilkeler)* içinde (s. 1-11). Ankara: Detay Yayıncılık
- Gündüz, C. (2016). Sürdürülebilir Turizmin İlke, Amaç ve Hedefleri. İçinde; *Sürdürülebilir Turizm-Temel Kavramlar ve İlkeler* (Ed: Çeken, H.), ss.103-114. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Gürel D. (2018). *Somut Olmayan Kültürel Miras Etkinliklerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanımı* [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitimi Bilgileri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı. Ankara.
- Gürlük, S. (2010). Sürdürülebilir kalkınma geliştirmekte olan ülkelerde uygulanabilir mi?. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.B.F.F. Dergisi*, 5(2), 85-99.

- Güven, A. (2016). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Yaratıcı Turizm: Antalya İli Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Güvenç, B. (1974). *İnsan ve kültür*. (2.Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Hall, C. M. (1994). *Tourism and politics: Policy, power and place*. John Wiley and Sons, Chichester.
- Hall, C. M. (2008). *Tourism Planning: Policies, Processes And Relationships*. Pearson Education, Londra.
- Hall, C. M. (2010). *Tourism Planning: Policies, Processes and Relationships*. Pearson Education, Londra.
- Harris, S. (2004). A market survey of ecotourists in the valdivian temperate forest ecoregion Of Chile [Doctoral Dissertation].
- He, L., Wu, M., Wang, D., Zhong, Z. (2018). A study of the influence of regional environmental expenditure on air quality in China: The effectiveness of environmental policy. *environmental science and pollution research*, 25(8), 7454-7468.
- <http://whc.unesco.org/en/list>, Erişim Tarihi: 03.12.2021
- <http://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-Somut-Olmayan-Kültürel-Mirası-Temsili-Listesi>
- Herbig P. & O'hara B. (1997). Ecotourism: a guide for marketers, *European Business Review*, 97(5), 231-236.
- Hoşcan, N., (2008). *Orman köylerinde doğal ve kültürel değerlerin ekoturizm etkinliklerinde kullanılması: Bolu ili, Mudurnu ilçesinde bir araştırma* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Hughes, H. L. (1996). Redefining cultural tourism. *annals of tourism research*, 23 (3), 707-709.

- İnam, E.A. (2009). *Sürdürülebilir turizm bağlamında yöre imgesi: Antalya –Belek turizm merkezi örneği* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İstanbul Valiliği İstanbul Proje Koordinasyon Birimi (2014). *Kültürel mirasın korunması, İstanbul sismik riskin azaltılması ve acil durum hazırlık projesi (İSMEP)*. Rehber Kitabı, Haziran.
- İstanbullu Dinçer, F. ve Ertuğral, S. (2000). Kültürel mirasın korunması ve istanbul ilindeki tarihi yapıların turizm amaçlı kullanımı üzerine bir deneme. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 11 (Eylül, Aralık), 69-78.
- Jamontaite, K. (2015). *Etnik turizmin bir turistik ürün olarak incelenmesi: Litvanya Karay Türkleri örneği* [Yüksek Lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Jiang, J. (2008) Evaluation of the potential of ecotourism to the contribute to local sustainable development. *A case study of Tengtou Village*, Massey University, New Zealand.
- Johnson, D. (2002). Environmentally sustainable cruise tourism: A reality check. *Marine Policy*, 26(4), 261-270.
- Kahraman, T. & Türkay, O. (2014). *Turizm ve Çevre (6.Baskı)*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kahveci, G., O, K., ve Yılmaz, E. (2003). *Ecotourism and sustainable development of forests and forest villagers in Turkey*. In XII World Forestry Congress. Quebec, Canada.
- Kalaycı, Ş. (2014). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil.
- Karabıçak, M. ve Özdemir, M. B. (2016). Sürdürülebilir Kalkınmanın Kavramsal Temelleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* , 6 (13) , 44-49 .

- Kavas Bilgiç. A. (2016). *Sürdürülebilir Kalkınma, Geniş Tabanlı, Evrensel Bir Anlayışla, Küresel Dünyanın Gündemine Yerleşiyor.*
http://www.tepav.org.tr/tr/blog/s/5470#_ftn9
- Kaya, A., ve Alaeddinoğlu, F. (2021) Batı Akdeniz Bölgesinde ekoturizm uygulamaları, yerel ürünler ve kadın istihdamının rolü. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(54), 295-324.
- Kaypak, Ş. (2010). Ekolojik turizmin sürdürülebilirliği. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2), 93-114.
- Keleş, R., Hamamcı, C. (1998) *Çevrebilim*, İmge Kitabevi, Ankara
- Kendle, A. (2008). *Dark Tourism: A fine line between curiosity and exploitation.*
<http://www.vagabondish.com/dark-tourism-travel-tours>.
- Khursheed, Wani & Khah, Sameer & Rao, (2011). *Ecotourism And The Impact Of The Conventional Tourism On The Fragile Ecosystems.*
- Kılıç, B. ve Akyurt, H. (2011). Destinasyon imajı oluşturmada hüzün turizmi: Afyonkarahisar ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 10(1), 209-232.
- Kınacı, B. (2014). *Turizmde sürdürülebilirlik. içinde; turizm ve çevre -çevre koruma* (Ed: Kınacı, B., Albuz Pehlivan, N. ve Seyhan, G.), ss.79-106. Ankara: Pegem Akademi.
- Kızılırmak, İ. ve Kurtuldu, H. (2005). Kültürel turizmin önemi ve tüketici tercihlerinin belirlenmesine yönelik bir çalışma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 100-120.
- Kiper, T. (2013). Role of Ecotourism in Sustainable Development. *Advances in Landscape Architecture*.
- Koçak, N. (ed.). (2016). *Sürdürülebilir turizm yönetimi* (1.Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

- Koens, J., Dieperink, C. & Miranda, M. (2009) Ecotourism as a Development Strategy: Experiences from Costa Rica. *Environment, development & sustainability*, 11, 1225.
- Korkmaz, H.,ve Yavaş, B. (2020). Çanakkale ili Eceabat ilçesinin ekoturizm potansiyelinin değerlendirilmesi. *Journal Of Global Tourism And Technology Research*, 1(1), 12-33.
- Kozak, N. (2014). *Genel turizm: ilkeler-kavramlar*(16. Baskı). Detay Yayıncılık, Ankara.
- Krippendorf, J. (1987). Ecological approach to tourism marketing. *Tourism Management*, 8(2), 174-176.
- Kumar, C., ve Rao, P. S. (2016). *Importance of ecotourism towards sustainable tourism development. in one day interdisciplinary national conference on sustainable development: Impact on trade, commerce*. Department of Commerce University of Mumbai (P. 47).
- Kurnaz, H. A., Çeken, H. & Kılıç, B. (2013). Hüzün turizmi katılımcılarının seyahat motivasyonlarının belirlenmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 57-73.
- Kuter, N. ve Ünal, H. (2009). Sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri . *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty* , 9 (2) , 146-156 .
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kastorman/issue/17239/180101>
- Lee, T. H. (2013). Influence analysis of community resident support for sustainable tourism development. *Tourism Management*, 34, 37-46.
- Liu, Z. (2003). Sustainable tourism development. *A critique. Journal of Sustainable Tourism*, 11(6), 459-475.
- Lozano-Oyola, M., Blancas, F. J., González, M. & Caballero, R. (2012). Sustainable tourism indicators as planning tools in cultural destinations. *Ecological indicators*, 18, 659-675.

- Master, H. & Prideaux, B. (2000). culture and vacation satisfaction: A study of Taiwanese tourists in South East Queensland. *Tourism management*, 21(5), 445-449.
- Mazanec, J. A., & Ring, A. (2011). Tourism destination competitiveness: second thoughts on the world economic forum reports. *Tourism economics*, 17(4), 725-751.
- McLaughlin M. J. (2011). *Ecotourism assessment: applying the principles of ecotourism to paddle-based recreation in St. Lawrence Islands National Park and Environs*. Queen's University (Canada).
- McKercher, B. (1993). Some fundamental truths about tourism: Understanding tourism's social and environmental impacts. *Journal of Sustainable Tourism*, 1(1), 6-16.
- McKercher, B., HO, P. S. Y. & DU CROS, H. (2005). Relationship between Tourism and Cultural Heritage Management: Evidence from Hong Kong. *Tourism Management*, 26 (4), 539-548.
- McMinn, S. (1997). The challenge of sustainable tourism. *Environmentalist*, 17(2), 135-141.
- Mearns K.F. & Boshoff D. (2017). 'Utilising sustainable tourism indicators to determine the environmental performance of the Sun City Resort, South Africa. *African Journal for Physical Activity and Health Sciences (AJPHEs)*, 23(1), 89-114.
- Mercan, Ş.O. (2010). *Sürdürülebilir turizm kapsamında bölgesel planlama ve turistik ürün oluşumu: Altınoluk örneği üzerine bir araştırma* [Doktora Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Meydan Uygur, S., Baykan, E. (2007). Kültür turizmi ve turizmin kültürel kültür turizmi ve turizmin kültürel varlıklar üzerindeki etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 30-49.

- Mikaeili, M. ve Memlük, Y. (2013). Integration of rural tourism and cultural tourism and rural sustainable development. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 3(2), 87-91.
- Miller, G. (2001). The development of indicators for sustainable tourism: Results of a Delphi survey of tourism researchers. *Tourism Management*, 22(4), 351-362.
- Mitchell, R. E. & Reid, D. G. (2001). Community integration. *Annals of Tourism Research*, 1(28), 113-139.
- Mowforth, M. & Munt, I. (1998). *Tourism and sustainability*. Routledge, New York
- Nasser, N. (2003). Planning for urban heritage places: Reconciling conservation, tourism, and sustainable development. *Journal of Planning Literature*, 17(4), 467-479.
- Neto, F. (2003). *A new approach to sustainable tourism development: Moving beyond environmental protection*. Natural Resources Forum, 3(27), 212-222.
- Nicholas, L. N., Thapa, B. & Ko, Y. J. (2009). Residents' perspectives of a world heritage site: The Pitons Management Area, St. Lucia. *Annals of Tourism Research*, 36(3), 390-412.
- Oku, O. (2013). *Konaklama işletmelerinin sürdürülebilir turizm performanslarının küresel sürdürülebilir turizm kriterlerine göre analizi: Alanya üzerine bir çalışma*. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Orams, M. B. (1995). Towards a more desirable form of ecotourism. *Tourism Management*, 16(1), 3-8.
- Özbey, V. ve Saban, D. (2019). Unesco Dünya Miras Listesi'ne doğru Anavarza Antik Kenti. *Art-Sanat Dergisi*, 11, 299-324.
- Özçağ, M. ve Hotunoğlu, H. (2015). Kalkınma anlayışında yeni bir boyut: Yeşil ekonomi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 303-324.

- Özdemir, M. (2019). Geleneksel Meslekler ve Bir Ustanın Hikâyesi: Giresun’da Demircilik. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(21), 493 - 510.
- Özdemir, Ö. ve Oğuz, İ.H. (2018). Sürdürülebilir Kalkınma Perspektifinden Yoksulluk Olgusu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 769-781.
- Özmehmet, E. (2008). Dünyada ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları. *Journal of Yaşar University*, 3 (12), 1853-1876.
- Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, İ. (2002). Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Ankara, 2, 183-195.
- Parmaksızoğlu, İ. (1981). *İbn Batuta Seyahatnamesi’nden seçmeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Patın, V. (1999). Will market forces rule?. *Unesco The Courier*, 35- 36.
- Pekin, F. (2011). *Çözüm: Kültür Turizmi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Peltomaa, M. (2015). *Tjäreborg's hiking tour in madeira—an ecotourism product* [Bachelor’s Thesis]. Tampere University, Finland.
- Peşkircioğlu, N. (2016). 2030 Sürdürülebilir kalkınma hedefleri: küresel verimlilik hareketine doğru. *Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi*, 335, 4 – 9.
- Pittel, K. (2002). *Sustainability and Endogenous Growth*, Cheltenham, UK and Northampton. MA, US: Edward Elgar.
- Pulido-Fernández, J.I., López-Sánchez, Y. (2014). Perception of sustainability of a tourism destination: analysis from tourist expectations. *Int. Bus. Econ. Res. J.* 13, 1587–1598.
- Rahemtulla, Y.G. Wellstead, A.M. (2001). *Ecotourism: understanding expert and academic definitions*. Northern forestry Cent. Inf. Report NOT-X-380 Canada.

- Richards, G. (2001). *Cultural attractions and european tourism*. New York: Cabi Publishing.
- Richards, G. & Raymond, C. (2000). *Creative tourism*. ATLAS News, 23, 16-20.
- Richards, G. (2001). *Cultural attractions and european tourism*: Cabi.
- Ross, S. and Wall, G. (1999). "Ecotourism: towards congruence between theory and practice", *Tourism Management* 20, 123-132.
- Ruckelshaus, W. D. (1989). Toward a sustainable world. *Scientific American*, 261(3), 66-175.
- Ryan, C. (2002). Tourism and cultural proximity: Examples from New Zealand. *Annals of tourism research*, 29 (4), 952-971.
- Rzayeva, S. (2020). Küreselleşmenin kültürel akışları ve somut olmayan kültürel miras üzerindeki etkileri. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 13 (29) , 33-52 .
- Saarinen, J. (2006). Traditions of sustainability in tourism studies. *Annals of Tourism Research*, 33(4), 1121-1140.
- Saatçi, G., Övgü Demiral N.ve Eğilmezgil Yılmaz, S. (2018). *Kültürel miras kaynağı olarak Bozcaada'nın somut ve soyut kültürel varlıkları üzerine kavramsal bir değerlendirme*. Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu, İskenderun.
- Savaş, D. ve Özdemir, C. (2020). Çanakkale'nin Turizm Gelişiminde Kültürel Miras Değerleri. *Journal of Global Tourism and Technology Research (JGTTR)*, (1), 78-88.
- Seçkin, E., Dalgın, T. ve Çeken, H. (2010). Sürdürülebilir kültür turizmi: Efes örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 19(2), 27-34.
- Selvi, M. S. ve Şahin, S. (2012). Yerel yönetimler perspektifinden sürdürülebilir turizm: Batı Karadeniz Bölgesi örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 2(2), 23-36.

- Seyhan, G. ve Yılmaz, B. S. (2010). Sürdürülebilir turizm kapsamında konaklama işletmelerinde yeşil pazarlama: Calista Luxury Resort Hotel. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 11(1), 51-74.
- Sezgin, M. ve Karaman, A. (2008). Turistik destinasyon çerçevesinde sürdürülebilir turizm yönetimi ve pazarlaması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 429-438.
- Sharpley, R. (2000). Tourism and Sustainable development: Exploring the theoretical divide. *Journal of Sustainable Tourism*, 8(1), 1-19.
- Silberbeg, T. (1995). Cultural tourism and business opportunities for museums and heritage sites. *Tourism management*, 16(5), 361-365.
- Sider, Gerald M. (1986). *Culture and Class in Anthropology and History: A New founland Illustration*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith, M. K. (2009). *Issues in cultural tourism studies*. New York: Routledge.
- Smith, V. L. (1978). *Hosts and Guests*. Oxford: Basil Blackwell.
- Somuncu, M., ve Yiğit, T. (2009). *Göreme Milli Parkı ve Kapadokya kayalık sitleri dünya mirası alanı'ndaki turizmin sürdürülebilirlik perspektifinden değerlendirilmesi*. Ankara: V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu, 16-17.
- Stebbins, R. A. (1996). Cultural tourism as serious leisure. *Annals of Tourism Research*, 23(4), 948-950.
- Stylianou-Lambert, T. (2011). Gazing from home: Cultural tourism and art museums. *Annals of Tourism Research*, 38(2), 403-421.
- Sungur, O. (2016). *Korelasyon analizi*. (Ed. Ş. Kalaycı), spss uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri içinde, (115-116). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri, 2010-2019. “Tuik”.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Surdurulebilir-Kalkinma-Gostergeleri-2010-2019-37194> Erişim Tarihi:21.02.2021

- Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable Tourism Management*. Cabi.
- Şen H., Kaya A. ve Alpaslan B. (2018). Sürdürülebilirlik üzerine tarihsel ve güncel bir perspektif. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 29(107),1-47.
- Tıraş, H.H. (2012). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre: teorik bir inceleme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 57-73.
- Tisdell, C. A. (1996). Ecotourism, economics, and the environment: observations from China. *Journal of Travel Research*, 34(4), 11-19
- Tosun, C., ve Şahin, S. Z. (2006). *Gelişen ve değişen eğilim: Ekoturizm*. II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, 20-22 Nisan 2006, Balıkesir..
- Turhan, M. (1994). *Kültür değişimleri (sosyal psikoloji bakımından bir teknik)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Turoğlu, H. ve Özdemir, H. (2005). Bartın ilinin ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), 97-116.
- Turpcu, S. (2017), *Kamu Sektöründe Stratejik Yönetim Sistemi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Stratejik Yönetim Uygulamaları* [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi] Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Türksoy, S. S. (2016). *Sürdürülebilir turizm*. N. Koçak (Ed.), Sürdürülebilir turizm yönetimi içinde (s. 27-107). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uğuz, S. ve Uğuz, S. Ç. (2011). Sürdürülebilir turizm kapsamında Burhaniye'nin alternatif turizm potansiyeli. *Marmara Coğrafya Dergisi* (24), 332-353.
- Umur, M. ve Eren, D. (2016). Destinasyon imajı ve destinasyon kişiliğinin, ziyaretçi memnuniyeti ve geleceğe yönelik ziyaretçi davranışı üzerine etkisi: Kapadokya örneği. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 271-294.
- UN (United Nations). (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable Development*

https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/general-assembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf

UN (United Nations). (2006). *Towards sustainable strategies for creative tourism. discussion report of the planning meeting for 2008*. Erişim Tarihi: 15.05.2019. Erişim Adresi: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001598/159811E.pdf>.

UNWTO. Tourism grows back. (2021). *But remains far below pre-pandemic levels*’ <https://www.unwto.org/news/tourism-grows-4-in-2021-but-remains-far-below-pre-pandemic-levels>

USAID (United States Agency International Development). (2012). Strengthening sustainable ecotourism in and around Nyungwe National Park

Ural, A. ve Kılıç, İ. (2006). *Bilimsel araştırma süreci ve spss ile veri analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Usal, A. Kuşlivan, Z. (2002). *Davranış Bilimleri, Sosyal Psikoloji*, (Dördüncü Baskı). İzmir: Barış Yayınları.

Wan, C. (2013). *Tourism and hospitality studies introduction to tourism*. Hong Kong.

Wight, Pamela. (1993). Sustainable Ecotourism: Balancing economic, environmental and social goals within an ethical framework. *Journal of Tourism Studies*. (4), 54-66.

Weaver, D. B. (2012). Organic, incremental and induced paths to sustainable mass tourism convergence. *Tourism Management*, 33(5), 1030-1037.

Wef (World Economic Forum). (2019). *The Travel & Tourism Competitiveness Report* 2019. Weforum http://www.weforum.org/docs/wef_ttc_2019_web_0401.pdf

Wood, M. (2002). *Ecotourism: principles, practices and policies for sustainability*. Unep.

- World Travel Tourism Council & Earth Council. (1995). *Agenda 21 for the travel & tourism industry: towards environmentally sustainable development*. World Tourism Organization Publications.
- WTO. (1998). *Guide for local authorities on developing sustainable tourism*. World Tourism Organization, [Madrid, Spain].
- WTO. (2004). *Indicators of sustainable development for tourism destinations*. A Guidebook. World Tourism Organization, Madrid.
- Yang, L. (2007). Planning for ethnic tourism: case studies from Xishuangbanna, Yunnan [PhDthesis], University of Waterloo, Ontario, China
- Yavuz, Selçuk (2011). *Bursa'da çevre vergi gelirlerinin gelişimi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Uludağ Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Yfantidou, G. & Matarazzo, M. (2017). The future of sustainable tourism in developing countries. *Sustainable development*, 25(6), 459-466.
- Yıldırım, U., Gençtürk, M. & Taş, İ.E. (2000). Sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin uluslararası düzenlemeler ve bunların hukuki niteliği. *Türk İdare Dergisi*, 72(426), 107-119.
- Yunis, E. (2003). “Sustainable tourism: World trends and challenges ahead”. Nature-based Tourism, *Environment and Land Management*: 11-16.
- Zere, S. (2020). Turizm eğitimi alan öğrencilerin ‘kış turizmi’ kavramına yönelik bilişsel yapılarının incelenmesi giresun ili örneği . *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 24 (1) , 75-88 .
- Ziffer, K. A. (1989). *Ecotourism: The Uneasy Alliance* (No. 1). Conservation International.
- Zor, A. Ö. (2019). *Kültürel mirasın turizm üzerine etkileri: Afyonkarahisar örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bartın Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı. Bartın

EKLER

Araştırmanın Anket Formu

Değerli Katılımcılar

Bu anket, Şırnak Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu'nda yürütülmekte olan bir bilimsel araştırmada kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Elde edilecek bilgiler bilimsel amaçla kullanılacak ve 3. şahıslarla paylaşılmayacaktır. Vereceğiniz cevapların doğru olması çalışmanın sağlığı açısından önem taşımaktadır. İsim belirtmenize gerek yoktur.

Katkılarınız için teşekkür eder, saygılar sunarız.

Soruları yanıtlarken, size doğru gelmeyen ifadeler için “ Hiç Katılmıyorum” ya da “Katılmıyorum”; doğruluğuna karar veremediğiniz ifadeler için “ Kararsızım”; doğru olduğunu düşündüğünüz ifadeler için “Katılıyorum” ya da “ Tamamen Katılıyorum”; seçeneklerine (x) işaretini koyunuz.

Dr. Öğr. Üyesi Aysen ERCAN İŞTİN

Eko-turizm Rehberliği Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

İdris ERKUŞ

DEMOGRAFİK SORULAR

1.Cinsiyet

- ☒ Kadın ☐ Erkek

2. Medeni durumunuz

- ☒ Evli ☐ Bekar

2. Yaşınız (Lütfen yazınız)

- ☒ 18-24 yaş arası
- ☐ 25-30 yaş arası
- ☐ 31-36 yaş arası
- ☐ 37-42 yaş arası
- ☐ 43-48 yaş arası
- ☐ 49 yaş ve üzeri

3. Aylık Gelir durumunuz (Lütfen yazınız)

- Herhangi bir gelirim yok
- Asgari ücret altında gelirim var
- Asgari ücret – 4000 TL arası gelirim var
- 4001 TL – 5000 TL arası gelirim var
- 5001 TL – 6000 TL arası gelirim var
- 6000 TL – 7000 TL arası gelirim var
- 7001 TL – 8000 TL arası gelirim var
- 8001 TL ve üzeri gelirim var

4. Eğitim durumunuz (Lütfen yazınız)

- İlköğretim
- Ortaokul
- Lise
- Ön lisans
- Lisans
- Lisansüstü

5. Mesleğiniz (Lütfen yazınız)

.....

Aşağıdakilerden hangileri sizin için YÜKSEK ÖNEME sahiptir? X işareti koyarak belirtiniz.	Son derece önemsiz	Önemsiz	Kısmen önemli	Önemli	Son derece önemli
(1) Son derece önemsiz (2) Önemsiz (3) Kısmen Önemli (4) Önemli (5) Son derece önemli	1	2	3	4	5
Yerel halkın yaptığı yöresel ürünlerin satılması	☐	☐	☐	☐	☐
Yerel halkın yaptığı geleneksel ürünlerin satılması	☐	☐	☐	☐	☐
Verilen hizmetlerin uluslararası zincirler yerine yerel halk tarafından sunulması	☐	☐	☐	☐	☐

Fiyatların turistik bölgenin varlığını gelecekte sürdürebilmesi için yeterli düzeyde olması	☐	☐	☐	☐	☐
Bölgede harcadığınız paranın kültürel çekim noktalarının korunması için kullanılması	☐	☐	☐	☐	☐
Yerel halkın turizm kuruluşlarında sadece düşük ücretli işlerde değil, aynı zamanda yüksek ücretli işlerde istihdamının sağlanması	☐	☐	☐	☐	☐
Turistik bölgeye ulaşımın kolay olması	☐	☐	☐	☐	☐
Bölgenin turizm amacıyla sadece belirli dönemlerde değil, sürekli gidilen bir yer olması	☐	☐	☐	☐	☐
Bölgedeki turizm tesislerinin durumu	☐	☐	☐	☐	☐
Bölgedeki hizmet kalitesi seviyesi	☐	☐	☐	☐	☐
Yerel topluluğun kültürüne ve değerlerine saygı gösterilerek bölgedeki turizm gelişiminin yapılması	☐	☐	☐	☐	☐
Yerel yönetimlerin yerel halkın kültür ve değerlerine saygı göstermesi	☐	☐	☐	☐	☐
Turizmin bölgede olumsuz davranışlara neden olmaması	☐	☐	☐	☐	☐
Turistlerin bölgede olumsuz davranışlara neden olmaması	☐	☐	☐	☐	☐
Yerel halkın da turistlerin faydalandığı olanaklardan yararlanabilmesi	☐	☐	☐	☐	☐
Yerel halkın turistlerle birlikte turistik bölgedeki kültürel çekim noktalarının ziyaret edebilmesi	☐	☐	☐	☐	☐
Yerel halk ile turistler arasında kültür alışverişinin gerçekleşmesi	☐	☐	☐	☐	☐

Turizmle birlikte yerel halkın hayat kalitesinin artması	☐	☐	☐	☐	☐
Ziyaret sırasında alınan bilgilerde bölgenin tarihinin ve kültürünün doğru şekilde aktarılması	☐	☐	☐	☐	☐
Yeşil alanlar, fauna ve floranın korunuyor olması	☐	☐	☐	☐	☐
Çarpık kentleşme ile birlikte yeşil alanların yerine yüksek betonarme binaların yapılmaması	☐	☐	☐	☐	☐
Tarihi ve kültürel kaynakların korunması	☐	☐	☐	☐	☐
Turistik bölgenin çevresindeki yöresel mimari dokunun korunması	☐	☐	☐	☐	☐
Çevre, hava ve su kirliliğinin düzeyi	☐	☐	☐	☐	☐
Yenilenebilir kaynakların kullanılması	☐	☐	☐	☐	☐
Geri dönüşümün uygulanması	☐	☐	☐	☐	☐
Turistik bölgenin turist sayısı açısından kalabalık olmaması	☐	☐	☐	☐	☐
Bölgenin kontrolsüz turizm gelişimini sınırlandırması	☐	☐	☐	☐	☐

EKOTURİZM	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
(1) Hiç Katılmıyorum (2) Katılmıyorum (3) Kararsızım (4) Katılıyorum (5) Tamamen Katılıyorum	1	2	3	4	5
1. Turizm ile eko-turizm aynı anlama gelir.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Eko-turizm hakkında yeterince bilgim var.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Eko-turizm daha fazla gelir elde etme imkanı veren bir turizm türüdür.	☐	☐	☐	☐	☐

4. Eko-turizm doğa dostu bir turizm türüdür.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Eko-turizm doğayı anlatan ve uygulamalı öğreten bir turizm türüdür.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Eko-turizmin doğa ile ilgili turları ve aktiviteleri kapsayan bir turizm ürünüdür.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Eko-turizm stresten kaçış ve rahatlama sağlayan turizm türüdür.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Eko-turizm çevreyi koruyan ve yerel refahına katkı sağlayan bir turizm türüdür.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Eko-turizmin faydalarını bilmiyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Eko-turizmin gelişmesi yörenin ekonomik durumunu iyileştirmektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Eko-turizm yerel halk için yeni iş fırsatları doğurmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Eko-turizm sayesinde yerel halkın alım gücü artar	☐	☐	☐	☐	☐
13. Eko-turizm halkın yaşam kalitesini artırmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Eko-turizm bölgede diğer ticari ve sanayi faaliyetlerin gelişmesini sağlamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Eko-turizm bölgenin tanıtımına katkı sağlamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Eko-turizm tarihi-kültürel dokunun korunmasına yardımcı olur.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Eko-turizm insanları birbirine yakınlaştırır.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Eko-turizm halkın çevreyi daha da temiz tutmasını sağlamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
19. Eko-turizm kırsal bölgelerin kentleşme olgusunu hızlandırmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Eko-turizm farklı kültürlerin tanınmasında bir köprü görevi üstlenmektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
21. Eko-turizm insanların kültür ve çevre konusunda daha bilinçli olmasını sağlamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
22. Eko-turizm halkın sahip olduğu ulusal ve kültürel değerlere övünç duymasını sağlamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
23. Eko-turizmi geliştirmek amacıyla ekolojik ürün satışları yapılmalıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
24. Eko-turizm halka ek gelir sağlamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐

25. Eko-turizm doğanın korunmasına destek sağlamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
26. Eko-köyler hakkında bilgi sahibiyim.	☐	☐	☐	☐	☐
27. Eko-turizm stresten uzaklaşmayı sağlamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
28. Eko-turizm doğa ile baş başa bir tatil sunmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı: İdris ERKUŞ

Uyruğu:

Doğum Yeri ve Tarihi:

Tel:

E-posta:

Yazışma Adresi:

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
LİSANS	Gazi Üniversitesi/Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi/Muhasebe ve Finansman Öğretmenliği	
LİSANS	Anadolu Üniversitesi/İşletme Fakültesi/İşletme	